

tv-15 naš TOVARIS

Št. 45

11. novembra 1982

Leto XX

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

65 let oktobra

Ta leta in še zlasti te dni je krvavih dogodkov v svetu tako veliko, da skozi kri in nasilje, le redko posije vesela vest, razveseljiva novica ali nekaj, kar je trajnejše dobro znamenje. Ob obletnici velike oktobrske revolucije pa vendarle lahko ugčtavljamo, da našo dobro staro Evropo nesejo tokovi na levo, da so sadovi oktobra daljnosežni in trdno zasidrani na tistih straneh zbranih zgodovinskih dogodkov, ki so odločilno spreminjali in še vedno spreminjano svet. Pota so različna, metode tudi, če pa smo dosegli v naših socialističnih vizijah vsaj približno enake cilje v dobro človeštva, je današnja podoba sveta lahko za odtenek manj mračna.

Pa vendar je tudi proslavljanje tega velikega datuma v človeški zgodovini priložnost za izkazovanje moči, za opozorilo in protipozorilo dveh današnjih supersil: ene, ki ima vedno na ustih svetle vzore oktobrske revolucije, in druge, ki ji je že prav anahronistično trn v peti vse, kar izvira iz tega oktobra. Tema grozeče nasproti si stoječima velikanoma in njunim, vsemu svetu grozečim orožjem, so vstali po robu ljudje mirnega razuma, ki z majhnimi koraki pridobivajo v svojih družbah in državah vse več ljudi za poti dialoga in strpnosti.

B. Ž. J.

Srečanja v spomin in opomin

V vihnem letu 1943, ki je pomenilo dokončni zlom osi Rim-Berlin, se je rodila tudi pomembna enota slovenske partizanske vojske - 18. divizija. Sestavljale so jo 10. ljubljanska brigada v kateri so bili prebivalci, delavci in mladina Ljubljane, 8. brigada, ki so jo ustanovili na širšem območju Novega mesta, in 9. brigada, ki je nastala iz Zapadnodolenjskega odreda na območju Kočevskega.

Borci divizije so sodelovali v številnih bitkah, predvsem v znani oktobrski ofenzivi. Kdo od njenih borcev se ne spominja llove gore in krvave bitke na njenih pobočjih. Divizija je skupaj s hrvaškimi partizani osvobodila del Gorskega kotara. Prebila se je do Jadranskega morja in povezala slovensko osvobodeno ozemlje z osrednjim osvobojenim ozemljem. Njeni borci pa so imeli tudi čast, da so sodelovali v bojih za osvoboditev Ljubljane.

Nekdanji borci te slavne enote partizanske vojske se srečujejo vsako leto. Tako je bilo tudi letos. Srečali so se minulo soboto v Domu JLA v Ljubljani. Zbralo se je okoli 250 borcev iz vse Slovenije, sosednje Hrvaške in zamejstva. Obudili so spomin na številne soborce, ki so padli za svobodo in ponovno potrdili, da je volja naroda največji zakon za vsakega rodoljuba.

Udeležence letošnjega srečanja sta pozdravila predsednik odbora divizije general Dušan Gorkič in predsednica skupščine mesta Ljubljane Tina Tomlje.

Jože Čurin

Prvič v novi sestavi

V petek, 12. novembra, bo ob 9. uri v spodnji dvorani Doma JLA v Ljubljani prva seja republiške konference ZRVS Slovenije. Delegati bodo med drugim sprejeli zapis o četrti volilni konferenci ZRVS Slovenije in poročilo o dejavnosti po volilni konferenci. Razpravljali bodo in sprejeli usmeritve in napotila o nekaterih oblikah delovanja članov in organizacij ZRVS v krajevnih skupnostih in delovnih organizacijah. Največ pozornost pa bodo brez dvoma namenili obravnavi in sprejemu programa dela ZRVS Slovenije v prihodnjem letu. Poleg tega bodo delegati obravnavali finančni načrt RK ZRVS za leto 1983.

B. K.

Po poteh in položajih 15. divizije

V okvir letošnjega praznovanja občinskega praznika Novega mesta sodi tudi množični pohod Po poteh in položajih 15. divizije, ki so ga organizirale novomeške občinske družbenopolitične organizacije. Približno dvesto petdeset osnovnošolcev in srednješolcev se je podalo na dvanajst kilometrov dolgo pot, ki se je začela v Volčevah in Sentjostu, končala pa v Novem mestu. Pohod so bogatila tekmovanja v različnih vojaških veščinah, testi o zgodovinski poti 15. divizije pa so poglobljali poznavanje te partizanske enote.

Več o tem preberite na naslednji strani.

(Foto: Slavko Dokl)

ZRVS Slovenije pred novimi nalogami

Zveza rezervnih vojaških starešin Slovenije mora biti z vsemi svojimi organizacijami v krajevnih skupnostih, občinah in mestih tudi v prihodnje vedno sredi življenja in vseh političnih akcij, ki jih danes uresničujemo v naši samoupravni socialistični družbi. To so njeni člani v Sloveniji že večkrat dokazali s požrtvovalnim delom v raznih samoupravnih organih, delegatskih skupščinah, v družbenopolitičnih organizacijah, sisih, v komitejih za SLO in DS in drugih organih, ki se ukvarjajo z ljudsko obrambo in družbeno samozaščito. Takšne ugotovitve so bile dane tudi na nedavnem posvetovanju predsednikov in sekretarjev občinskih konferenc ZRVS in predsednikov komisij za informativno - propagandno dejavnost, ki ga je v Ljubljani organizirala republiška konferenca ZRVS.

Organizacija ZRVS ima pomembno mesto pri uresničevanju nalog SLO in DS. Na tem področju je dosegla v zadnjem času v tesnem sodelovanju s SZDL in znotraj te organizacije pomembne premike pri podružbljanju SLO in DS ter pri vključevanju drugih prebivalcev in zlasti mladine v razne oblike obrambne vzgoje in usposabljanja.

Takšno usmeritev je nakazala tudi za prihodnje leto razprava na ljubljanskem posvetovanju, ki je začrtalo nekatere nove naloge. V sedanjem političnem in gospodarskem položaju je aktivno delo organizacije ZRVS še kako potrebno. Rezervni vojaški starešine morajo biti pobudniki in organizatorji dejavnosti na področju ljudske obrambe in družbene samozaščite. Organizacije ZRVS morajo biti občutljive za razne nepravilnosti in pomanjkljivosti v svojem okolju.

Opozorilo predsednika republiške konference ZRVS Janeza Japlja je bilo povsem upravičeno. Ob ugotavljanju nepravilnosti namreč ne smemo pozabiti na kreativno delo, na proizvodnjo in izvoz, na samoupravno urejevanje vseh problemov in na uresničevanje vseh osnovnih ciljev, ki smo si jih zastavili v naši družbi. Tankočutnost in odločnost sta potrebni tudi do nekaterih akcij notranjega in zunanjega sovražnika, ki na najrazličnejše načine z raznimi dezinformacijami seje nemir med naše ljudi. Pri tem delu uporablja tudi nekatere prefinjene metode. Odgovor članov ZRVS je tudi v tem primeru odločen in jasen.

Ena od pomembnih nalog je utrjevanje bratstva in enotnosti naših narodov in narodnosti v neposredni praksi in v vsakodnevem življenju. Pri nadaljnjem usposabljanju članov in drugih prebivalcev ima organizacija nekatere stalne naloge, ki jih uresničuje iz leta v leto. Doseženi so pomembni premiki in dobri rezultati na predavanjih, seminarjih, orientacijsko - patrolnih pohodih, strelskih tekmovanjih, pri preverjanju znanja iz topografije in drugih vojaških veščin. Z doseženim pa kljub temu ne moremo in ne smemo biti zadovoljni. Vedno si moramo prizadevati za še hitrejšo in kvalitetnejšo premike, za nadaljnje podružbljanje SLO in DS, za še tesnejše sodelovanje z mladino in drugimi prebivalci in za nadaljnje kvalitetno izpopolnjevanje celotnega sistema SLO in DS. Pri tem velja posvetiti še več pozornosti DS, kjer bi morali v nekaterih sredinah več storiti, kot so storili doslej. Dosti je dobrih zgledov, ki jih velja izpostaviti in popularizirati v širši javnosti. Pri tem ne smemo pozabiti na številne aktiviste ZRVS v krajevnih, občinskih in mestnih organizacijah, ki opravljajo že več let pomembno delo na tem področju.

Vsi se moramo vprašati, ali smo doslej storili vse, kar je bilo v naši moči in kar bi morali storiti za napredek SLO in DS. Kaj hitro bi lahko odkrili nekatere slabosti, pomanjkljivosti in nedorečenosti, ki ovirajo še uspešnejše delo. Končno se moramo tudi vprašati, ali smo povsod dovolj storili, da bi naše člane zainteresirali za branje revije Naša obramba, tednika TV-15 in drugega obrambno-zaščitnega tiska.

Ugotavljamo tudi, da so rezervni vojaški starešine v nekaterih, zlasti večjih ozdih premalo izkoriščeni, zlasti kar zadeva njihove sposobnosti za učinkovitejše organiziranje obrambne in samozaščitne dejavnosti. Zaradi tega tudi ni odveč opozorilo republiške konference ZRVS, da kaže v takšnih ozdih ustanavljati aktivne ZRVS. Ugled organizacije pa je v mnogočem odvisen od obnašanja in ravnanja njenih članov. Zato je tudi v organizaciji ZRVS izredno pomembno, da so njeni člani vseh akcijah v organizaciji in v celotnem družbenopolitičnem življenju vedno za zgled pri urejanju vseh problemov.

Marjan Kos

Mladi po poteh 15. divizije

Ob letošnjem prazniku novomeške občine so občinske družbenopolitične organizacije pripravile prvi množični pohod osnovnošolcev in srednješolcev iz novomeške občine Po poteh in položajih 15. divizije. Več kot 250 pohodnikov je bilo razdeljenih v štiri partizanske brigade, tiste, ki so dejansko tudi bile v sestavi 15. divizije. Na 12 kilometrov dolgi progi so se mladi kosali v vojaških veščinah, zlasti v orientaciji, streljanju z zračno puško in metanju bombe ter reševanju testov o zgodovinski poti 15. divizije.

Pohodniki, razdeljeni v dve skupini, so startali iz Volavč in Šentjošta v zgodnjih urah. Megleno petkovo jutro, na travi se je še lesketala rosa, kosti pa je nalahko glodal mraz, ni obetalo veliko. Mladi so nestrno stopicali na mestu in čakali na znak za pohod. Preden so se podali na pot, sta jim spregovorila borca Ivan Somrak in Vinko Bambič, ki sta jima vsak na svojem koncu poti opisala pomen in namen takih in podobnih pohodov. S svojim živim in prepričljivim pripovedovanjem sta kmalu ogrela mlada otrpla telesa. Zlasti tistim, ki so krenili iz Šentjošta, je ob živem pripovedovanju dogodkov Vinka Bambiča kmalu postalo vroče. Spomini so se ustavili na pokolihi Kranjčevega bataljona v Šentjoštu, ki je zahrbtno moril pripadnike OF in borce narodnoosvobodilnega boja.

Kasneje, ko je na poti sonce prebilo nizke oblake, se je tudi popravilo razpoloženje pohodnikov. Pozabili so na krvave dogodke, bolj so mislili na naloge, ki so jih čakale na poti. Največji živčev je bil pri reševanju testov, kjer je tudi šlo najlaže. Precej bolj se je zapletalo pri metanju bombe in streljanju z zračno puško, vendar so kljub vsemu bili doseženi dobri uspehi. Še najbolj so se po-

hodniki izkazali pri orientaciji, saj se ni izgubila niti ena skupina.

V Novem mestu so se zbrali pri grmski osnovni šoli. Ob kulturnem programu in

Pri reševanju testov iz zgodovine 15. divizije (foto: S. Dokl)

pozdravnih besedah borca Bogdana Vrančiča so tudi razglasili najboljše ekipe in posameznike.

Pri osnovnošolcih so bili najboljši učenci grmske osnovne šole, sledili so jim vrstniki novomeške osnovne šole »Katja Rupena«, OŠ Žužemberk in OŠ Prevole. Pri učencih usmerjenega izobraževanja so se najbolj odrezali novomeški gimnazijci, ki so zasedli prvo in drugo mesto, tretji pa so bili učenci novomeške srednje šole za gostinstvo in turizem. Najboljša strelka je bila Barbara Bulc (gimnazija) in Sandi Kužnik (OŠ Katja Rupena) ter Rado Kužnik (OŠ Vavta vas).

Kaj so dejali mladi pohodniki:

● **Renata Hren** – učenka OŠ 29. oktober iz Šmarjete: »Kadar imam možnost, se udeležim pohodov. Zlasti so mi všeč tisti, na katerih obujamo tradicije narodnoosvobodilnega boja. Na tem pohodu pogrešam harmoniko, da bi nam pesem dajala takt, kot je to bilo tudi med revolucijo.«

● **Bernarda Turk** – učenka OŠ Martin Kotar iz Šentjerneja: »Sem stalna udeleženka pohodov. Še najbolj mi je ostal v spominu pohod po poteh Gorenjskega bataljona. Tudi ta je prijeten, od njega veliko pričakujem. Pogrešam spremstvo borcev v partizanskih oblekah, tako bi se laže živela v dogodke izpred štiridesetih let.«

● **Darko Košmrlj** – učenec srednje kmetijske šole: »Sem pristaš daljših in večdnevni pohodov. Tukaj smo zelo na tesnem s časom, zato tudi ne bomo mogli izvesti celotnega tekmovalnega programa, zlasti ne tako, kot si ga jaz zamišljam. Smisel pohodov je, da tekmujejo, da preizkušamo svoje spretnosti in se pripravljamo na služenje kadrovskega roka.«

● **Marko Ferkolj** – učenec novomeške srednje šole zdravstvene usmeritve: »Izredno sem zadovoljen. Vse je lepo. Na pohodu sem spoznal tudi nekaj novih prijateljev. Čeprav tekmujejo, vsakdo se bojuje za svojo šolo, to ne kvari ozračja. Pogrešam partizansko pesem in harmoniko. Drugo leto organizatorji tega ne smejo pozabiti.«

Slavko Dokl

KOLENDAR POMEMBNEJŠIH DOGODKOV

11. novembra 1941 je radijska postaja Svobodna Jugoslavija začela oddajati iz Sovjetske zveze poročila o narodnoosvobodilnem boju.

12. novembra 1941 je Brežiška četa iz sodnih zaporov v Sevnici osvobodila 5 aktivistov OF, ki so bili obsojeni na smrt.

12. novembra 1943 so enote 15. divizije napadle nemško posadko v Novem mestu. Prebile so zunanjo obrambo in deloma vdrla v mesto. Po večdnevni bojih so se partizani zaradi pritiska Nemcev iz Krškega, 16. novembra, umaknili in začeli s široko blokado mesta.

Od 12. pa do 21. novembra 1944 so se po raznih krajih Slovenije zvrstila zborovanja aktivistov OF. Na zborovanju v Benečiji se jih je zbralo 78, v Bohinju 170, s Štajerskega in Koroškega pa se jih je zbralo okoli 200.

13. novembra 1944 so nemške in domobranske čete začele napad na osvobodeno ozemlje v Beli krajini. Po treh dneh ogorčenih bojov se je razbiti sovražnik moral vrniti na izhodiščne položaje.

14. novembra 1944 je Šerčerjeva brigada demonstrativno napadla nemško postojanko v Šoštanju, da bi omogočila zaplenbo 5000 kilogramov usnja. V noči iz 15. na 16. november 1941 so partizani osvobodili iz nemških zaporov v Starem piskru v Celju 300 jetnikov, ki so bili določeni za streljanje.

17. novembra 1943 je bila v Gravini v južni Italiji ustanovljena iz jugoslovanskih rodoljubov 1. prekomorska brigada.

Zgled! Kaj pa je to?

Sedanji gospodarski položaj naše družbe zahteva od vseh nas veliko mero potrpežljivosti in razumevanja. Spriznati se moramo, da nekaterih stvari pač ni več ali pa so v omejenih količinah. Zavedati se moramo, da mora vsak prispevati svoj delež k ureditvi in ozdravitvi našega gospodarstva. Ne smemo pozabiti, da smo vsi s svojim delom predvsem pa z nedelom prispevali k tistemu, kar naj bi odpravila stabilizacija. Vsi od prvega do zadnjega občana naše Jugoslavije se moramo držati ukrepov naše vlade. Zato je bila precej presenetljiva izjava nekega zveznega funkcionarja, ki je na vprašanje novinarjev, ali bodo bencinski boni veljali tudi za ljudi iz federacije, dejal, da so količine motornega goriva, ki jih porabijo, tako majhne, da nima smisla govoriti o njih. Zakaj pa omejitve porabe bencina ne bi veljala tudi zanje? Ali niso zvezni funkcionarji samo prvi med enakimi? Ali so res nekaj nad to družbo?

Pogosto pozabljamo, ali pa smo že sploh pozabili, kako so se obnašali vodilni ljudje med narodnoosvobodilno vojno. Partizanski komandanti so s svojimi borci delili zadnjo skorjico kruha, zadnjo

cigareto in tudi odejo. Mnogokrat so raje ostali sami lačni, kot pa da bi bili borci. Včasih so jim kuharji prihranili boljšo porcijo hrane, pa so jo zavrnil. Pogosto se človek vpraša, ali so tisti časi že res tako daleč, da se jih nihče ne spomni. Ali ljudje, ki so bili partizani in komandanti, res ne živijo več? Ali so res pozabili, kako je bilo med revolucijo?

Republiški izvršni svet je tudi priporočil vsem občinskim upravnim organom, naj premaknejo začetek delovnega časa med osmo in deveto uro zjutraj. Večina ali že vsi so to storili. Po takšnem priporočilu bi pričakovali, da bo tudi ZIS začel delati takrat. Pa ni. Zvezna vlada začne delati ob pol osmih. Tudi to ni dober zgled. Zakaj ZIS drugače, kot drugi delavci v upravnih organih. Ali tako kažejo svojo pomembnost?

Prav tako ni dobro, da ne moremo dokončno urediti razmer v našem vrhunskem športu, predvsem v našem »kakovostnem in svetovno znanem nogometu.« Potem ko so vodilni ljudje Nogometne zveze Jugoslavije zagotavljali, da gre do stvari na bolje in da so začeli razčiščevati vse nejasne stvari, je prišlo do popol-

nega poloma naših na svetovnem prvenstvu v Španiji. Počasi je naša javnost začela pozabljati Španijo, pa je prišla nova bomba. Naši reprezentantje, naj bi v hotelu, v katerem so stanovali pred tekmo z Norveško v Oslu, pokradli nekaj telefonov in drugih stvari. Sicer je lastnik hotela sporočil, da telefonov niso pokradli naši nogometaši. Vendar grenak priokus ostaja. Ali res ne moremo najti športnikov, ki nam ne bi delali sramote po svetu. Spomnimo se nekega nogometaša beograjske Crvene zvezde, ki se zdaj prestaja kazen, ker je kradel v neki veleblagovnici v ZRN, kjer je gostoval njegov klub. Zadnja cvetka iz nogometnih logov pa prihaja iz Splita. Na tekmo za pokal evropske nogometne zveze je z moštvom Hajduka v Francijo potovalo tudi sedem (7) funkcionarjev, od katerih nobeden ni plačal obveznega pologa za prestop meje. Eden teh funkcionarjev pa je poskušal tudi pretihotapiti večjo količino deviz iz Jugoslavije.

Takšni in podobni ljudje nimajo kaj iskati v športnih društvih. Kako naj potem mladi fantje-nogometaši delajo drugače, ko pa vidijo najvišje klubske predstavnike, da kršijo vse družbene in človeške norme? Vprašamo se tudi lahko, kako naj bo nogometaš, ki krade po tujih

hotelih, zgled številnim pionirjem in mladincem, ki se podijo za žogo.

Prav gotovo sodijo takšne stvari med stabilizacijske ukrepe. Enkrat si že moramo jasno in glasno povedati, da je stabilizacija proces vseh nas in ne samo nekaterih.

Bojan Kuntarič

Naročam tednik »TV 15« za najmanj eno leto

Ime in priimek

Ulica, hišna št.

Kraj

Pošta

podpis

Kaj se dogaja v prometu?

naš komentar

Tretjo podražitev naftnih derivatov bodo najbolj občutili v javnem cestnem prometu. V poslovni skupnosti, ki združuje vse cestne prevoznike, so izračunali, da bodo do konca letošnjega leta za gorivo morali odšteti okrog 16 milijonov dinarjev več, kot so predvidevali.

Prevozniki se zavedajo, da bodo nove stroške morali pokriti z boljšim izkoriščanjem notranjih rezerv, čeprav zagotavljajo, da teh rezerv pri njih ni kdo ve kako veliko. Ob tej trditvi pa se velja vendarle dalj časa pomuditi.

V Sloveniji promet ni gospodarno urejen. Mnogi najbrž ne vedo, da imamo ta čas več zmogljivosti, kot bi jih potrebovali. Toda kaj to pomaga, ko pa prometne organizacije gospodarstvu ne morejo zagotoviti ustreznega prevoza. Organizacije med seboj niso povezane, stroški transporta pa v ceni proizvoda kar naprej naraščajo. Ugotavljajo, da znašajo stroški prevoza v ceni blaga že okrog 20 odstotkov. Nedavno tega smo se še tolažili, da je ta odstotek manjši. Pa ne samo to. Poznavalci razmer menijo, da ti stroški še naprej naraščajo in da jim pravzaprav ni videti konca. Naj dodamo, da stroški prevoza v ceni proizvoda v številnih državah na zahodu ne presežejo 10 oziroma 12 odstotkov.

Če hočemo razmere v gospodarstvu res ustaliti, potem je treba rasti teh stroškov ne le zaustaviti, pač pa jih tudi zmanjšati. To smo sklenili pravzaprav že pred šestimi leti, ko je bil podpisan dogovor o prometni politiki. Toda kaj, ko pa se tega dogovora nihče ne drži. Na železnici pravijo, da se tovarni promet ne povečuje. Pred dnevi so objavili,

da je bilo v zadnjih mesecih blaga celo manj kot poprej. V dogovoru pa so zapisali, da je pretežen del tovorov treba prepeljati z vlaki!

Nekateri podatki kažejo, da prevozniki prometne politike ne pospešujejo. Lani so, denimo, s tovornjaki prepeljali kar 700 tisoč ton blaga. Ta številka velja le za organizacije združenega dela, ki se ukvarjajo s cestnim transportom. K temu je treba prišteti še zasebnike, ki so – kot so izračunali – prepeljali okrog 200 tisoč ton raznega blaga. Domnevajo, da so za prevoz tega blaga porabili 4 milijone 600 tisoč ton goriva. Ta številka pa ni majhna in močno bremeni našo devizno bilanco. Vse bolj očitno postaja, da tako ne more več naprej. V gospodarstvu pravijo, da se prevozu po železnici ne postavljajo po robu, hkrati pa moledujejo, da nimajo dovolj skladišč, zalog reprodukcijskega materiala itn. Kajti če bi blago prevažali po železnici, bi to potrebovali, zato še naprej uporabljajo svoje avtomobile.

Ni treba posebej poudariti, da gre velikokrat za prazne izgovore. S svojimi kamioni prevažajo svoje izdelke tudi, na primer, tiste delovne organizacije, ki imajo do svojih skladišč napeljana celo železniške tire.

Krivde pa ne bi smeli iskati samo na eni strani. Gospodarstvo železnici očita njeno počasnost in neprilagojenost potrebam. Trdijo, da se železničarji v državi niso organizirali tako, da bi lahko prevzeli vse presežke blaga in jih pravočasno prepeljali naslovnikom.

Taka medsebojna obtoževanja nikomur ne koristijo. V

gospodarski zbornici Jugoslavije so predstavniki prometnih organizacij odkrito rekli, da pravih stikov z gospodarstvom pravzaprav ni in da je to poglavitno vprašanje, ki bi ga morali rešiti. Pozabili pa so, da je najbrž prav gospodarska zbornica tista, s pomočjo katere naj bi navezali tesnejše sodelovanje in prekinili z neplodnimi dialogi, ki se vlečejo že nekaj let. Doslej sicer nismo zasledili, da bi kdo izračunal, koliko bi pravzaprav prihranili, če bi promet, ne le v Sloveniji, ampak v vsej državi, smotrneje organizirali. Gotovo pa je, da ta sredstva ne bi bila majhna in da se tu skrivajo izredno velike rezerve. Velik prihranek ne bi bil le v ceni blaga. Ne gre pozabiti, da bi se prihranek poznal tudi na naših sedaj preobremenjenih cestah.

Upati je, da bo zadnja podražitev naftnih derivatov streznila tudi tiste, ki so vse doslej delali po starem, in ki se za številne dogovore na tem področju niso kaj prida zmenili. Višjih stroškov ne bodo mogli kar tako vgraditi v višje cene, saj bodo ekonomsko upravičenost takega koraka težko dokazali. V preteklosti so to počeli, ker jim tega pač nihče ni preprečil. Po drugi strani pa bodo silno težko shajali z omenjenimi količinami naftnih derivatov. Do konca letošnjega leta bo po zagotovilih zveznega izvršnega sveta na voljo okrog 3 milijone ton nafte. To je manj, kot smo jo porabili v enakem času lani. Manj je bo zagotovo tudi za cestne prevoznike. Ni dvoma, da jih bo tudi to prisililo v iskanje novih rešitev, ki jih bodo odlepili od dosedanje nič kaj zaželenne prakse.

Darko Marin

Posvet na republiški konferenci ZRVS Slovenije

Krepiti obrambno sposobnost

V domu JLA v Ljubljani so ga pripravili s predsedniki in sekretarji občinskih konferenc ZRVS in s predsedniki komisij za informativno-propagandno dejavnost občinskih konferenc ZRVS.

Četrtega novembra je Zveza rezervnih vojaških starešin Slovenije organizirala v domu JLA v Ljubljani posvet s predsedniki in sekretarji občinskih konferenc ZRVS Slovenije in predsedniki komisij za informativno-propagandno dejavnost predsedstev občinskih konferenc ZRVS Slovenije. Najprej so vsi skupaj poslušali informacijo člana izvršnega sveta SRS Jerneja Jana o aktualnih političnih in gospodarskih razmerah pri nas. Opozoril je na urejevanje problemov v sedanjih zapletenih mednarodnih političnih in gospodarskih razmerah ter poudaril, da je izvoz ena najpomembnejših nalog, kateri bomo morali dajati povsod prednost. Samo tako bomo lahko ublažili našo notranjo in zunanjo likvidnost ter urejali nekatere najbolj pereče probleme. Kljub sedanjim težkim razmeram pa ni nobenega razloga za nerganje ali ocenjevanje o brezizhodnosti sedanjega položaja. Največ je odvisno od združenega dela in od racionalnega ter stabilizacijskega obnašanja v vseh sredinah.

Pomočnik republiškega sekretarja za ljudsko obrambo in predsednik komisije za statutarna vprašanja pri republiški konferenci ZRVS Miro Bogataj je spregovoril o zakonu o SLO in DS.

Opozoril je na nekatere novosti in značilnosti tega zakona, ki odpira nove možnosti za uveljavitev koncepta SLO in DS in za večje podružbljanje na tem področju. Novi zakon je nedvoumno potrdil, da sta splošna ljudska obramba in družbena samozashita neločljivo povezana sestavina enotne obrambne funkcije. Zveza rezervnih vojaških starešin ima pomembno vlogo v celotnem sistemu obrambe in družbene samozashite. Poudarek je predvsem na vsebini urejevanja problemov na tem pomembnem in zahtevnem področju dela.

Predsednik republiške konference ZRVS Slovenije Janez Japelj je spregovoril o nalogah ZRVS v prihodnjem letu. Poudaril je, da je ena najpomembnejših nalog ZRVS nadaljnje vključevanje v socialistično zvezo. Na tem področju so bili po njegovih besedah doseženi pomembni rezultati. Danes ne govorimo več: SZDL in mi, temveč cutimo in se zavedamo, da smo pomemben del SZDL zlasti pri uveljavljanju SLO in DS. Ne glede na to, da je ZRVS družbena organizacija, je njena politična vloga zelo pomembna. Rezervni vojaški starešine se vključujejo v vse oblike družbenopolitičnega in delegatskega življenja ter sodelujejo v raznih organih, ki se ukvarjajo s tematiko SLO in DS. Prav v današnjem trenutku je sodelovanje rezervnih vojaških starešin v družbenopolitičnem življenju še kako potrebno. Rezervni starešine morajo opozarjati na napake, hkrati pa biti tudi za zgled pri delu in raznih akcijah v naši družbi. Napačno pa bi bilo, če bi se bojevali samo proti nepravilnostim, pri tem pa zanemarili kreativno delo in uresničevanje vseh ciljev, ki smo si jih zastavili v naši družbi v nadaljnjem razvoju socialističnega samoupravljanja. Rezervni starešine se morajo povsod zavzemati za krepitev bratstva in enotnosti med jugoslovanskimi narodi in narodnostmi. S svojim delovanjem morajo spodbuditi tudi korenine delovanja notranjega in zunanjega sovražnika in povečati budnost na tem področju.

V nadaljevanju je Janez Japelj dejal, da moramo danes posvetiti večjo pozornost družbeni samozashiti. Na področju SLO smo že dosegli pomembne rezultate in premike, medtem ko z uresničevanjem nalog na področju družbene samo-

zashite še ne moremo biti povsem zadovoljni. Sovražnik se v sedanjem obdobju poslužuje zelo prefinjenih oblik specialne vojne, da bi zmanjšal našo obrambno odpornost. Predsednikom in sekretarjem občinskih konferenc ZRVS je svetoval, naj se povežejo s predsedniki komitejev za SLO in DS, s predsedniki ZK, SZDL in občinskih skupščin in jih seznajajo z dejavnostjo organizacije ZRVS in njenim programom. Pri usposabljanju je treba programirati tako, da bodo enake teme veljale tako za člane organizacije kot tudi za druge prebivalce in mladino. Ena pomembnih nalog je tudi oblikovanje aktivov ZRVS v ozdih, saj marsikje ugotavljajo, da kadrovske sposobnosti rezervnih vojaških starešin v ozdih niso dovolj izkoriščene.

Predsednik komisije za informativno dejavnost pri predsedstvu republiške konference ZRVS Lojze Erbežnik je spregovoril o nalogah na področju informativnopropropagandne dejavnosti in opozoril na Titove besede, da moramo delovnim ljudem in občanom stvarno prikazati položaj, ker to mobilizira ljudi. Poudaril je tudi potrebo po čim bolj kvalitetnem in učinkovitem obveščanju o problemih SLO in DS ne samo članov organiza-

cije, temveč celotnega prebivalstva.

Po skupni seji so predsedniki in sekretarji občinskih konferenc ZRVS razpravljali o nekaterih težiščnih nalogah članov organizacije v prihodnjem letu. Poseben poudarek bo na nadaljnjem kvalitetnem in množičnem usposabljanju članstva in drugih prebivalcev skozi najrazličnejše oblike dela.

Predsedniki komisij za informativno-propagandno dejavnost pa so razpravljali o pridobivanju naročnikov na revijo Naša obramba. Predstavniki revije so poudarili, da bi morali v vseh občinskih konferencah ZRVS oziroma v komisijah za informativno-propagandno dejavnost zadolžiti človeka, ki bi usklajeval akcijo za pridobivanje naročnikov revije Naša obramba s krajevnimi organizacijami, ki naj bi prav tako imele svoje poverjenike za to delo. Razprava je pokazala, da je še dosti neizkoriščenih možnosti in da bi kazalo pridobiti nove naročnike tako med člani organizacije kot tudi med delovnimi organizacijami in drugimi občani. Poudarili so, da je razširjanje obrambno-zashitnega tiska izredno pomembno, saj opravlja pomembno vlogo pri usposabljanju članstva za potrebe SLO in DS.

M. K.

Pohod mladih na Kuzarjev kal

Mladi pohodniki iz Prečne in Straže so se v organizaciji krajevne organizacije SZDL Prečna ob letošnjem občinskem prazniku novomeške občine podali na pohod na Kuzarjev kal. V spominskem parku o Kuzarjevem kalu, ki so ga uredili lani, so se sestali mladi pohodniki 1. SAB iz Prečne in Cankarjevega bataljona iz Straže, da bi skupaj z borci obudili spomin na prve dni vstaje na Dolenjskem.

Mladi iz Straže, ki nosijo ime Cankarjevega bataljona so po skrivnih poteh prišli na zborna mesto, v spominski park na Kuzarjev kal.

Na zbornem mestu je mladim spregovoril prvoborec Rihard Romih iz Novega mesta. Opisal je dogajanja izpred več kot štirideset let, zlasti dogodke okoli ustanavljanja novomeške partizanske čete 29. oktobra 1941 na Brezovi rebri. Obudil je spomin na prve revolucionarje, ki jih je vodil Niko Šilih in ki so v tem delu Slovenije zanetili iskro upora.

Slavko Dokl

Tako je bilo in tako je

Res ni iz trte zvito, da se še ni rodil modrijan (filozof), ki bi mogel ljudi spremeniti.

Časi se sicer spreminjajo, a to tudi ljudem ne more do živga. Še preden je udarila strela tako rekoč z jasnega neba, so naši potovalni uradi samoumevno vabili cenjene občane na nepopisno vablivo izlete tja med beneške lagune in, kajpak, tudi na ogled Kremlja. Dokler živimo, zakaj bi si vsaj ne ogledali tega imenitnega sveta? Naši potomci nas ne bodo nevoščljivi obsojali, saj bodo lahko potovali na Luno; želimo jim, da jim ne bo treba plačevati pologa.

Torej če kdo hoče, pa naj vzgaja ljudi (usmerjeno ali vestransko), želimo mu le kar največ uspeha! Lahko verjameste ali ne, da ljudi doslej v dovolj dolgi zgodovini človeštva niso spametovali niti najhujši časi. Na svetu pa je bilo včasih hudo, verjamite, celo huje kot zdaj, čeprav tedaj še ni bilo pologov za potovanje v tujino.

Nikdar torej ni bilo, da bi nekako ne bilo ali: nikoli menda nismo pozabili, da je treba v prvi polovici novembra (ne mislim na žalovanje!) sodelovati pri znamenitem čudežu, krščevanja vina; to se pravi, ko se mošt, ki je nekaj takšnega kot voda, spremeni v vino! Pomislite – vino! Človeštvo ga povzdiguje do neba že od Noetovih časov in nobene zdravice bi ne bilo mogoče nasloviti sreči, napredku in drugim nedosegljivim neumnostim, če bi ne bilo vina. Vina – »zlate kapljice«, »vira sreče in pozabljenja« – sicer pa vse to znate na pamet, saj se zdi, da je pesništvo nastalo zaradi samega vina; kolikor kapljic, toliko pesmi in nič manj neumnosti: Živel!

Tega (in še marsičesa) si torej ljudje ne pustijo vzeti. Martinovanje je bilo vsako leto, tudi v najhujših časih. Najhujši časi pa so bili po sodbi ljudi tista leta, ko so bile najslabše vinske letine. Pa letos! Ali ni bila najboljša letina? Celo tisti vinogradniki so se pohvalili z letino – namreč tisti, ki po stari navadi vsako leto tožijo iz naravnega prirojenega strahu pred davkarijo. Takšna letina pa zasluži najmanj vzvišeno zdravico, kakršno je znal napisati samo on. Prešeren, seveda. No, ne bo ostalo le pri eni sami zdravici. Če hočete, pa štejte tudi to pohlevno jecljanje med zdravice.

Zdaj pa samo pomislimo, koliko zdravic smo dolžni zapeti ne le vsem in vsakomur, marveč predvsem tistim zaslužnim rodoljubom, ki tudi letos, sredi varčevalne obsedenosti, niso pozabili na naše zlate šege (tradicije) in so poskrbeli, da bo ljudstvo lahko srečno martinovalo, prepevalo v slavo »zlate kapljice«, tako da se bodo mogle zvrstiti vse napitnice, med drugim celo zdravica stabilizaciji! Živela stabilizacija! Še dolgo let! Kolikor kapljic, toliko let! Pijmo ga! Dajmo ga, dajmo ga, dokler smo na svetu!

Tako je bilo, tako je!

efes

Nova Španija

Skorajda v polni meri opravičuje ta naslov dejstvo, da je izid nedavnih parlamentarnih volitev v Španiji – bile so 28. oktobra – označil nadvejo prepričljivo zmago demokratičnih sil. Te volitve so hkrati označile konec enega in začetek drugega obdobja v političnem razvoju Španije zadnjih nekaj let. Vse od konca frankizma do danes je bilo celotno špansko notranjepolitično življenje in dogajanje v znamenju prehodnega obdobja od frankizma k demokraciji. To obdobje je skrivalo v sebi brez števila nevarnosti, da bi se napredek Španije ustavil, ali pa bi prevladala konservativnih sil kaj lahko deželo vnovič pahnila v staro stanje.

Tako pa je po 46 letih vnovič Socialistična stranka zmagovita, vodilna politična sila, sposobna prevzeti v svoje roke bodoči razvoj dežele. Takrat, pred 46 leti je fašizem zatrl novo smer, ki jo je označevala vlada ljudske fronte in dežela je šla skozi krvavo državljansko vojno in skozi desetletja vladavine fašizma. Danes je Španija ponovno trdno v okvirih napredne demokracije. Socialistična stranka je prestala – in španska demokracija z njo – verjetno eno najbolj kočljivih preizkušenj, ko so volitve potekale v znamenju odkritih groženj desničarskih sil z državnim udarom, ki naj bi ga opravila vojska. Nič kaj takega se ni zgodilo. Nasprotno, organizator februarkega poskusa vojaškega udara polkovnik Tejero je doživel prav na teh volitvah popoln in dokončni polom, njegova skrajno desničarska stranka je ostala brez enega samega mesta v novem parlamentu.

Pomen španskih volitev in njihovega izida kaže zatorej

iskati v španskih notranjih okvirih pa tudi v njihovi mednarodni razsežnosti. Socialistična stranka ima v novem parlamentu absolutno večino in torej zlahka postavi lastno vlado, ki bo imela vsekakor tudi širšo podporo vseh drugih levih in demokratičnih sil. Med 350 poslanci je kar 201 pripadnik Socialistične stranke. Povsem se je sesula dosedanja večinska vladna stranka Unija demokratičnega centra, ki je tokrat razpadla na štiri stranke Sama, kar je je ostalo, pa je dobila komaj 12 sedežev v parlamentu.

Treba pa je hkrati ugotoviti, da je zelo boleč poraz doživela tudi Komunistična partija Španije, od prejšnjih 23 poslancev ji jih je po teh volitvah ostalo le še pet. Vzrokov za to je dosti, eden izmed njih je ta, da razmere po frankizmu niso omogočale krepitev partije, ki se tudi sama ni zlahka znašla v novih razmerah po štirih desetletjih ilegalnega boja. Vzrok poraza je tudi občutna notranja neenotnost, ki že ves čas razjeda to sicer pomembno politično silo.

Ne gre izgubiti izpred oči nekega pomembnega dejstva, ki se je pokazalo kot ena bistvenih značilnosti teh volitev. Politično življenje dežele se je močno razbilo na dva nasprotna pola, na levo in desno. Kljub učinkoviti zmagi socialistov ne gre prezreti, da je tudi poglobljena desničarska stranka, tako imenovana Ljudska zveza, dosegla velik volilni uspeh, od prejšnjih devet se je število njenih poslancev povzpelo kar na 105, pa je tako Ljudska zveza postala druga najmočnejša politična sila v deželi, za socialisti.

Novo vlado in vse napredne sile Španije ne čaka po

volitvah nič kaj lahko delo, prav narobe, nakazujejo se zelo težki, zapleteni problemi gospodarske in politične narave. Inflacija in brezposelnost sta le dva kraka iste nevarnosti, ki se ji pravi kriza. Pričakovati je, da bodo konservativne sile storile vse, da bi nametale socialistični vladi kar največ polen pod noge. Že prve dni po volitvah so na primer poročali o mrzličnem begu kapitala iz dežele.

Eno izmed osrednjih vprašanj, s katerimi se bo srečala socialistična vlada, bo vsekakor vprašanje vstopa Španije v Atlantski pakt. Stališče socialistov je znano in jasno – Španija hoče ostati zunaj vojaških blokov. Zato se je Socialistična stranka odločila, naj špansko ljudstvo samo na referendumu odloči o dokončnem vstopu dežele v Atlantski pakt, za kar se je tako vneto zavzemal dosedanj predsednik vlade Calvo Sotelo, ki pa tokrat niti izvoljen ni bil za poslanca.

Španske volitve odkrivajo širši evropski pomen v tem, ker potrjujejo dejstvo, da so bile zgrešene napovedi, ki so se razširile po britanskih volitvah o tem, da se Evropa pomika na desno. Francoske, grške, švedske in zdaj še španske volitve so potrdile prav nasprotno: Evropa se odloča za zasuk v levo. Pri tem ne more preveč motiti celo sprememba vlade v Zahodni Nemčiji, kjer so prišle na oblast sredinsko desne sile, kajti vladna sprememba v Bonnu ni bila sad volilnih zmag pač pa parlamentarne igre. Vprašanje je, kakšno podobo stanja in razporedenja bi pokazale morebitne parlamentarne volitve tudi v tej najbolj pomembni državi zahodne Evrope.

Drago Košmrlj

naš komentar

Sprožili so tudi reševanje zahtevkov invalidov glede zvišanja stopnje invalidnosti. O tem je do 1. marca letos odločala invalidska komisija pri SO Maribor za celotno regijo. Od tega časa naprej pa je oblikovana pri republiškem komiteju za vprašanja borcev SR Slovenije prvo-stopenjska komisija, ki odloča o tem, kdo ima pogoje za zvišanje odstotka invalidnosti. Njena naloga je, da predloge potem posreduje invalidski komisiji pristojne občine, ki mora odločiti o odstotku invalidnosti, hkrati pa tudi zavrača predloge; na negativno odločbo pa ni pritožbe.

Zbral in pripravil: Marjan Kos

Iz dela ZRVS v Mariboru ● Iz dela ZRVS v Mariboru ● Iz dela ZRVS v Mariboru ● Iz dela ZRVS v Mariboru ● Iz dela ZRVS v Mariboru ● Iz dela ZRVS v Mariboru

Nova, uspešna televizijska nadaljevanka

ANTE

Kratko in jedrnat, pa zato z nič manjšo mero navdušenja lahko zapišemo, da nas je scenarist-režiser

Božo Šprajc s svojim trodelnim televizijskim filmom veselo presenetil. Nad njegovim filmskim prvim pred leti (v mislih imamo »Krč«) nismo bili kdove kako navdušeni, priznati pa moramo tudi, da nas je takrat bolj od režiserjevih postopkov motila scenarijska predloga, ki je bila delo drugega avtorja. »Ante« pa je tudi po vsebini Šprajčeva lastna stvaritev. Sam je napisal scenarij (ob vseskozi koristnem sodelovanju pisatelja Rudija Selige, tudi Kranjčana) in v njem nedvoumno povedal oziroma izpovedal vse tisto, kar ga teži in tiči ob soočanju z našim življenjem tu in zdaj, na aktualni razvojni poti naše družbe. Njegov Ante (Anton Jereb) je izraziti »junak našega časa«, slehernik med nami, eden izmed naših tisočerih obrazov. Rojen v siromaštvu brkinske vasi, sin padlega partizana, se je komaj odrasel fant, kmalu po končani vojni, v tedanjih lehih pospešene industrializacije in elektrifikacije, podal v doline, s trebuhom za kruhom. Sestopil je v veliko reko življenja, kjer ga je poslej nosilo in zanašalo sem ter tja, največkrat po logiki razmer, včasih celo proti njegovi lastni volji pa zato tembolj po volji drugih, ki so mu namenili ali določali delovna mesta in opravila. Bil je gradbeni delavec, deloval je v mladinski in partijski organizaciji, kasneje je predsedal v mlekarni in se (v Kranju) izšolal za mlekarskega tehniika, nato ga je splet ne najbolj

prijaznih okoliščin zanesel za nekaj časa v turizem, a se je kasneje kot direktor povrnil v ne pretirano obetavni kmetijski kombinat, vselej in povsod pa se je – ob sicer bolj ali manj vidnih osebnih dosežkih, pa tudi napakah – otepal z mnogoterimi delovnimi in predvsem osebnimi težavami, zapleten, kot slehernik med nami, v celo vrsto kalnih odnosov na personalnih in politično-samoupravnih ravneh... in se ob

Božo Šprajc v vlogi partijskega sekretarja in Ivo Ban v vlogi Antona Jereba-Anteja.

vsem tem postopoma, a vztrajno spreminjal v neke vrste tragičnega človeškega porazenca na vzporednih našega specifičnega časa. Bolj našega kot svojega lastnega, četudi je neposredni razlog za boleči prizor, ki smo mu bili priče ob koncu filma, ko Ante sam in v bistvu praznih rok, razrvan, kot popolni moralni zgubljenec obsedi pred pustim in nesposobnim gradbiščem svoje hiše, v prvi vrsti njegov propadli zakon, zasut z vse-

mi tisočerimi naslagami životarjenja in kalnih priokusov, ki ob takih preizkušnjah obremenijo človekovega duha in njegovo eksistenco. Vendar te zasebne plati Antejeve življenjske zgodbe nismo dojeli kot privatnost, ki bi bila sama sebi vzrok in posledica. Bila je zelo razvidno tretirana kot odsev časov in razmer, kot neizogibna posledica velikih socialnih in drugih migracij, vsakovrstnih sprememb, ki so

ljudi na njihovi nagli (morda prenašli, neobvladani?) poti vrgle s tirnic, jih v razmerah potrošniško in drugače razvnete družbe kazile in načelnje v tolikšni meri, da so se izneverili sami sebi in svojim lastnim načelom, zagrešili celo vrsto etičnih deliktov zoper sebe in druge, izdajali svoje lastno poštenje in se nemalokrat sprevrgli v lastno nasprotje, česar pa so se zavedeli prepozno, ko krivde ni bilo več mogoče sprati s svojega človeškega obličja.

Postajali so tragične figure časa, tragični junaki našega življenja, razvaline na njegovih prizoriščih. Morda ne drastične, kot v klasičnih tragedijah, pa vendar dovolj razvidne in boleče.

Sledili smo, skratka, poteku svojega lastnega življenjskega časa in doživljanja (utelešenega v Anteju in njegovih soljudih), prepričani pri tem, da ga je Božo Šprajc ujel v oko svoje kamere izjemno pristno in poznavalsko, na pravi način in s premišljeno mero. Zlasti učinkovita se je zdelo dramaturška obdelava snovi, ki je namenjala pozornost vsakokratnim ključnim momentom v junakovem življenju, izogibajoč se vsemu odvečnemu, vmesnemu, vsem postranskim sestavinam zgodbe. Ves čas smo imeli pred očmi samo njeno rdečo nit. Snovi, ki jo je bilo treba povedati, je bilo na pretek, zato je dramaturška zgodba tekla zgoščeno, smiselno, polnokrvno in zelo dinamično, takšna pa je bila tudi zasnova režije, ki nas je popeljala na mnoga raznolika prizorišča človeškega dogajanja v teh naših dneh in na naših vzporednikih ter domala povsod odkrivala tisto najbolj tipično, najbolj značilno, najbolj naše.

Televizijski »Ante« je bil v polnem pomenu besede ponazoritev naših razmer – sodbna tema v najboljšem in najbolj izrazitem pomenu. Kar v našem filmu, gledališču, na televiziji in v drugih umetniško izraznih medijih večkrat pogrešamo, smo tokrat dobili v dar s polnimi prgišči in vrhu vsega dobro narejeno, suvereno zrežirano, prepričljivo odigrano.

Z eno besedo: Šprajčeva dosežka smo veseli, dalo bi se reči, da smo lahko – z našo televizijsko hišo vred – nanj celo ponosni.

Viktor Konjar

V skladu z določili 4. in 7. člena Pravilnika o podeljevanju priznanja Osvobodilne fronte slovenskega naroda in o delu Žirije RAZPISUJE žirija za podeljevanje priznanja Osvobodilne fronte slovenskega naroda republiške konference SZDL Slovenije

20 PRIZNANJ OSVOBODILNE FRONTE ZA LETO 1983

Priznanje OF je namenjeno posamezniku in organizacijam za njihovo delo in prispevek k dosežkom trajnega pomena pri razvoju socialistične samoupravne družbe, zlasti:

- pri uveljavljanju delovnih ljudi in občanov kot nosilcev odločanja na vseh ravneh,
- za dosežke pri uveljavljanju, krepitvi in razvoju SZDL kot fronte delovnih ljudi in občanov ter njihovih organiziranih socialističnih sil,
- pri uresničevanju ustavno opredeljenih družbeno-ekonomskih in političnih odnosov na posameznem področju družbenega življenja in dela ter v družbi nasploh, še zlasti pri razvijanju delegatskega sistema in pri uveljavljanju in razvijanju temeljnih samoupravnih skupnosti.

Predlog lahko oblikujejo krajevne in občinske konference SZDL ter konference SZDL v posebnih družbenopolitičnih skupnostih, organizacije združenega dela in druge samoupravne organizacije in skupnosti, vodstva družbenopolitičnih organizacij ter družbene organizacije in društva.

Vsak predlog za podelitev priznanja OF je predlagatelj dolžan posredovati tudi žiriji za podeljevanje priznanja OF pri občinski konferenci SZDL, ki mora dati svoje mnenje o predlogu in ga posredovati žiriji za podeljevanje priznanja OF pri RK SZDL.

Predloge z obrazložitvijo in utemeljitvijo naj predlagatelj posredujejo žiriji za podeljevanje priznanja OF pri RK SZDL Slovenije, Ljubljana, Komenskega 11, najkasneje do 15. januarja 1983. Predlogi morajo biti posredovani na posebnih obrazcih, ki so na razpolago pri občinskih konferencah SZDL in konferencah SZDL v posebnih družbenopolitičnih skupnostih.

Žirija za podeljevanje priznanja OF pri RK SZDL Slovenije

Predstavitev knjige »Na levem bregu Save«

N★ LEVEM BREGU S★VE

V družbenem centru Bežigrad so konec oktobra predstavili knjigo Na levem bregu Save, ki je 1. zvezek zbirke o delavskem gibanju in narodnoosvobodilnem boju v občini Ljubljana Bežigrad. Knjiga obsega dogajanja pred drugo svetovno vojno in med njo na levem bregu Save v tedanjih vaseh: Beričevo, Brinje, Črnuče, Dobrava, Dol, Ježa, Kleče pri Dolu, Nadgorica, Podgora, Sentjakob, Podgorica, Gmajna, Podboršt, Zaboršt in Zajelše. Besedilo je na podlagi rokopisa Jožeta Ravbarja Jošta in prispevkov drugih borcev in aktivistov NOV napisal France Sušteršič.

Natisnili so 5.000 izvodov s pomočjo organizacij združenega dela, občinske konference SZDL, skupščine občine in njenega izvršnega sveta ter družbenopolitičnih organizacij. Navzoče je pozdravil sekretar občinske konference SZDL Vlado Barabaš. Predsednik sveta za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih tradicij NOB pri predsedstvu občinske konference SZDL Janez Slovec pa je govoril o pomembnosti te knjige in naporih, ki jih ima uredniški odbor za izdajo drugih dveh knjig. V teh knjigah bo opisano revolucionarno delovanje v bivšem rajonu Ježica in Bežigrad. Na koncu se je pisec knjige France Sušteršič zahvalil vsem, ki so kakorkoli sodelovali pri izdaji te knjige.

Dušan Rebolj

Deset let festivala »Revolucija in glasba«

Festival »Revolucija in glasba« slavi letos 10-letnico svojega delovanja. Njegov ustanovitelj je bila Zveza kulturno-prosvetnih organizacij Slovenije. Že ob ustanovitvi je bilo poudarjeno, da je namen festivala gojiti in negovati tradicije glasbenega sporočila iz NOB ter spodbujati in nagajevati sodobno oblikovane glasbene stvaritve s socialno in revolucionarno tematiko. Program festivala je bil pripravljen v tem smislu in že prva izvedba leta 1973 v Ajdovščini, kjer je nastopilo 16 pevskih zborov z 41 različnimi vokalnimi deli, partizanskih pesmi in pesmi s socialno vsebino, je organizatorjem dala pobudo za razširitev programa tudi na komorno in simfonično glasbo.

Tako se je drugi festival 1974. leta že razširil, ne le programske, ampak tudi krajevnosti: poleg Ajdovščine, ki je obdržala vokalne koncerte, sta Zagorje ob Savi in Brežice sprejela v goste simfonični orkester SF in komorne skupine. Tretji in četrti festival (1975-76) sta ostala v starih mejah krajevnih izvedb, le da so organizatorji pritegnili še mladinske pevske zборе, ljubljansko opero in simfonični orkester RTV Ljubljana.

V petem letu delovanja je festival napravil viden korak naprej v kvaliteti in kvantiteti. Na programu so se pojavile novitete domačih avtorjev. Izvajalci, simfonični orkester in komorni zbor RTV Ljubljana (z izvedbo v Krškem), ljubljanska opera (v Zagorju ob Savi) in simfonični orkester SF (v Titovem Velenju) so izvajali le dela domačih avtorjev. Tudi vokalni zbori so nastopali z novimi skladbami organizatorjev festivala.

Sesti niz festivalskih prireditvev je zvečal glasbene vrste in število krajev. Pevski zbori nastopajo v Ajdovščini in Postojni, mladinski v Ribnici in v Kočevju. Pihalne orkestre sprejme prvič v okvir festivalnih prireditev Celje. Tako je festival zajel že osem slovenskih krajev. Širjenje in pestrost sta prisotna tudi

venske kraje – so se izpolnili. Prvič se na prireditvah pojavila balet ljubljanske Opere s samostojnim nastopom. Okrogla dvorana Cankarjevega doma sprejema noviteto »Večer partizanskih harmonikarjev«, kjer izvajalci obudijo pristno partizansko glasbo, kot se je rojevala še v gozdovih. V Celju in Maribo-

sten program. Izvedenih bo 24 koncertov v 22 krajih Slovenije, na programu imajo 40 odstotkov glasbenih novitet, ki so jih pripravili domači skladatelji in libretisti.

Ideja tovariša Edvarda Kardelja, nekdanjega častnega predsednika PPZ, o ustanovitvi festivala »REVOLUCIJA IN GLASBA« je

v naslednjih dveh letih. Posebnost sedmega festivala je bil koncert »Pesmi svobodnih oblik« v Ajdovščini, ki so jih z velikim uspehom izvajale skupine RTV Ljubljana.

Osmo prireditev vključijo tudi skupine z vokalnimi solisti in recitatorji ter programske zahtevnejše dela; gre za prireditve, kot so »Angažirana pesem« v Kopru ter »Spevi in plesi« v Kobaridu in Idriji. Krstno predstavo je doživela kantata »ŠTIRI-NAJSTA« Darjana Božiča.

Deveti festival je preselil vse dotedanje. Želje organizatorjev in njihovi cilji – »festivalne koncerte v vse slo-

ru so z velikim navdušenjem sprejeli dobro izvedeno obnovljeno kantato »HEJ PARTIZAN« skladatelja Radovana Gobca.

Organizatorji so v desetih letih uspešnega dela s svojimi prireditvami zajeli vse slovenske regije. Uspelo jim je organizirati 92 koncertov v 22 krajih Slovenije, kjer je nastopilo 105 vokalnih in 47 instrumentalnih skupin s preko 9.600 nastopajočimi. Pohvalno in vzpodbudno je tudi, da je na dosedanjih festivalih nastopilo enajst vokalnih skupin iz tujine oziroma zamejstva. Deseti jubilejni festival »REVOLUCIJA IN GLASBA« ima svojevr-

Spomini nekdanje partizanke Milke Kunstove iz Hrastnika

Kako sem našla ugrabljeno hčerko

Na seji nacističnih voditeljev in gestapa za Štajersko 29. junija 1942. leta je deželni svetnik Dorfmeister v imenu odsotnega komandanta varnostne policije izjavil: »V okrožju Celje smo ustrelili 105 oseb, 362 pa aretirali. V boju je padlo 16 banditov, na naši strani smo imeli k sreči samo ranjence. Komandant varnostne policije bo v naslednjih 14 dneh izpraznil zapore v Celju. Zapornike bodo deloma preselili v druge zapore, deloma ustrelili. Na ta način bomo dobili prostor, da bodo lahko izvedli novo akcijo velikega obsega in bo v naslednjih dneh aretirano od 300 do 500 oseb...«

Med na seji napovedanimi množičnimi aretacijami je bila tudi žena hrastniškega rudarja Milka Kunst. Že 1941. leta sta jo v tedaj še ozek krog sodelavcev NOB potegnili svaki Ivan Mitnjek iz Murske Sobote, sicer rudar v Hrastniku in Aleš Kaplja.

Po mnogih bojih decembra 1941. leta se je skupina partizanov, izmučena od nenehne vsakodnevnega umikanja pred sovražnikom, 5. januarja 1942. leta ustavila na samotni kmetiji pri Vrhurju pod Mrzlico. Gospodar jim je nerad dal hrano in rekel, naj gredo spat na skedenj. Ko je gospodar slutil, da so partizani zaspali, je skrivaj mimo stražarja poslal svojo mater h kmetu Mateku s sporočilom, kdo je pri njem na skednju. Matek je o tem obvestil trgovca Pavelna Pauerhajma pri Sv. Katarni, le-ta pa gestapo v Trbovljah.

Se tisto noč se je iz več smeri Vrhurju bližalo več kolon policije. Padel je sneg in dušil njihove korake. Stražar jih je opazil, ko so bili že blizu, nekajkrat

ustrelil in s tem zbudil tovariše. Začel se je boj, ki je trajal sedem ur. Franc Tršek je skočil iz skednja in hudo ranjen obležal na snegu. Na vse pozive, naj se vdajo, so odgovarjali s strelji, ko pa je zažigalna bomba zažgala skedenj in so policisti pričakovali, da bodo zdaj zdaj zagledali borce z dvignjenimi rokami, so zaslišali pesem internacionale in potem več strellov. Rajši so si izbrali smrt ko vdajo. Ranjeni Tršek pa jim je med prevozom umrl.

Med junaki boja sta bila tudi Milkin svaki Ivan Mitnjek in njegov 16-letni sin Ivan. Najtesnejša zveza s partizani je bila s tem začasno prekinjena, toda Milka je že imela toliko zvez, da je lahko nadaljevala delo vse do tistega julijskega dne 1942. leta, ko so jo aretirali. Soočili so jo z nekdanjim sodelavcem, ki ji je prigovarjal:

»Kar priznaj, kaj vse si mi dajala za partizane, saj vse vedo. Priznanje nama bo rešilo življenje.«

Iz Milke je zavrelo: »Kaj kvasiš neumnosti! Le kaj naj bi dajala, ko pa sama nimam nič in se komaj preživljam od tistih kart!«

Odpeljali so jo v Laško in nadaljevali z zasliševanjem. Udarci z bičem so ji zaznamovali telo od pete do glave.

Sojenje in obsodba pred posebnim sodiščem v Celju je bila le formalnost. Sodnik Lorker ji ni postavil niti enega vprašanja, nihče je ni več udaril, prebral ji je le sodbo.

»V tistih trenutkih, ko sem slisala, da sem obsojena na smrt z ustrelitvijo, ki jo bodo izvršili 15. avgusta (1942), sem razmišljala o možu, sinu in hčerki, ki še nista hodila v šolo.

Celjski zapori so bili nat-

lačeni z zaporniki, in zato so nas precej prepeljali v grad Borl pri Ptuj. Ne spominjam se, kdo mi je svetoval, naj rečem, da sem noseča. Pa mi zagrozi policist: Poslali te bomo v Maribor na zdravniški pregled. Če nam lažeš, te ne bomo ustrelili, ampak takoj obesili. Hlinila sem obup in zajokala.

Zdravnik je že z mojega obraza razbral, da se v me-

Ljudmila Kunst iz Hrastnika, partizanka, je maja 1945. leta imela srečo in našla hčerko pri komandantu taborišča v Avstriji.

ni bohoti bolečina.

Ste v hudi zagati, kaj, mi reče z glasom, ki mi je vliil up in tolažbo.

Povem mu resnico, on pa mi je dal potrdilo, da bom jeseni rodila.

Zdravnik je tvegala življenje, jaz pa sem spoznala, kako široka je mreža sodelavcev OF. Škoda, da ne vem njegovega imena.

Vem, da so Nemci postrelili mnogo nosečih žensk, kar je sicer bilo proti veljavnim nemškimi zakonom, toda mene so februarja 1943. leta odpustili domov.

Preživeti dnevi v zaporu in strah mi nista odvzela volje in moči za nadaljevanje mojega dela za NOB.

V prvih dneh julija 1944. leta je mož odšel k partizanom, mene pa so gestapovci čez dva dni ponovno zaprli. Hčerko Mili je vzela v

oskrbo družina Kozmos iz Hrastnika, sina pa je neki član rudniške straže odpeljal k sorodnikom v Brežice.

Zaprta sem bila pri Figabirtu v Trbovljah. Opazila sem, da smo bile tam le žene, nekatere z otroki, ki smo imele moše pri partizanih. Čakali smo na transport, ki bi nas odpeljal v izgnanstvo v Nemčijo. Pri Figabirtu so Nemci dovolili obiske in sorodniki so nam lahko prinašali hrano in potrebno perilo. Hitro sem dojela, da bi lahko izkoristila priliko za beg. Ko so obiskovalci odhajali, sem se pomešala mednje in iz zapora odšla naravnost iz Trbovelj čez Žreblov hrib v smeri Hrastnika. Med begom sem srečala Zagožanovo Pepco (zdaj poročeno Baloh), ki se je umaknila iz Trbovelj pred aretacijo in izgnanstvom, ker je imela moža pri partizanih. Svetovala mi je, naj grem z njo domov v hišo njenih staršev, ki je na samotni na Žreblovem hribu. Prijazno vabilo sem odklonila, ker me je strah pred morebitnimi zasledovalci preganjal naprej. Pokazala mi je pot za vas Čeče, uro hoda nad Hrastnikom. V Čečah sem najprej srečala Henrika Stošičkega, ki me je peljal domov, ker je bil njegov oče terenec. Tudi v tej hiši nisem upala spati. Stošički mi je dal odejo in odšla sem v gozd nad vasjo, kamor mi je prinesel kosilo. Komaj sem pojedla, že sta prišla dva partizana in me odpeljala v zbirno taborišče v Rečico nad Laškim. Dodelili so me v kuhinjo.

Čez teden dni nas je velika skupina novincev šla v spremstvu na Dolenjsko. Ostala sem pri komandi mesta Velike Lašče. Tu sta iz štaba Sedmega korpusa prišla dva oficirja in iskala

perici in kuharico. Prosila sem, naj me premestijo v 9. brigado, v kateri je bil moj mož, a so rekli, da bom iz korpusa še vedno lahko šla v brigado. Iz korpusa sem šla za perico v Glavni štab NOV in POJ Slovenije. Prve dni aprila 1945. leta so nas z letalom odpeljali v Zadar, čez nekaj dni pa na neki bližnji otok. Vojaki so bili albanske narodnosti, le eden je bil iz Trbovelj.

Nobenih vesti nisem imela ne o možu ne o sinu in hčerki. Takoj po osvoboditvi sem zaprosila za odpustnico in 18. maja 1945. leta sem že bila v Hrastniku. V mojem stanovanju so bili drugi ljudje, in sem se nastanila pri svakinji Tereziji Lapornik. Pri tej družini je že bil moj sin. O hčerki Mili, stari sedem let, pa sem zvedela le to, da so jo po mojem odhodu k partizanom Nemci vzeli družini Kozmos in nekam odpeljali, menda v neko taborišče v Nemčijo. Spraševala sem vse, ki so se vračali iz taborišč. Prva iskrica upanja je zasvetila, ko mi je Kovačeva povedala, da je bila hčerka v istem taborišču v Avstriji kot ona in da jo je vodja taborišča vzel k sebi na dom. Dobila sem prepustnico za 14 dni bivanja v Avstriji, se usedla na vlak v partizanski uniformi s peterokrako zvezdo in brez vozne karte, kakor so se takrat po železnici vozili vsi, ter odšla po sledi za hčerko.

Obzorje upanja se je širilo, povsod sem srečala razumevajoče ljudi. Na nekem posestvu v Gradcu, kjer so bili naši (verjetno delegati, ki so pomagali internirancem na poti v domovino), so me napotili v Bruck an der Mur. V tem mestu nisem vedela, ne kod ne kam. Obupana sem stala ob reki, ko zaslišim slovensko govorico. Moška sta prislunila moji tegobi in mi povedala, naj vodjo taborišča iščem na železniški postaji Langenwald oziroma tam nekje v tisti vasi.

V Langenwaldu sem spraševala ljudi po hiši vo-

dje taborišča za izgnance. Ni bil on vodja kakšnega morilskega taborišča. Zvedela sem, da se piše Franc Šlegel.

Pred njegovo hišo sem zagledala starejšega moža. Nisem vedela, če je on tisti, ki ga iščem. Začuden me je pogledal in brez pozdrava in vprašanja je smuknil v hišo, jaz pa za njim. Kot bi vohala hčerko, sem odprla vrata njene sobe. Objela sem jo, ona pa je zajokala, ker me ni več poznala, posebno ne v uniformi, v kakršni me nikoli ni videla. Govorila je že precej dobro nemško. Oj, kako mi je bilo pri srcu, ko sem hčerko morala prepričevati, da sem njena mati, ona pa me je odpravila od sebe. Na srečo sem imela s seboj nekaj družinskih slik in ob pogledu na brata, očeta in mene v ženski obleki, ji je ušlo iz ust: To je moja prava mama, pa bratec in očka.

Hčerka se je izučila za frizerko, se potem naprej izobraževala in je zdaj knjigovodkinja v hrastniškem Sijaju. Je poročena in mati dveh hčerkic, ki že vesta, kako so njuno mamico ugrabili, ko je bila stara šest let.

Za konec še tole: Franc Šlegel (Schlegel) mi je tedaj rekel, da je hčerkico vzel iz taborišča, ker je bila tam brez sorodnikov in sama ni vedela, ne kod ne kam. Kolikor je resnice v tej izjavi, toliko je tudi res, da je hotel hčerkico posvojiti, ker se mu je med vojno edina hčer utopila v bližnji reki. Deset let po vojni sem se udeležila odkritja spomenika žrtvam fašizma v Gradcu in tam srečala Šlegla z ženo in sinovoma. Govorili smo kot znanci, brez sovraštva. Tedaj sem že vedela, da v tistem taborišču niso nikogar več ne zasliševali ne tepli in ne ubili. Šlegel ni bil soudeležen pri zločinih nacistov. Bolj mirno vest imam in jo bom imela, če izpovem tudi to resnico.

V teh spominih zame velja pregovor: Konec dober, vse dobro. **Jože Vidic**

Srečanje partizanskih učiteljev Primorske

V prijazni vasi Dolane pri Pivki so se sredi oktobra srečali partizanski učitelji Primorske, ki so od julija do septembra 1945 obiskovali prvi učiteljski tečaj po osvoboditvi, ki je bil tu organiziran. Na tem tečaju se je zbralo okrog 160 deklet in fantov, ki so od oktobra 1943 do osvoboditve poučevali v partizanskih šolah na Primorskem, nekateri celo v Benečiji. Veliko od teh jih ni imelo potrebne strokovne izobrazbe, zato je bil po sklepu PNNO za Slovensko primorje, ki je bil tedaj v Ajdovščini, organiziran ta tečaj. Med NOB je na Primorskem poučevalo okrog 443 učiteljev. Po nepopolnih podatkih je bilo 80 odstotkov takih, ki niso imeli učiteljske izobrazbe. Sicer pa so bili že med NOB organizirani krajsi seminarji, na katere so prišli učitelji ožjih področij. Taki seminarji so bili v Gornji Trebuni, Gačniku, Višnjeviku, na Soči in v Košani.

Odklok o organiziranju partizanskih šol je bil sprejet 22. oktobra 1943. Podpisal ga je France Bevk, ki je bil takrat

pri Pokrajinskem NOO za Primorje s sedežem v Stomažu pri Ajdovščini. Partizanske šole so delale v izredno težkih pogojih, pri pomanjkanju učnih pripomočkov, knjig, kadrov, zlasti pa v stalni nevarnosti, da pride v vas sovražnik, saj so imeli svoje postojanke v nekaterih primerih oddaljene le kilometer. Zato ni prav nič čudno, da je veliko število partizanskih učiteljev žrtvovalo svoja življenja, med njimi tudi Jožko Turk iz Hrenovc pri Postojni, ki je bil star komaj 16 let. Pobrli so ga v razredu in ga potem skupaj z nekaterimi Postojnčani obesili v Trstu.

Srečanja v Dolanah se je udeležilo okrog 80 nekdanjih tečajnikov – partizanskih učiteljev, med njimi sta bila tudi predavatelja Stanko Kodrič in Makso Pirnik, predstavniki DPO iz Postojne, spomeničarji in drugi. V spomin na prvi pedagoški tečaj za partizanske učitelje po osvoboditvi je osnovna šola »Bratov Vodopivec« iz Pivke na pobudo Skupnosti partizanskih učiteljev Pri-

morske vgradila na obnovljeno stavbo podružnične šole v Dolanah, v kateri je takrat potekal tečaj, spominsko ploščo s posvetilom, ki ga je predlagala pred kratkim umrla partizanska učitel-

jica Vida Blažkova, in sicer: Preganjano slovensko besedo na Primorskem so sredi bojev leta 1943 zopet oživili partizanski učitelji. Šolo samo pa so poimenovali: Šola partizanskih učiteljev.

Spominsko ploščo je odkril partizanski pesnik in skladatelj Makso Pirnik, ki je tudi sam poučeval na tem tečaju. O pomenu partizanskih šol na Primorskem je govorila predsednica OS Po-

Solo v Dolanah so poimenovali Šola partizanskih učiteljev

stojna Stanka Horvat. O zgodovini šole v Dolanah pa domačinka Olga Kaluža. Spomine na prvi pedagoški tečaj pa je obujala udeleženka tečaja Milka Malc. Občinska temeljna izobraževalna skupnost Postojne je odboru Skupnosti partizanskih učiteljev Primorske, ki ima svoj domičil v Ajdovščini, podelila posebno priznanje za velik doprinos pri vzgoji otrok in odraslih med NOB.

V kulturnem delu programa so sodelovali moški pevski zbor »Bratov Vodopivec« iz Pivke in učenci osnovne šole. Udeleženci srečanja – partizanski učitelji, ki so od julija do septembra 1945 obiskovali tečaj v Dolanah, so bili izredno presenečeni ob tako topli sprejemu, ki so ga bili po 37. letih deležni pri domačinih. Gospodinje so spekle pravi kmečki kruh, in to iz moke letošnje pšenice. Tudi sicer so lepo uredili okolico šole in poskrbeli za okrasitev.

Da je srečanje tako lepo uspelo, je prav gotovo zaslu-ga tudi učiteljskega kolektiva OS Pivka in Dolane kot tudi občinskih in krajevnih DPO.

Štefan Bratina

Poletje 1944 v Pernikih

Perniki so majhno naselje, 840 metrov nad morjem, raztreseno nad južnim pobočjem Mežaklje, nad začetkom doline Radovne. Prav dobro danes poznajo Pernike gobarji, saj je ta kraj bogat teh »gozdnih produktov«, ravno tako malin, borovnic. Tudi planincem ta kraj ni nepoznan.

Med vojno pa so Pernike poznali partizani. Mimo vasi je potekala kurirska pot kurirjev postojanke G-26, ki so povezovali Pokljuko s Karavankami. Anton Zupan-Tilen je bil njihov komandir. Pomagali pa so mu kurirji Tone Potočnik, Jože Lipovec, Jože Ambrožič, Janez Kunšič, Jože Kozelj, Bernard Rabič in kuharica Zora Miklič. Pošto so prejemali na Pokljuki od kurirjev iz G-29 in jo oddajali kurirjem G-8 v Zgornji Radovni ali pod Petelinom že na hruščanski strani jeseniških Karavank. Imeli so še zveze z vosovci, obveščevalci, gospodarskimi komisijami, terenskimi političnimi delavci in drugimi.

Pod Polico, nedaleč od Pernikov, so zimo 43/44 prezimili tudi minerci 3. minersko-sabotažne čete, ki je poleg vojaških akcij prirejala tudi mitinge na Lazah, v Radovni, na Zasiptu, v Vintgarju, Podhodu, Krnici in na Pernikih.

Skratka, na Pernikih je bilo križišče partizanskih poti in srečanj, pa tudi marsikatera žena z Jesenic, Javornika, iz Dobrave, Gorij ali bližnjih vasi je prišla na Pernike z izgovorom, da gre nabirat gozdne sadeže, obiskat moža partizana iz ene od omenjenih enot. Take zveze in obiske so omogočali domačini, ki so bili naklonjeni partizanom, posebno Potočnikovi in Tanckovi.

Domačini so živali bor-

no, saj so bili večinoma gozdni ali cestni delavci in jeseniški železarji. Toda kar so imeli oni, je bil vedno tudi za partizane.

Minerci so izvajali zelo uspešne akcije proti Nemcem, prehranjevalne akcije, skratka, bili so navzoči povsod v bohinjski, blejski in savski dolini. Uspešno so minirali železniški progi Jesenice-Trst, Jesenice-Ljubljana, kretnice, čuvajnice. Onesposobili so obračalne plošče v kurilnici na Jesenicah, organizirali mobilizacijski vod in skrbeli zanj. Četa je sodelovala tudi s Prešernovo brigado, ko je napadla taborišče na Jesenicah. Sodelovali so tudi pri miniranju generatorjev v tovarni.

Nekoč jim je štab naročil, naj minirajo železniško progo med Jesenicami in Dobravo na odseku Kočna. Dne 18. junija 1944 so bili za akcijo določeni Vinko, France in Janko. Ko so proti večeru prišli na mesto, se je Janko odločil, da bo šel pogledat domov k ženi in otrokom. Na Javorniku, v okolišju Borovelj, je imel gostilno. Kmalu se bo vrnil, vsaj tako je zatrdil in obljubil. Vendar se ni več vrnil med partizane. Kmalu po prihodu domov so ga aretirali. Pod prisilo je Janko pristal, da Nemce pelje po poteh in krajih, ki so jih uporabljali partizani, in v partizanska taborišča.

Vinka in Franca so terenski delavci na Javorniku kmalu obvestili, kaj se je zgodilo, in to vest sta takoj posredovala štabu čete, ta pa seveda vsem drugim partizanom.

Gestapo, v katerega rokah je bil Janko, se je odločil, da gredo v treh kolonah na Pernike. Ob tem pohodu naj bi pregledali taborišča, za katera jim je povedal Janko, in posta-

vili zasede na poteh, za katere so menili, da jih uporabljajo partizani. Tako so 21. junija 1944 (morda 22.) krenile tri kolone, vsaka je šla od 30 do 50 mož, policistov in »fovš gošarjev«. Ena je šla po poti Poljan-Mežaklja, se na Trati odcepila na kolo-vozno pot in krenila na Pernike. Drugi dve sta šli skozi Spodnje in Zgornje Gorje ter Krnico proti Spodnji Radovni. Tu je ena kolona šla po stari občinski poti proti Pernikom, druga pa skozi Fužine do Novakovega mostu, ki povezuje Mežakljo s Pokljuko, čez Radovno in tam, pri veliki skali, so napravili zasedo.

Iz obveščevalnega centra Gorje-Bled sva to jutro proti Pernikom odšla načelnik VOS Stanko Kocjančič-Marjan in jaz, da bi odnesel pošto kurirjem na Pernikih. Marjan je bil domjenjen za neke pogovore, spotoma pa bi se še ustavil pri Potočnikovih, saj so imeli vedno kaj za pod zob, cigarete, včasih pa tudi kaj boljšega, sladkega. Na Pernikih sva se ločila. Marjan je odšel do Potočnikovih, jaz pa naprej skozi naselje. Toda ko sem se obrnil nazaj proti poti, ki pelje iz Krnice, sem zagledal Nemce. Uspelo mi je, da sem neopazno pritekel do Potočnikovih in povedal, kaj sem videl. Tam so bili še nekateri drugi partizani. Skrili so se v bunkerje na rodu doline, jaz pa sem stekel proti kurirskemu taborišču, ki je bilo nad planino Peče tik Pernikarjeve ali Kunšičeve kmetije, da bi jih obvestil o Nemcih. Toda še preden sem bil mimo kmetije, sem zaslišal, da me nekdo kliče. Nisem takoj vedel, kdo, toda ker me je klical po imenu, sem vedel, da je nekdo od naših. In res. Na planini sem po dveh letih srečal Batage-

lovega Milana iz Dobrave, z njim pa je bil vod Kokrškega odreda z okoli 15 prostovoljci in mobiliziranci z Jesenic. Čez Savo so jim pomagali terenski delavci s Plavža. Sedaj jih je moral s pomočjo kurirjev G-26 prepeljati do transportne čete. Transportna četa je bila na Pokljuki in pot do nje je peljala čez Novakov most.

Takrat sva zaslišala v dolini Radovne rafale, ki so kmalu utihnili. Milanu sem povedal, da so na začetku vasi Nemci in da so se zelo verjetno ti obrnili v dolino Radovne. Ker Milan ni vedel za taborišče Tilnovih kurirjev, sva odšla tja skupaj, toda njih ni bilo. Bili so obveščeni, da so nemške kolone na Mežaklji, in so se umaknili. Ker niso pustili nikakršnega obvestila, kam so se umaknili, sva skupaj odšla nazaj v naselje do Potočnikovih, misleč, da oni vedo, kje so. Pri svilih, ki so tik ob robu na desni strani poti, sva stopila na nekoliko vlažno pot. Na poti sva opazila močno sled, kot da bi hodila večja kolona. Vendar na to nisva bila preveč pozorna. Govorila sva o dogodkih preteklih let. Povedal mi je tudi, da je domjenjen za srečanje z Jankom Rekerjem-Špirom na Pernikih. Janko je bil takrat Sekretar pokrajinskega komiteja SKOJ.

Pred Pernikarjevo kmetijo, pod robom planine, je bila mlaka. Ne velika. Vidiš jo šele, ko pri-speš skoraj do kmetije, in to se je pripetilo tudi nama. Toda okoli nje je bilo okoli 20 do 30 Nemcev. Zagledala sva jih na kakih 8 do 10 metrov. Kot eden sva skočila proti hiši in čez leso, da bi prispela čimprej do roba doline Radovne. Toda smola. Med latami lese se mi je puška zataknila. Skupaj sva jo potegnili ravno takrat, ko je prvi Nemec pritekel do začetka žive

meje. Pomeril je z brzo-strelko, pritisnil, toda strela ni bilo. Tudi po drugem repetiranju je bilo isto. Zelo verjetno nama je to rešilo življenje. Strela sva čez travnik. Pokalo in sikalo je okoli naju, a sva srečno pritekla med bukovje, kjer sva se ustavila in začela streljati na Nemce. Dva sva ranila. Morda zaradi njihovega streljanja niso šli za nama v dolino, toda z roba so vpili, nekaj časa v nemščini, nekaj časa v slovenščini, naj prideva, se predava in da nama ne bodo nič naredili.

Počasi sva se plazila do sredine pobočja in nato odšla proti taborišču, v katerem so prezimovali minerci. A glej. Sled kolone je šla iz doline Radovne prav proti taborišču in nato na Pernike. Taborišče je bilo že od spomladi prazno, kajti minerci so se preselili na Pokljuko. Švabi so ga temeljito razdejali. Po treh urah sva previdno približala planini in ker nisva tam dobila nikogar, sva pogledala malo naokoli. Zagledala sva jih. Daleč proč. Zakaj iz tako ugodnega položaja, v katerem so bili, niso napadli Nemcev, ne vem. Izgovarjali so se, da niso poznali terena in da so zaradi močnega streljanja mislili, da nisva več živa in da je zato bolje, če se umaknejo, kar so tudi storili. Prišli so tudi kurirji in povedali, da so nemške kolone odšle. Milan jim je predal nove tovarise, da bi jih prepeljali v transportno četo na Pokljuki. Povedali so, da je bil pri Novakovem mostu iz zasede ubit skojevski sekretar Špič. In to streljanje sva slišala. Padel je najin prijatelj, izreden tovariš in skojevski organizator. Perniki so bili prazni. Odpeljali so Zinko, ženo Jožeta Potočnika, Janeza in Jožeta Kunšiča, očeta in mamo. Tončkova žena se je zmazala, ker ni povedala, da je Potočnikova, ampak je

povedala svoj dekliški priimek in to jo je rešilo Begunj. Zinka nam je pripovedovala:

»Pripeljali so nas do Spodnjih Gorij. Pred trgovino so nas naložili na kamione in odpeljali na Jesenice v policijske zapore. Tam je Janko skušal dobiti povezavo z menoj, toda tega nisem hotela. Imela sem ga za izdajalca. Toda sporočilo sem vseeno sprejela. Povedal je, da ni izdal nikogar. Špič je padel v zasedo. Peljal jih je v taborišča, ki so bila prazna, in po poteh, kjer ne bi več hodili partizani. Pri zasliševanju so ga tepli. Tako tudi sam Druschke, Linke in drugi vidni gestapovci, ki so se tudi udeležili te akcije. Janko je bil kmalu nato ustreljen.«

Na Pernikih je Janko vpričo aretiranih povedal Druschkeju, da domačini niso imeli nobenih zvez s partizani, in to jih je rešilo. Po treh mesecih begunjskih zaporov so se vrnil domov. In takrat je Zinka tudi povedala, da so tri kolone, ki so šle od 30 do 50 mož, krenile proti Pernikom, da bi zajele vse partizane južnega območja Mežaklje. Zato so se kolone gibale iz doline po cesti iz Poljan na Ravne, iz Krnice proti Pernikom in ena, ki je tudi ubila Špiča, skozi Spodnjo Radovno proti Pernikom, kjer so se združile.

Kmalu so se morali domačini s Pernikov izseliti. Eni v Gorje, drugi v Krnico, Grabče in Poljšico. Toda ostali so zvesti borci med bojevniki izpod Triglava do konca vojne. Zato nikoli ne smemo pozabiti teh Zink, Mink, Julk, Tončk, teh vnetih aktivistk OF, ki so za zmago partije, za zmago idej in ciljev OF žrtvovali vse svoje sile. In takih je bilo v obrobni gorjanski vaseh veliko.

Roman Stana

Ljubezen do rodnega krova

Janez Oblak-Adam, po domače Brezarjev s Koprivnika nad Žirmi, se v družbi rad pogovarja o hudih časih med zadnjo vojno. Tudi on je kot 18-letni fant 17. februarja 1943 raje šel med partizane, kot da bi postal nemški vojak. Bil je borec v Poljanski četi, Dolomitskem odredu, Cankarjevi brigadi in po kapitulaciji Italije v Prešernovi brigadi. Demobiliziran je bil 1949. leta kot vodnik, danes pa je rezervni kapetan.

Ima nov dom na Dobračevi, najraje pa se vrača v svojo rojstno hišo, v pomirjujočo samoto na prelepi Koprivnici, kjer sta s pokojno materjo živela zelo revno, saj je očeta izgubil že kot dveletni otrok. Ko se je odločil za partizane, se je najbolj bal, da bodo mater izselili, mučili ali celo ubili.

In ko sva se pred kratkim pogovarjala o vojnih dneh, me je vprašal: »Kakšna sila žene tako rekoč otroka, da se vrne domov, ne misleč na nevarnosti? Da pobegne, kot sem jaz iz daljnih Tirol in v visokem snegu prigazil pod rodni

krov? »Potem pa mi je takole pripovedoval:

»Leta 1941 so v naš kraj najprej prišli Italijani, 19. aprila pa Nemci. Junija sem iskal delo, pa so mi rekli na Arbeistsamtu v Škofji Loki, da v domačem kraju ne morem delati in da me bodo ob pravem času obvestili, kam bom šel na delo. Petnajstega avgusta sem se moral zglasti v Škofji Loki pred gimnazijo. Ko sem stopil na dvorišče, je bilo tam že veliko fantov mojih let. Pri vratih je stal Nemec in ven ni pustil nikogar. Čez nekaj ur so nas naložili na kamione in nas odpeljali v Radovljico. Iz vseh krajev Gorenjske nas je bilo najmanj šeststo. Zastražene so nas na železniški postaji stlačili v vagono in odpeljali v Celovec. Od tu dalje so na vsaki postaji puščali po nekaj fantov. Z menoj je bil še eden iz Žirov in želel sem si, da bi naju pustili skupaj. Kar hudo mi je bilo pri srcu, saj sem imel šele 16 let.

Razporejen sem bil na samotno kmetijo na Tirolskem, moj Žirovec

pa je bil dobre pol ure dalje. Le ob nedeljah sva se lahko pogovorila, sicer pa sem vse dneve poslušal švabsko zadiranje. Noč in dan sem premišljeval, kako bi se rešil od tam. Nekega dne sem dobil od mame pismo, v katerem mi je pisala, da je hudo zbolela. Sam sem materi svetoval, naj tako napiše. S pis-mom sem šel na Landrat, da bi me za nekaj dni spustili domov. Uradnik pa je le zavpil name, da se moram takoj vrniti na delo.

Sklenil sem pobegniti za vsako ceno. Klic po domovini me je tako močno prevzel, da sem nekega dne res zbežal in se srečno pripeljal do Celovca. Nekaj mark sem imel. Kupil sem karto do Jesenic in vstopil na zasnežen vlak bolj zadaj. Takrat je bila na stari meji še zelo stroga kontrola. Na zadnji postaji pred predorom sem se neopazno zmuznil pod vagon. Še danes ne vem, kako sem se držal. Vem samo, da me je dušil dim, da so letele iskre naokrog in je strašno ropotalo... Strah me je bilo, kaj bo na jeseniški postaji. Me bodo ujeli?

Mraza nisem čutil, čeprav sem bil slabo oblečen. Vlak se je ustavil na mojo srečo pred vhodnim signalom. Pognal sem se v gluho noč in se ustavil šele pod Golico. Ne bom opisoval, kako mi je uspelo priti do Podnarta, a že takrat sem se počutil, kot bi bil že doma. Ves izčrpan sem naslednji večer potkal na domače okno. »Kdo je?« sem zaslišal materin glas in v tistem trenutku sem bil najsrečnejši človek.

To bežanje iz tuje zemlje v domovino mi je zelo živo ostalo v spominu. Ne znam si odgovoriti, kaj me je gnalo. A da se je le vse srečno končalo!«

Oba sva se zamislila. Da, so trenutki, ko močni vzgibi v človekovi notranjosti premagajo strah. Tako notranjo moč prav lahko vzbudi domotožje ali ljubezen do domovine. In Janezu je prav to pomagalo, da je prenesel tudi vse napore na dolgi poti do doma.

France Meden

Ni pomembno, zakaj je moril in mučil

Zelo pozorno sem prebral sestavek »Krvavi deseti september 1944 v Loški dolini«, ki je odgovor Jožeta Janeža Ladici Štrifot iz Kopra (TV-15 štev. 43 z dne 28. oktobra 1982 na str. 8). To sem storil dvakrat, kar ni moja navada, to pa samo zato, ker ne bi maral biti nikomur krivičen.

Jože Janež je združeni in domiselno izvedeni domobranski udar na Loško dolino popisal tako natančno, in to izključno po domobrantskih virih, da o njegovem trdnem prepričanju v korist obsojenega vojnega zločinca Vinka Teliča ni nobenega dvoma. Naj si Janež lasti še tako zgodovinsko vestnost in nepristranskost, mu je treba povedati, da mu manjka kritične pronicljivosti, oziroma da je zelo naiven, to pa ga vodi v tragično zmoto.

Tistim, ki so izkusili ali pripravili podobne vojaške operacije, zlasti pa tistim, ki so preštudirali partizanske in sovražnikove arhive, je dobro znano, da po neznanem zemljišču brez vodnikov ne nastopa nobena vojaška enota, kajpak če hoče imeti uspeh. Udarnim bataljonom se poleg vodnikov dodeljuje ogledniške oddelke, ki morajo dodobra poznati zemljišče, kraje in ljudi, Italijani pa so jim redno dodajali tudi karabinerje, se pravi, policijske oddelke, ki so opravljali zasliševanje in eksekucije že med samimi operacijami. Janež vendar ne more trditi, da domobranci, ki so imeli nad sabo še bolj prefinjeno nemško komando – podrejeni so bili SS policiji – od italijanske, tega niso počeli. Janež ne more dokazati, da bojni skupini »Schmitz« in »Schumacher« nista dobili vodnikov in oglednikov iz 2. ali Rupnikovega udarnega bataljona, kar je edino logično in kar nikdar posebej ne omenjajo vojaška poročila. Še manj more dokazati, da je Vinko Telič usodnega dne deloval v okviru bojne skupine »Buchberger«. Kaj takega bi lahko trdil le v primeru, če bi imel v rokah listino, v kateri bi bilo to navedeno izrecno s Teličevim imenom in priimkom.

Prebivalci Vrhnik pri Ložu z zaselki Trzne in Kot so Vinka Teliča dobro poznali in se ga bali že kot belogardista. Nikakor jim ni moglo čuti, da so se zmotili ali ga zamenjali z njegovim bratrancom. Tako neumni notranjski ljudje niso, v nevarnih vojnih časih pa še manj. Torej bilo bi prav, če bi se Janež vendarle popravil, prislulni ljudskemu mnenju in pričevanjem, ki se malo niso iz trte zvita.

Ko sem zbiral podatke za moje »Utripe viharne mladosti«, ki so izšli kot podlistek v Mladini, so mi ljudje v Vrhnikih povedali, da so na večer 9. septembra 1944 meli proso. Tedaj so prišli sumljivi partizani, ki so jih dekleta hitro ločila od pravih, ker so bili bolj oblečeni in ker so se drugače obnašali od skromnosti navajenih partizanov. Vinka Teliča med manicami ni bilo, zakaj, se razume samo po sebi. Če bi se kazal, bi dobro pripravljena akcija zagotovo propadla. Raje je počakal v temi in senci, saj je natančno vedel, v katero hišo mora stopiti, da bo ubil sekretarja Franca Strleta-Stefana, sekretarko SKOJ Marijo Gregorič in njene brata Janeža ter partizanskega invalida Janeža Znidaršiča.

Jože Janež je zagrešil podobno napako kakor Matevž Hace, ki je šel pričat proti izdajalskemu in zločinskemu župniku Francetu Presetniku, pa je v pohlepu po večji osebni veljavi pričal nehotel le v njegovo korist. To so Hacetu ljudje do smrti zamerili.

Vinko Telič je bil take vrste človek, da nima na vesti samo tistih osem ljudi, za katere je bil obtožen prvotno, ampak jih je pobil še veliko več. Ubil je vsakega našega človeka, ki mu je prišel v roke. On je čisti vojni zločinec; te sodbe notranjskih ljudi mu ne izbrisajo noben odvetnik in noben konzul. Zdaj ko so si Notranjci trdno vtisnili v spomin njegovo današnje obličje, bo najvarnejši, če ostane v zaporu, ker se bo drugače nad njim zagotovo kdo spozabil.

Prav nič ni važno, zakaj je moril in mučil. Nič ni važno, ali je to delal na ukaz ali zato, da bi bilo cerkvi in bogu dopadljivo, še manj pa je važno, če je delal iz maščevanja. Odvetnik se je od vsega začetka trudil, da bi dokazal, kako je pri črnorokih z ene strani in pri partizanih z druge strani, šlo za povračilne akcije. Poslužil se je stalne in preizkušene belogardistične propagandne maksime, češ da so ubijali tudi partizani, s čimer je skušal izenačiti borce za svobodo z narodnimi izdajalci, odpadniki in zločinci, ki so ubijali celo noseče ženske in otroke. Vse to je delal, da bi rešil svojega klienta.

Pogosto beremo v časopisih pikre na račun nemških in avstrijskih sodišč, ki oproščajo vojne zločince. Zdaj imamo enkrat priložnost spoznati in zapisati, da naša sodišča niso nič boljša. Naši najvišji politični voditelji govorijo, da se revolucija nadaljuje. Če je to res, potem bi morala biti revolucionarna tudi naša sodišča. Po sodbi zoper Vinka Teliča in po pravih, ki čakajo na razpis razprave po pol drugo leto ali še več, ni mogoče sklepati ne o tem, da imamo revolucionarna sodišča, ne o

tem, da so pravična. So pa humana do krivcev in zločincev, ne pa do njihovih žrtev in oškodovancev, to je pa res.

Še enkrat poudarjam, da je Vinko Telič vojni zločinec in da pri tem ni čisto nič važno, zakaj je pristopil k beli gardi in k domobrancem. Bil je polnoleten in prišteven, sla po maščevanju pa ne more biti dokaz o njegovi zmanjšani prištevnosti.

FRANCI STRLE

Dvojna žalost

Tako kot vsako leto sva se na dan mrtvih z življenjsko tovarišico napotila na Rakek v vas narodnega heroja Ivana Turšiča-Iztoka, da bi položila šopek cvetja in prižgala svečko pri spomeniku narodnoosvobodilne vojne in socialistične revolucije. Spomenik v podobi žene simbolizira partizanko – ženo borko.

Na pročelju spomenika so ostale sledi imena večjega števila padlih borcev, vsem znane Rakovške čete in drugih borcev ter aktivistov NOG, ki so darovali svoja mlada in dragocena življenja za naš boljši jutri, za naš danes, za svobodno in človeka vredno življenje, ki se je pri mnogih sprevrlo celo v življenje, za katero te žrtve niso padle.

V minutnem molku sva oba onemela. V mislih so pred nama stali v bojnem stroju kot pred 40. leti ti naši soborci, zdaj mrtvi junaki ŽALOSTNI. Zakaj? To svetlišče, ta pomnik ni več simbol naše NOV in revolucije, ampak odlagalnišče smeti, odpadkov, vej, plezalna šola za otroke in še ne vem kaj. Imena borcev, ki se še komaj zaznajo, pa nemo pričajo o odnosu krajanov do le teh in do simbola.

Najina lučka je bila ena redkih, ki je zaplapolala v jesenskem vetru v svarilo in opomin. Kajti to je dvojna žalost. Žalost za tistimi, ki so darovali svoja življenja za domovino, ki jih že zdavnaj ni med nami in žalost za žive, ki uživajo plodove njihove krvi.

Kje ste krajani te nekoč znane notranjske vasi, krajevne skupnosti, ki je v tistih odločilnih trenutkih, ko je šlo za obrambo slovenske časti, fašističnim okupatorjem odločno rekli ne?

Pa ne zamerite, dragi krajani, če sem bil glede na vašo merila zavesti kajpada »prestrog«.

MILKO BROŽIČ-MALI

Naša Trebuša

Odmevi na televizijsko oddajo »Čas, ki živi«

Pridružujem se članku mojih sovaščanov in soborcev, tovarišem Karlu Makucu, Ivici Šuligoj in Marici Kolenc, ki je bil objavljen v 40 št. TV-15 z dne 7. 10. 1982. V njem so zelo milo grajali televizijsko oddajo o Gorenji Trebuši. Popolnoma se strinjam z njihovimi navedbami v članku. Rojaki Trebuše in tudi tisti, ki Trebušo dobro poznajo, teh pa ni tako malo, smo željno pričakovali napovedano oddajo. Po telefonu in ustno smo pred oddajo dobili obvestilo, da je ne bi prezrli. Imela sem občutek, da vsi čakamo, kaj in kako bi televizija ta kraj predstavila javnosti. Na žalost, ne da nas je vsebina oddaje grdo razočarala, ampak je moralno žalila krajana in rojake ter kraj sam, ker je prikazala ponarejeno sliko kraja in ljudi, današnjega življenja na vasi; da ne govorimo o preteklosti!

Dne 9. oktobra 1982 sem bila na tradicionalnem srečanju borcev 31. divizije v Domu JLA v Ljubljani. Malo je borcev te divizije, ki niso bili med NOV v Gorenji Trebuši. Na srečanju skoraj da nisem srečala borca, ki se ne bi že ob prvih besedah zgrajal ob televizijski oddaji o Trebuši. Celotno graje sem bila deležna, češ kako da vaščani dovolimo, da se kaj takega prikaže v javnosti. V imenu številnih borcev pišem ta članek. Sprašujemo se, kaj je oddaja namerala prikazati? Ni prikazala življenja ljudi pred drugo svetovno vojno, ko smo živeli pod okupacijo, ne narodnoosvobodilnega gibanja, ne nešteto partizanskih enot, ki so se rojevale in delovale v Gorenji Trebuši. Celotno 9. korpus je bil tu ustanovljen. Vsak deseti občan je žrtvoval svoje življenje v NOB, veliko vaščanov je po vojni šlo po celi Sloveniji in pomagalo graditi porušeno domovino. Vaščani, ki pa so ostali doma, so s pomočjo tolminske občine in celotne družbe napravili velik napredek na vasi. Napeljali so elektriko in cesto do sleherne hiše. Do vsakega doma skoraj pridejo lahko z avtomobilom, les iz gozda se da spraviti do ceste. Občina in gozdno gospodarstvo Tolmin se z velikim prizadevanjem trudita, da bi kolikor toliko izboljšali življenje kraja. V vasi imajo že precej traktorjev, buldožer, raznih kmetijskih strojev in precej osebnih avtomobilov, s katerimi upravljajo mladi ljudje. Starejši občani se nenehno trudijo in delajo za čim boljši razvoj kraja, da ne govorimo o mladini na vasi, ki jim gre vsa pohvala. Vključeni so v vse življenje na vasi in je njihovo delo tudi opazno. Čeprav hodijo v šole in službo precej daleč v Tolmin, Anhovo in Novo Gorico, se redno vračajo v Trebušo in ob prostem času delajo doma, prav tako prirejajo proslave in razne prireditve na vasi. Ljudje gradijo nekaj novih hiš in obnavljajo stare; zgrajena je lepa hiša za kmečki turizem. Nekaj malih nenaseljenih hiš so pokupili delavci iz Nove Gorice in Kopra. Prenovili jih bodo za svoje vikende. Delovna organizacija Metalflex Tolmin je ravno med snemanjem in predvajanjem oddaje odprla v Gorenji Trebuši obrat za izdelavo termostатов, v

katerem bo delalo 24 ljudi, in že obratuje. Ali ni to dober uspeh in perspektiva, da bodo mladi lahko ostali doma? Tudi živinoreja se počasi razvija, mleko pobirajo z avtomobilom vsak dan in ga lahko odda skoraj vsaka hiša. Vse to navajam, ker po končani vojni ničesar tega ni bilo.

Kako to, da tisti, ki so snemali, vsega tega niso ali niso hoteli videti? Če ljudje snemanja niso večši, naj gredo delat to, za kar so usposobljeni. Če pa je bil namen izkrivljati resnico o kraju, naj za to odgovarjajo. Vaščani Trebuše in nešteti borci smo preveč pretrpeli za to, kar danes imamo. Nočemo, da bi prikazovali le stare kapelice, nekaj metrov stran pa stojita lep spomenik z vklesanimi imeni padlih borcev NOV in obnovljeni zadrugi dom.

OLGA LIPUŠČEK-ČIBEJ

Ladjedelniška reber 17

Portorož

Zakaj na račun delovnih ljudi?

Sem naročnik TV-15 Naš tovariš in ga skrbno preberem. V zadnjem času zasledujem, kaj vse piše v naših časopisih. Ne moremo verjeti, kakšne nepravilnosti se pojavljajo v naši družbi. Malverzacije, korupcije, kraje in bogatenje na račun družbe, naših delovnih ljudi. Ali pri nas res lahko posameznik dela, kar hoče?

K pisanju tega pisma me je spodbudil članek, objavljen v ND, z dne 17. oktobra, pod naslovom »Kriminallec trobi v sovražnikov rog«, o bivšem direktorju marketinga v delovni organizaciji INA, Stjepana Djurekovića. Ali je res pri nas popolnoma odpovedala družbena kontrola? Djureković, vampir naše družbe, ki mu je uspelo pobegniti v inozemstvo, si je upal napisati še knjigi proti naši družbeni ureditvi. Ali bo Djureković napisal še tretjo knjigo, kako velik vampir je bil, kako je kradel svoji delovni organizaciji, družbi, svojemu narodu in domovini, koder je živel in delal? Državam je dobro znano, kakšno stanje je pri nas in kako živimo. Ni mu bilo treba pisati nobenih knjig. Kvečjemu bi bil napisal samo eno knjigo, in to z naslovom »V svoji domovini sem bil vampir družbe«.

Marsikateri borec danes od samega ogorčenja dobi solze, ko bere take stvari, ko vidi, kakšne nepravilnosti se dogajajo v naši družbi. Toliko let smo ustvarjali in delali, koliko truda je bilo treba, da smo se opomogli, sedaj pa posamezniki, na tako odgovornih mestih polnijo žepo na račun naših delovnih ljudi. To je pravi vampirski gnus. Zdi se mi, da je takih, kakor je bil Djureković, še in na tako odgovornih mestih. Skrajni čas je, da se jim stopi na prste in javno sodi. Vampirji, dovolim se jih tako imenovati, ki podirajo naš narod, ne morejo imeti prostora v naši družbi. Ali bo potrebno napraviti še eno revolucijo? Da, potrebno bo, ampak ne take s puško, temveč energično nastopati proti zajedalcem, ki brez sramu in človeškega dostojanstva grizejo žulje naše delovnega človeka. To revolucijo, ki ne bo terjala žrtev kakor tudi ne ljudskih množic, bi lahko naredili za to pristojni organi s pomočjo družbene kontrole.

Naša družba je zgrajena na podlagi samoupravnega socialističnega sistema, sestavljamo pa veliko družbo, v kateri bi morali živeti v bratstvu in enotnosti kot samo ena družina. Zato v tej naši družbi ne smemo dovoliti, da bi se vanjo vrtili taki izdajalci, kakor so Djureković in njemu podobni, posebno ne na tako odgovorna mesta.

Kaj dela pri nas kadrovska politika? Ali ni botrovala tudi kriminalcu Djurekoviću? V kapitalističnih državah so tudi korupcije, kraje in še kaj drugega, a ko so odkriti, so javno sojeni. Pri nas pa znamo še kako prikrivati take stvari, namesto da bi prevzeli takojšnje ukrepe.

Visoko je treba vsakega nagraditi za pošteno in koristno delo v naši družbi. Strogo pa kaznovati vsakega, ki jo zajeda.

MARJAN JERMAN

Gen. Levičnika 58

Koper

Obsodimo koristolovce

Nedavno odkriti primer poizkusa pridobitve osebne koristi s pomočjo lažne listine o sodelovanju v NOB nam daje vedeti, da so še vedno med nami posamezniki, ki žele izkoriščati družbo in na ta način sebi ustvariti boljši položaj, kot bi jim sicer pripadal. Takšne pojave je treba najostreje obsoditi, krivce pa primerno kaznovati.

Marsikdo se pri tem sprašuje, zakaj se ni že poprej ukrepalo, kajti lažni dokument je bil napisan že pred desetletji. Prav gotovo so zanj vedeli posamezniki, ali bi po službenem položaju morali vedeti. Lažna listina je dolgo ležala v arhivu kadrovskega oddelka, in čeprav dobro varovana, vendar nekaterim le dosegljiva.

Ne v opravičilo, temveč zgolj kot potrditev obstoječe prakse je treba priznati, da običajno potegne krajši konec tisti, ki primer sproži. Zato je popolnoma razumljiva nezainteresiranost občanov, da bi sodelovali pri takih odkritjih, čeprav je to zelo koristno. Delni vzrok takemu stanju pa je počasno in birokratsko ukrepanje.

V želji, da že vnaprej zavrnem morebitni ugovor tej meji ugotovitvi ter v potrditev in podkrepitev moje navedbe navajam, da sem že pred leti seznanil pristojne organe o podobnem primeru ali konkretno o obstoju odločbe o priznanju 3 let 7 mesecev in 23 dni posebne delovne dobe, ki je bila izdana na podlagi lažne izjave koristnika in dveh prič. Čeprav je bilo v tem primeru prvotno pričevanje po dvajsetih letih na ponovnem zaslišanju ovrženo kot neresnično, se zadeva kljub temu nikamor ne premakne. Takšno ravnanje ustvarja nezaupanje v delo odgovornih oseb in logična posledica takega stanja je mrtvilo, ki vlada pri odkrivanju podobnih primerov.

Presenetljivo pri tem pa je, da običajno tisti, ki družbo izkoriščajo za svojo osebno korist, ustvarjajo v svoji okolici vtis, da so družbeno koristni in zaslužni občani, kajti le tako lahko ribarijo v kalnem ter si ustvarjajo pogoje za svoje osebne pridobitniške namene.

Mislím, da ni potrebno začeti nekakšnega lova na čarovnice, pač pa da je potrebno v konkretnih znanih primerih hitro in učinkovito ukrepati. Kajti s preprečevanjem neupravičenega izkoriščanja družbe kot celote bomo tako tudi doprinesli svoj delež k stabilizaciji.

STANE PRAVDIČ

Zalec

Znan neznani avtor

Že desetletja po drugi vojni večkrat poslušam pesem »Sirota jaz okrog blodim, od doma sem pregnan«. Ponavadi radijski napovedovalec skoraj vsakokrat pove, kdo je avtor te ali one pesmi. Za to pesem imena avtorja ne more povedati, pove le, da je neznan primorski partizan.

Avtor zgoraj omenjene pesmi je padli partijski sekretar za tolminski Lom, banjško, celotno lokovsko in čepovansko dolino. To je bil Mirko Zimec-Miro, rojen 1920 v Podsobotinu v Goriških Brdih. Mirko Zimec je pobegnil iz italijanske vojske v začetku leta 1942 ter takoj odšel k partizanom. Kmalu je postal funkcionar na zgoraj omenjenem terenu. Omenjeno pesem mi je pokazal marca 1943 v taborišču pod skalo na Banjški planoti. Tisti dan je prišel v tabor podnevi in sva se tudi zadnjič videla.

Mirko Zimec je bil predan in zagnan pri svojem delu. Kot sekretar je narekoval svojim soborcem, aktivistom, naj gredo med ljudi, da bi razlagali direktive PNO. Njegovi ožji sodelavci te naloge niso hoteli izvrševati, obnašali so se oportunistično, udeleževali so se le zaupnih zborovanj. Ko je Zimec za to zvedel in jih razkrinkal, so mu ti ljudje začeli nagajati. Pisal je Alešu Beblerju, kakšne ljudi ima okrog sebe. Bebler je stvari razčistil, Zimcu pa je zaupal še odgovornejše delo in ga poslal v Slovensko Benetijo, kamor žal ni nikoli dospel, ker je med potjo na Humu pri Kobaridu padel v sovražno zasedo in obležal mrtev.

JOŽE ŠULIGOJ

Markova pot 9

Sempeter pri Gorici

O pohodu po poteh 14. divizije

V našem časopisu sem bral, da bo organiziran pohod po poteh 14. divizije. Predlagam, da bi krenili iz Suhorja 6. januarja 1983 in šli po prav tisti poti, po kateri smo gazili leta 1944. Da ne bo preveč stroškov, naj bi za hrano in stanovanje poskrbeli prebivalci v bližini trase pohoda, kakor je bilo takrat med NOB. Lahko bi pohod izkoristili tudi za snemanje nadaljevanke o poti 14. divizije na Štajersko.

Da ne bi prišlo do neljubih zapletov, je seveda pomembna dobra organizacija. Najprej naj bi v Vivodini na Hrvaškem pregledali vse borce, če so sposobni za tako dolg marš, potem pa bi krenili po sledeh iz leta 1944...

Takrat je iz Vivodine krenila divizija čez progo pri Jaskem. Ko smo prekoračili Savo, so nas v Čazmi sprejeli kot slovenske partizane. Nadaljevali smo proti Križevcem in Kalniku. Tu smo se malo zadržali zaradi nemško-ustaške ofenzive. Prišli smo do Krapine in tu nekaj časa počivali. Sestega februarja smo prekoračili Sotlo, nadaljevali proti Bohorju, vrgli v zrak rudnik Senovo in prišli do Konjiške gore, od tam pa naprej v Paški Kozjak in Spodnji Dolič. Hkrati so se eni prebili na Pohorje, mi pa čez Graško goro na Bele vode. Potem nas je sprejela Mozirska planina.

Le kratko sem opisal naše premike. Menim, da bi moral to obširneje storiti RO ZZB NOV Slovenije, da bi pot povezali s SR Hrvaško, katere prebivalci naj bi to sodelovali pri organiziranju prehrane in prenočišča pohodnikov.

S posneto nadaljevanke o poti 14. divizije pa bi lahko dokazali, da se z združenimi močmi lahko vse naredi. Navsezadnje si je Štirinajsta to zaslužila. Še živeči borci bodo radi prišli v pomoč. Pri vsem tem pa bo dobrodošla tudi pomoč civilne zaščite in vojske in še vseh, ki so pripravljeni stopati v koloni pohoda. Zima in mraz ne smeta biti ovira.

DAVID PLUT-ALEŠ

Pulj

Jesenski dan v Zahomu

Pokojni politični komisar zahomskih partizanov teren-
cev in kurirjev VINKO PO-
TEKO-RUDI, spomeničar, je
dejal: »Sli smo v boj tako re-
koč goloroki, leta 1945 pa
smo zmagali z najsodobnej-
šim orožjem. Kje smo ga do-
bili? Sovražnikom smo ga
vzeli!

Leta 1944 se je partizansko
gibanje v Spodnji Savinjski
dolini močno razgibalo. Med
Libojami in Preboldom so
nastajala prva osvobodjena
področja, akcije in napadi so
se vrstili ponoči in podnevi;
Nemce v železobetonskih
postojankah je postalo strah.
Zrušen je bil most čez Savi-
njo, partizani so pregnali
Nemce iz Liboj, uničili je bil
rudnik v Zabukovici, del sa-
vinjske železnice je zletel v
zrak, izvršen je bil drzen ju-
riš na nepremagljivo postoj-
anko na Britnih selih; nem-
ško poveljstvo v Celju, Zal-
cu, Grižah in Preboldu je bi-
lo v hudih skrbih.

Se najbolj živahno je bilo v
zaselku Zahom. Tam je bil
okrajni odbor OF in OK
KPS; bile so tudi politične,
kulturne, gospodarske in
mobilizacijske skupine par-
tizanov teren-cev. Tu so bili
kurirji, ki so poznali poti na
Dolenjsko in v Zgornjo Sa-
vinjsko dolino. Vseh partiza-
nov je bilo okoli trideset,
Nemci pa so bili prepričani,
da jih je vsaj sto. Partizani so
tako rekoč pred nosom nem-
ške žandarmerije izpraznili
trgovino in skladišče državnih
posestev; mobiliziranci pa
so trumoma prihajali v
Zahom, od tam pa po »Jurč-
kovi« liniji proti Lučam ali
pa čez Savo na Dolenjsko.
»Javke«, ki so bile v Zahomu
pri Vodovniku, Golavšku,
Železniku, Drobnetu, Sandl-
nu, Zahomsku, Gačnarju, pri
Likoviču, zgornjem Fojtu in
drugod, so delovale zaneslji-
vo. Pri ljudeh pod Mrzlico so
se počutili partizani kot do-
ma. Prirejali so mitinge, ple-
sali so kola in peli partizan-
ske pesmi.

- Slovenci kremeniti, le

stopimo v korak, da osvobo-
dimo svoj domači prag!...

Nemci pa so naglo priprav-
ljali obsežno hajko. Bandi-
tenberg - tako so Nemci
imenovali Zahom - mora pa-
sti! Napad je bil planiran za
trinajsti oktober. Proti večer-
u dvanajstega oktobra so se
cilju predvidenega spopada
bližale dolge kolone do zob
oboroženih Nemcev. Prav ti-

Vinko Poteko-Rudo

sti večer so bile partizanske
akcije v dolini še številnejše.
Proti jutru so se skupine te-
ren-cev vračale. Najprej so se
ustavile pri kmetu Železni-
ku, ki je bil zvest pristaš OF.
Partizani so navdušeno pri-
povedovali, kako so v Pre-
boldu grupenfürerju vzeli
prašiča; tudi z županom so
se nameravali soočiti, ven-
dar jih je sredi teme presene-
tila nemška patrulja, ki je
vžgala s težkim mitraljezom;
žrtev na srečo ni bilo. Tu in
tam je kdo omenil hajko, ki
jo bojdja Švabi pripravljajo,
vendar je govoricam le ma-
lokdo verjel, saj so Nemci s
hajko grozili že spomladi.
Močan terenec se je izprsil:
»Madona, če pridejo, jih bo-
mo naklestili, da bodo po-
mnili!«

Utrujeni in vendar nekje v
notranjosti zadovoljni, so se
razpotaknili po Železniko-
vem kozolcu. Še je godel
vsak svojo, kmet Železnik pa
jih je s tal opozarjal: »Fantje,
kar stisnite oči. Prehitro se
bo zdanilo in ne bi rad, da
vas Nemci dobijo na mojem

kozolcu.« Fantje pa nazaj:
»Ej, Železnik, le brez skrbi.
Za zajtrk pa mleka in žgan-
cev!«

Kurir Luka, ki je ravnokar
prisopihal iz Zabukovice, se
je pognal proti kmetu Za-
homsku. Tam je imel dekle,
ki mu je pred dnevi rodilo
sina. Našel ju je v postelji in
skozi možgane mu je drsela
misel:

- Tak je naš svet: rojstvo,
življenje in smrt...

Lepo in prijetno bi bilo, ko
bi smel oče ostati pri neporo-
čeni materi in sinku, ki ne
sluti, kaj se lahko vsak čas
zgodí. Še en pogled trde in
mehke roke, za lahko noč nič
prijazno sporočilo:

- Jutri nas čakajo nove
akcije. V Griže moramo, v
Zabukovico in še kam.
Najbrž bo preklemano
vroče!

Tako je dejal in šel na ske-
denj.

V Zahomu je tišina. Na
vsakem kozolcu je po nekaj
partizanov, ki se kopljejo v
nemirnih sanjah. Le stražar
je buden, oči zro v temo, uše-
sa razpoznavajo šume. Od
vseposvoda prihaja vonj zre-
lega grozda.

Nad Celjem se je nakazo-
valo lepo jesensko jutro. Izza
meglene koprene je pogledo-
valo sonce. Petelini so kikiri-
kali, živina rožljala z veriga-
mi, iz dimnikov se je valil
dim in se v kolobarjih zvijal
tja proti vrhu Mrzlice. Teren-
ci so spet budni in počasi le-
zejo s senikov. Nenadoma pa
od vseh strani grozljivi kriki.

Nemci!!!

Vsak grabi za orožje, ukre-
pa po svoji pameti. Nemogo-
če je misliti na boj, sovražnik
trumoma prihaja iz megle,
postave begajo sem in tja,
preskakujejo, spotikajo se,
padajo.

- Halt, halt, halt!

Meglo prerežejo odrezavi
rafali. Vse hiše in gospodar-
ska poslopja so v trenutku
obkoljena. Slede kratka in
odrezava zaslisevanja. Toda
ljudje v Zahomu molče. Nih-
če ni videl partizana, to jutro

že ne. Kdaj prej-so že prišli.
Pridejo, odidejo, taka je njih
navada. Tudi v Zahomskovo
hišo pridejo. Nadut oficir se
zazre v mlado mater, ki sti-
ska otroka. Pod blazino leži
njen brat, partizan. Ali bo
Nemec zahteval, da zvrnejo
posteljo? Mlada mati stiska
otroka in gleda nadutega ofi-
cirja, ki se je nagloma okre-
nil in zakričal: »Naprej!«

Med vinogradi se kotalijo
ljudje v uniformah. Največ je
tistih s kljukastimi križi in
borih trideset z rdečo peto-
krako. V ta vrvež pa ostri in
ukazujoči glasovi: »Naprej!
Stoj, stoj! Naprej!«

Ko so terenci na Železni-
kovem kozolcu slišali prve
strele, so bili prepričani, da
se ga je kdo »nalezel« in »v
znamenje svobode« strelja v
zrak. V nekaj minutah pa je
tudi na Železnikovem dvori-
šču buhnilo kot iz pekla:
»Fantje, Nemci!«

Zdaj je prišlo, kar so švabi
oznanjali vse od spomladi.
Prva odrešujoča misel, ki je
prevzela vsakega terenca, je
bila: »Tecimo v naročje Mr-
zlice!«

Misleč, kako se bodo gori v
mrzliških hostah ukopali in
užgali po Nemcih, so pravza-
prav vsi tekli v eno smer, raz-
kropljeni seveda, da jih ne bi
nemški šarči prehitro pokosi-
li. Mitraljezi pa so žgali na
vse strani. Terenci se umika-
jo. Ljudje se nemo sprašuje-
jo, kakšen bo konec. Se bodo
partizani ustavili in začeli
klestiti po Nemcih? Nemo-
goče. Nekaj nad trideset te-
ren-cev se pač ne more upira-
ti sto do zob oboroženim
Nemcem. Nemški oficir pa
pesti kmeta Železnika:

- Si skrivaj bandite?

- Ne!

- Lažeš, pes banditski!

Nekateri domačini so osta-
li na domovih in čakali uso-
de, precej jih je zbežalo v
gozdove Kamnika in tja pro-
ti lesovju mogočne Mrzlice.

Nemci so uganili namero
teren-cev. Z velikansko pre-
močjo so drveli proti po-
dnožju Mrzlice, vmes pa so
mitraljezi peli svojo smrto-
nosno pesem, odmev dolgih
rafalov se je izgubljal v mr-
zliških grapah.

Partizani terenci so tekli
cilju naproti. Vsak je stiskal
orožje, vsak izmed njih je mi-
slil na rešitev in na maščeva-
nje. Toda usoda se je tokrat z
njimi grdo poigrala. Tekli so
naravnost v obroč nemškega
jekla in svinca. Sekale so
nemške puške, lajali težki
mitraljezi, bobneli grozeči
odmevi minometalcev. Nemška
jeklenka je zadela
štirinajstletnega Hribarjeve-
ga Mihca. Kmet Vodovnik
mu je kljub nevarnosti pri-
skočil na pomoč, pomagati
pa mu ni mogel. Po nekaj
urah je v hudih bolečinah iz-
dihnil. Hajka še ni bila kon-
čana. Še je treskalo in grme-
lo. Ni bilo mogoče misliti na
nič drugega kot na umik. To-
da še na umiku je na vsakem
koraku prežala smrt.

Partizana Mohor in Marjan
sta se pognala dol v grapo.
Izza debele bukve je zadr-
dral dolg rafal. Pravdičev
Marjan iz Zalca je bil smrtno
zadet. Mohor se je zaril v tol-
mun potoka Kolja. Večji del
partizanov pa se je v tej pani-
ki pognal proti kmetu Ko-
čarju. In ko so prišli na plan,
na čistino, so se znova spra-
ševali: Kam, v katero smer,
da ne bo žrtev? Odgovor pa
je bil resnično težak. Nad
kmetijo je majhna čistina.
Samo prek nje pa so v lesov-
ju mogočne Mrzlice. In tam
je koruza, le-ta jih bo vsaj
malo krila. Gozd, samo gozd
je tista prava rešitev. Skupi-
na se je pognala izza zidovja
na čistino. Naprej, dekleta,
fantje, naprej!

Prepozno. Zamaskirane
skupine nemških policistov
so opazile bežeče partizane
in orožje je zasikalo. Nemci
so v svojem besu zakričali:
»Evo, banditi, vaša krvava
veselica!«

Borci pa so padali, ugašala
so mlada življenja. Padla je
Vida, Stenovčeva Trezika iz
Gornjega Prebolda, zrušila
sta se Zagoričnikov France
iz Zabukovice in Tramškov
krojač iz Liboj. Žličarjeva
Ančka iz Gornje vasi je dobi-
la strel v kolk in trebuh.
Zgrudila se je na vlažno zem-
ljo in v smrtnih krčih prosila
partizana Voduška: »Vodu-

šek, ubij me, da ne pridem
švabom v roke!...«

Kaj takega pač ni mogel
storiti. Da bi ubil partizanko
Zvezdo? Mogoče pa se bo le
rešila... Toda Nemci ne poz-
najo usmiljenja. Navalili so z
vso silovitostjo, kakor podiv-
jani krokarji so se režali nad
razprcarjeno partizanko
Zvezdo. Niso je ubili. Naloži-
li so jo na voz in jo odpeljali v
dolino, od tam pa z avtomo-
bilom v celjsko bolnišnico.
Zdravili so jo, rane pa so bile
smrtne. Praviijo, da so bile
njene poslednje besede:

»Rablji, tudi za vas pride
plačilo!«

Hajka je bila končana. Pod
čistino so se zbrali partizani,
ki so po takem ali drugač-
nem naključju ušli zanesljivi
smrti. Rudo, Mohor, Luka,
Krjavelj in še kdo. Izkopali
so grob in vanj položili padle
tovariše. Vse naokoli je zato-
hlo dišalo po smodniku, von-
ja po zrelem grozdu ni bilo
nič več čutiti. Vstalo je prele-
po jesensko jutro, toda ni še
dneva konec in srca teren-
cev izza Homa stiska bolečina; iz
nje se oglašajo žalostinka: Kot
žrtve ste padli v borbi za
nas...

Tovariš Kojnik-Franček,
sekretar kulturniške skupi-
ne, je padlim zložil pesem:

- O, le spite, spite,
in se mirno

odpočijte...
Skalni Kamnik, Mrzlica in
Gozdnik -
naše dragocene žrtve krijte;
žrtve, ki s krvjo so škropile
naš branik!

Ob vznožju Mrzlice stoji
velik kos pohorskega grani-
ta. Vanj so vklesana imena v
znani mrzliški hajki. To je
grob in opomin mimosoido-
čim, da so ta imena bila nek-
daj mlada življenja in njihova
smrt je naša svoboda. Tega
je letošnjo jesen osem-
trideset let. Dolga, a vendar
tako kratka doba; da, spo-
mni nas ta dolga in obenem
kratka doba, ne smemo po-
zabiti partizanskega
groba...

Drago Kumer

Miloš
Rutar

NARODNI HEROJI

6

PREDVOJNI ŠPORTNIKI

Franc
Stadler-
Pepe

VIRI

- Franc Stadler-Pepe: ustni vir 1982;
- Ljubljana v ilegali;
- Alenka Nedog: Tone Tomšič;
- Mile Pavlin: Naša obramba (maj 1981);
- Franci Strle: Tomšičeva brigada, uvodni del;
- Edo Brajnik-Štefan: Bitka kakor življenje
dolga;
- Miloš Rutar: Športniki med prvoborci, Delo
1981;

Sam pohod pa je manifesta-
cija v spomin na enotnost in množičnost
osvobodilnega boja, hkrati pa tudi športna
prireditve, koristna za vzdrževanje telesne
moči, predvsem mladih ljudi.

Junaški boj z žico obkrožene Ljubljane je
znan že daleč po svetu in prav šport je tisti,
ki bo tudi v prihodnje povezoval mladino iz
držav z različnimi političnimi sistemi, obe-
nem pa širil glas o herojskem boju Titovih
partizanov, je s ponosom sklenil svoje mi-
sli heroj Franc Stadler-Pepe.

Nogometaš in trener Slovana, organizator ilegalnih tiskarn in obveščevalne službe

Miro Perc je bil med organizatorji športnega življenja v Mostah - V Go-
narsu je pripravil načrte in nadzoroval kopanje rova. - Mladinski spominski
nogometni turnir NK Slovana.

Miro
Perc-
Maks

Miro Perc-Maks je bil rojen 1912 v Ljub-
ljani. Po maturi je absolviriral na gradbeni
fakulteti. Že kot dijak in pozneje kot št-
udent je delal med mladino v naprednem
društvu Triglav. Leta 1934 je bil sprejet v
KP Slovenije. Do okupacije je uspešno vo-

dil ilegalno ciklostilno tiskarno v Koro-
ševci ulici. K partizanom je odšel v začet-
ku avgusta 1941 na Dolenjsko. Ko se je
»službeno« mudil v Ljubljani, je bil ob
raciji pod tujim imenom aretiran in odpe-
ljan v Gonars. Konec avgusta 1942 je sku-
paj s sedmimi komunisti pobegnil skozi
izkopani rov. Ubežniki so se priključili
partizanom v Brdih na Primorskem.

Med NOV je delal v oddelku za zaščito
naroda, v OZN, padel pa je, 1. aprila 1945
kot načelnik OZNE za Primorsko in Go-
renjsko, na Vogelcah na Primorskem.
Podpolkovnik Perc je bil proglašen za na-
rodnega heroja. Bil je dober nogometaš in
šahist pri Slovane. Pozneje je prevzel na-
loge organizatorja športne dejavnosti in
trenerja za mlade nogometaše. S svojo
prizadevnostjo, poštenjem in delom si je
pridobil širok krog prijateljev med mladi-
mi, ki so kasneje med NOB krenili po poti
svojega učitelja.

V spomin na izrednega tovariša in zna-
nega borca - heroja nogometni klub Slo-
van od 1969. leta naprej organizira v Ljub-
ljani mednarodni mladinski nogometni
turnir Memorial Mira Perca-Maksa, na

Štirideset let od tragedije

V letu najhujšega nemškega nasilja je okupator v občini Domžale požgal in uničil več vasi, v katerih so živeli mirni, delavni in zavedni Slovenci kmečkega rodu, ki so med prvimi nudili vso pomoč partizanom že leta 1941.

Prva vas Koreno je bila požgana 8. julija 1942, enajst dni pozneje so požgali vas Hrastnik in 2. avgusta kar šest vasi v Zlatem polju.

Ob 40-letnici je skupščina občine Domžale skupaj z družbenopolitičnimi organizacijami in borci ter občani požganih vasi še posebej seznanila mladino s tistimi dogodki. Okupatorjevi zločini v vasi Koreno, kjer so Nemci v gorečo hišo vrgli 17 živih ljudi, med njimi tudi 75 let staro ženo, in v vasi Hrastnik, kjer je moralo umreti v gorečem skednju 9 zvezanih moških, ne smejo biti pozabljeni. Vse žene in otroke pa je okupator odpeljal v nemška taborišča, saj jih je doletela enaka usoda kot stotine nedolžnih, ki so jim okupatorji požgali domove, jih izgnali in jih obsodili na uničenje. Mnogi so za vedno ostali v taboriščih smrti, drugi so se vrnili izmučeni domov na požgane domačije in zapuščen polja.

Spomine na tiste dogodke v Hrastniku je konec septembra letos mladini in drugim navzočim pripovedoval preživel bорец, organizator vstaje v Moravski dolini, tovariš Metod Gričar. V govoru je rekel: »Iz naše polpretekle dobe med vojno in po njej imamo dovolj dragocenih izkušenj, kako se premagujejo tudi največje težave, saj smo tako uspešno premagali še veliko večje objektivne težave, kot je izgon večkrat močnejšega okupatorja, ter obnovili porušeno domovino in jo dvignili na nivo gospodarsko srednje razvite evropske države. Zato današnja situacija ni najtežja, le reševati jo je treba začeti z odstranjevanjem pravih vzrokov.

Naša parola po Titu »Tito,

to smo mi vsi«, je globoko vsebinska, in nas zavezuje. Z njo prevzemamo vsi jugoslovanski narodi nase vso odgovornost za svojo nadaljnjo usodo, ker tako velike odgovornosti ne more danes v Jugoslaviji prevzeti noben posameznik niti skupina ljudi.

Na koncu mislim, da je na-

ša partizanska generacija dolžna opozarjati danes na hude subjektivne napake v naši družbeni praksi. Te napake so nas pripeljale v tako nezavidljiv položaj. Nas partizane tako stanje čustveno globoko prizadeva.«

Alfonz Avbelj

Ciril Gričar

Partizanska grobnica na pokopališču v Avčah

Pred 40. leti, natančno 12. novembra 1942, sta v italijanski hajki na Banjsko planoto padla v bližini Avč prva partizana v teh krajih, brata Frane in Edvin Maslo. Pripadala sta 4. četi 2. bataljona Soškega odreda, ki je taborila v Tolminskem Lomu in je bila namenjena čez Sočo v Beneško Slovenijo.

V te kraje sta prišla le dobrih 14 dni prej z Loškimi odredom in sta poleg Vide Krošelj, ki je istega dne padla v Tolminskem Lomu, verjetno prvi žrtvi v komaj nastalem Soškem odredu. Terena še nista najbolje poznala, zato sta pri potoku Avščku, ob vznožju Osojnice padla v italijansko zasedo, ki so jo tam postavile enote 3. alpinskega polka skupno s karabinjerji iz Kanala in Ročinja, ki so tudi sodelovali v tej hajki.

Mrtva partizana so Italijani prepeljali na pokopališče v Avče, ju slikali in vaščane priganjali gledat, če ju kdo pozna. Iz tržaških zaporov so pripeljali tudi sestro Marijo, da bi ju identificirala. Pokopati so ju dovolili šele čez tri dni ob navzočnosti samo treh pogrebcev in orožnikov. Ob skupnem pokopu so v bližnji Osojnici odjeknile partizanske salve; grob pa je bil že naslednjo noč zasut s cvetjem. Italijani so ga vneto odstranjevali, a nevidne roke so ga noč za nočjo znova nasule.

Brata Maslo, ki sedaj že 40 let počivata ob Soči, na vaškem pokopališču v Avčah, sta bila doma iz Ostrožnega brda v Brkinih, v znani partizanski družini, ki jo kot simbol Primorske opisuje tudi pisatelj Tone Svetina v svoji najnovejši knjigi Med nebom in peklom. Prav Frane je bil tisti, ki je prvi prinesel iskro upora v domačo družino in sploh v Brkine. Za sabo je imel že nešteto akcij in dobro opravljenih nalog, ko je novembra 1942 padel kot bataljonski obveščevalec, skupaj z mlajšim bratom Edvinom, mitraljezcem, kateremu je bilo takrat komaj 19 let.

Njun grob čisto obiskujejo preživeli bratje in soborci. Vzdržuje pa ga krajevna organizacija ZB NOV Avče, ki je leta 1959 na tem kraju uredila grobnico in postavila spomenik. Poleg njiju so tu pokopani še marca 1944 obešeni partizan – domačin Jožef Škodnik ter posmrtni ostanke po vojni prekopanih padlih borcev iz vasi.

Cvetka Mrak

Nemirna živina jo je rešila aretacije

Na Pristavi pri Črni na Koroškem živi v svoji hiši Terezija Osojnik ali Stanetova Trezka, kot ji pravijo po domače. Kljub šestdesetim letom je še vedno postavna, le številne brazde na njenem obrazu kažejo, da je veliko pretrpela. Njena življenjska pot je bila polna odrekovanja in trpljenja, vendar je ponosno stopala po njej.

Prvič je videla partizana avgusta 1942, ko se je pri njih na Ludranskem vrhu oglašil Milan Trtnik, ki je izgubil zvezo s svojimi in ni dobro poznal terena. Pri njih in drugih kmetih v okolici je iskal zvezo. Že čez slaba dva meseca pa se je pri njih ustavila večja skupina partizanov, ki jo je vodil Pavle Zavar-Matjaž. Od tistega dne je postala Terezija tudi stalna partizanska obveščevalka. Spomladi 1943 se je pri njej oglašil Matjaž in jo vprašal, če ve za kakšen skrit kraj,

kjer bi se partizani lahko skrili pred sovražnikovo hajko. Peljala jih je v star zapuščen mlin, nedaleč od domačije. Pozneje so ta mlin uporabljali za tehniko. Vendar pa so ga 5. maja 1943 Nemci zaradi izdaje odkrili. Izdala pa sta ga nemška ubežnika. S pomočjo terencev iz Črne sta izvedela za mlin in tja ju je pripeljal Ivan Jernej-Korošec. Po nekaj dneh sta pobegnili in se prijavili policiji v Črni. Medtem pa je bil v mlinu sestanek aktivistov tega območja, ki ga je vodil Matjaž. Na sestanku so bili Ivan Herceg, Ivan Jernej-Korošec, Franc Šepul in drugi. K sreči pa si Nemca nista zapomnila ljudi, ki so bili v mlinu, sicer bi sovražnik lahko zadal hud udarec gibanju na območju Črne.

Tistega dne, to je 5. maja 1943, je šla Terezina mama, ki je kasneje umrla v Auschwitzu, v Črno po živilske kar-

te, jo je Gestapo nemudoma aretirala. Ko je za to izvedela Geršekova Micka, gostilničarka iz Črne, je naročila Pavlu Gutovniku, ki je bil po naključju pri njej v gostilni, naj o tem obvesti Terezijo. Pavle ji je res povedal za aretacijo mame. Terezija se je nekaj časa obotavljala, saj je morala skrbeti za malega sina in mlajšega pol brata. Divje rukanje sosedovega bika jo je opozorilo, da prihaja jo neznan ljudje. Skozi okno je že videla Nemce, ki so obkoljevali domačijo. V lesenih coklah je začela bežati. Tekla je mimo nemškega vojaka, ki jo je samo začudeno gledal. Verjetno je bil tako presenečen, da je tudi streljati pozabil. Tekla je naravnost v mlin in opozorila tehniko. Skupaj so se umaknili globlje v gozd. Nato pa so odšli v Režijo k Rigelnikovim. Zvečer jih je prišel iskat Matjaž s svojo skupino. Tako je postala partizanka.

S Koroške so jo premestili na Dolenjsko, in sicer v 12. brigado. V enem od številnih bojov s sovražnikom si je zvil nogo in poslali so jo v partizansko bolnišnico. Ko je okrevala in se vrnila v enoto je zbolela za tifusom. Poslali so jo v bolnišnico v Žumberak na Hrvaškem, kjer je ostala do aprila 1944. Zaradi šibkega zdravja ni bila sposobna za enoto, in so jo premestili v propagandni oddelek k Bojanu Adamčiču v Črnomelj. Tam je bila kuharica vse do osvoboditve. Domov se je vrnila oktobra 1945.

Leta 1946 se je poročila s Francem Osojnikom in skupaj kmetovala na Stanetovi kmetiji do 1964. leta. Medtem sta si v Črni zgradili hišo in njenemu sinu Lipeju prepustila domačijo. Francu je rodila hčerki. Od leta 1967 je vdova, saj je Franc takrat tragično umrl. Veliko veselja pa ima z vnukom. Pravi, da bi ji bilo lahko zelo lepo, če ne bi imela težav z zdravjem. Vse pogosteje mora iskati pomoč po bolnišnicah in zdraviliščih. Toda kot prekaljen bорец in aktivist tudi te težave prenaša brez odvečnega govorenja. Pravi, da jo je revolucija naučila tega.

Ignac Zdovc

katerem nastopajo mladi nogometaši iz Madžarske, Anglije, SSSR, Nizozemske, ČSSR, Italije in Jugoslavije.

Jeseni 1941 je širom po Sloveniji vrelo! Preplašeni Italijani so konec februarja 1942 opasali Ljubljano z bodečo žico. Večkrat so bile racije, Italijani so prečesali ulico za ulico in moške odpeljali v internacijo. Toda Osvobodilna fronta se je nezadržno širila med slovenskim ljudstvom.

»Spomladi 1942 smo se mnogi ilegalci znašli v internaciji v Gonarsu, v severni Italiji«, se spominja upokojeni polkovnik iz Ljubljane, narodni heroj Janez Učakar. »V taborišču smo se takoj vključili v politično delo, saj je bil v njem zelo agilen partijski komite, ki ga je vodil Boris Kraigher-Janez. Italijani so Kraighera pod imenom Marko Jagodnik ob raciji sneli na ljubljanskih ulicah, ne vedoč, da imajo v rokah organizacijskega sekretarja KP Slovenije. Člani partijskega komiteja so bili prekaljeni komunisti Miro Perc-Maks, organizator tiskarn in znani nogometni delavec v Slovanu iz Ljubljane, delavec Franc Ravbar-Vitez, član Vzajemnosti in okrožnega komiteja KP za Ljubljano ter organizator varnostne obveščevalne službe v Ljubljani, književnik Ivan Bratko-Andrej, pravnik iz Ljubljane in Viktor Ilovar, grafik iz Kočevja.

Na predlog vosovca Ludvika Pangrca iz Ljubljane je komite izdelal vse podrobnosti za beg iz Gonarsa. Akcijo so organizacijsko povezovali Kraigher, Ravbar in Perc, ki je kot gradbenik izdelal podroben načrt, opravil merjenja jaška in izkopa rova do koruzne njive in nadzoroval dela. Kopalo je okoli šestnajst preverjenih taboriščnikov. Pangrca, Ravbarja in mene so določili za vodje treh izmen, ki so delale podnevi, včasih celo ponoči. Viktor Ilovar je skrbel za dodatno hrano za kopače, bil je naš intendant. Z Ravbarjem sva prevzela službo, tako da

je kopanje rova potekalo v največji tajnosti.«

Športna in revolucionarna pot Mira Perca-Maksa

Nogometni klub Slovan je bil ustanovljen 1919 v novi državi Srbov, Hrvatov in Slovencev. Vseskozi, do danes je bil zvest svojemu imenu, bojeval se je za narodnostno vzgojo, ki je bila v zadnjih letih pred drugo svetovno vojno prežeta tudi z naprednimi socialističnimi idejami. V taki sredi-

ni si je klub 1934. leta zgradil igrišče za Kolinsko tovarno v Mostah, v območju Zelenih Jame, kjer so proletarske in socialistične ideje med delavsko mladino posebno še ob aktivnem delu komunista Mira Perca prišle do polnega izraza.

Kot zelenojamski deček se je Miro rad podil s svojimi vrstniki za žogo. Igral je v mladinskem moštvu Slovana. Ko pa je študiral, ni bilo več časa za treninge, pa je igral v rezervnem moštvu. Kot je zapisal bivši Slovanov nogometaš in gospodar Jože Martičič, udeleženec NOB, v brošuri, izdani 1969. leta ob zlatem jubileju nogometnega

kluba Slovan, je bil Miro Perc zaradi poštenja, odkritosrčnosti, tovarštva in prizadevnosti med športniki zelo priljubljen in cenjen. Izbrali so ga za trenerja mladinskega moštva, Miro pa je bil v gostilni pri Malisu organizator družabnih srečanj in plesne šole. Ker je bil Perc dober šahist, je pomagal organizirati tudi šahovski krožek, in to v gostilni v Novem Vodmatu. V organizacijskih oblikah športnega življenja se je kovala napredna misel in pronicala med mlade ljudi. Rezultati so se jasno pokazali v zadnji vojni, ko se je večina zelenojamskih ljudi vključila v delo OF in KP Slovenije. NK Slovan je bil klub, v katerem so se mladi ljudje bistrili, so zoreli. Največ zaslug za to gre prav Miru Percu, kasnejšemu narodnemu heroju Maksu.

Tudi Ivan Bratko-Andrej je visoko cenil saborca Maksa. Takole piše: »Miro Perc, predvojni član partije je bil eden najspodobnejših organizatorjev naših tiskarn. Avgusta 1941 je organiziral eno prvih partizanskih čet na Dolenjskem. Od takrat je bil stalno v partizanskih enotah, vse do aretacije (v Ljubljani je prišel poročat v glavni štab, pa je pod imenom Maks Fišer ob raciji padel v roke Italijanov, ki so ga internirali v Gonars, opomba M. R.) Bil je primer intelektualca, ki je izšel iz skromne delavske družine v Ljubljani. Dom mu je dal trdnost in odločnost! V dolgi dobi temeljitega revolucionarnega dela si je pridobil bogate izkušnje, ob katerih je neprestano zorel. Po begu iz Gonarsa je postal načelnik OZNA za Primorsko in član Pokrajinskega komiteja KPS za Primorsko. Padel je na Vogelcah, tik pred prihodom naše vojske. S soborcem Ravbarjem sta bila skromna, tiha in smela heroja našega boja.

Se nadaljuje

Miro Perc med nogometaši Slovana 1936 (prvi z leve)

belinka
tovarna kemičnih izdelkov
ljubljana pp. 5-1

**BELO,
SNEŽNO
BELO**

BELI I u x BELO

n. sol. o.

**ZASTOPSTVA
IZVOZ-UVOZ
SERVISI**

**KONSIGNACIJE
PROIZVODNJA**

61109 Ljubljana Einspielerjeva 6 p.
p. 98

tel.: (061) 322-241 tlix.: 31283, 31337

ZASTOPAMO TUJE PROIZVAJALCE

strojev za obdelavo lesa ● kovin ● gradbene mehanizacije ● prehrambeno tekstilno ●
kemično ● farmacevtsko ind. ● za predelavo plastike ● gum ● zaščitnih sredstev za
rastline ● pom. sredstva za tekstilno in usnjarsko industrijo ● tekstilne surovine ●
utenzilije ●

PROIZVAJAMO IN KONFEKCIONIRAMO:
pogonska jermena in transportne trakove

Mariborska tekstilna tovarna

Maribor, Kraljeviča Marka 19

tel. (062) 26-241 telex 33117 yu mtt
DO MELJE – telefon 26-241. DO TABOR – telefon 23-841. DO MERINKA – telefon 32-151.
DO Tovarna sukanca in pozamenterije – telefon 26-241

PROIZVODNJA:

PREJA: bombažna – mikana in česana, stanična – mešanice, volnena mikana in česana, volnena
mešanice in preja za pletenje
TKANINE: bomažne, volnene, stanične, sintetične čiste in v mešanicah, enobarvne, desinirane in
tiskane
PLETENINE: jersey – tkanine v uni barvah, tiskane in desinirane; izdelane iz sintetičnih mešanic,
posebno iz poliestra – volna in poliestra – rayon
SUKANEC: bombažni, sintetični in laneni za čevljarstvo, in konfekcijsko industrijo
POZAMENTERIJO: trakovi, vrvice, elastika, vezalke, gurte
USLUGE: tiskanje (rolo, roto, film) barvanje, beljenje, kosmatenje. Izdelava filmskih šablon, roto, rolo,
Elektronsko čiščenje preje, adjustiranje tkanin itd.

**STISKANI IN VLEČENI
IZDELKI**

ULITKI TLAČNEGA LITJA

**NIZKOLEGIRNI BAKER S
POSEBNIMI LASTNOSTMI**

**KONTINUIRNO IN
CENTRIFUGALNO ULITI
BRONI**

SANITARNE ARMATURE

VODOVODNE ARMATURE

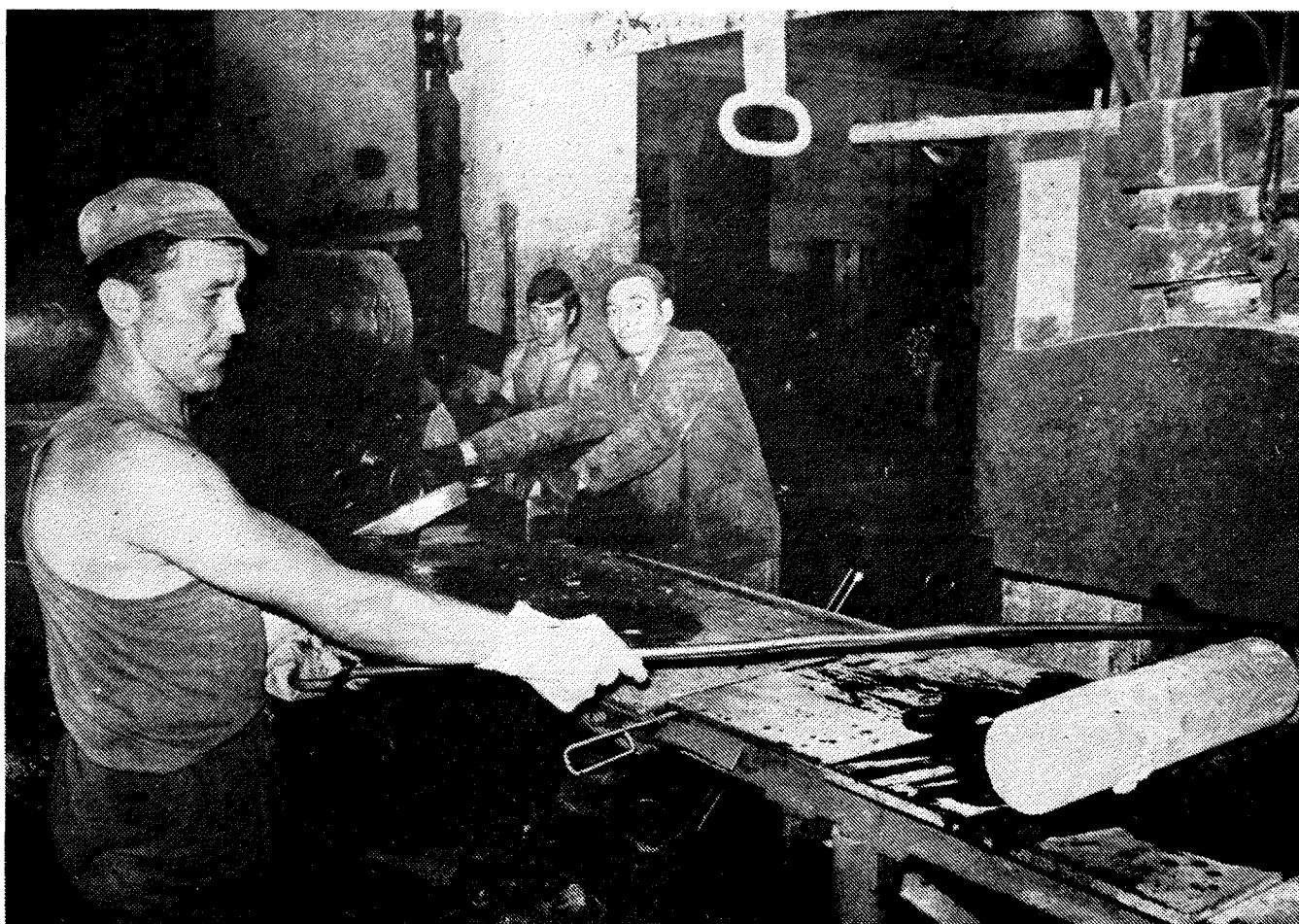
OGREVALNE ARMATURE

BLOKI BARVNIH KOVIN

ODKOVKI BARVNIH KOVIN

ALUMINIJSKI RADIATORJI

KOKILNI ULITKI

**MARIBORSKA LIVARNA
MARIBOR**

62001 MARIBOR, KEJŽARJEVA 11

Gorenjski kurirji so izpolnili obljubo in še več

Slovinci smo bili stoletja tlačeni, a pohleven narod. Naš veliki Cankar mu je takole napisal: »Petsto let krvaviš, izkrvavel nisi, narod moj. Narod mehkužnik bi dušo – izdihnil, ti pa tisočkrat ranjen, komaj zmaješ z rameni in praviš – nikarte!«

Tisočkrat ranjen!
Samo ranjena zver lahko plane tako silovito, kakor si ti udaril – odločen pretrgati hlapčevanje in postati gospodar. Gospodar na svoji zemlji!

Pred več kot štiridesetimi leti, prvič v svoji zgodovini je naš človek, kmet, delavec in intelektualci z dvignjeno roko stopil na svojo pot. Stopila je iz svoje breme slovenska žena, mati. Upognjeno postavo je ponosno zravala in se postavila ob moža. Nemo sta si pogledala v oči. Nekaj čudno mehkega je bilo v tem pogledu. Nekje v globini pa je gorel ogenj! »Skupaj sva garala po teh bornih brazdah, skupaj sva rodila otroke, kopico otrok, skupaj bova branila najino deco, najino in našo zemljo!«

Dobrohotni ogenj, kako blago si nam ogreval borne izbe v dolgih zimskih večerih in nam po golih črnih stenah risal neznane pravljice. V rokah sovražnika pa je tudi ogenj postal sovražnik. Razdivjal se je nad revnimi kočami, nad vasmi. Njegove sence so se prihuljeno plazile in razkrivale strahotne prizore – obešanja, mučenja in ubijanja.

Naš narod pa je lačen in golorok udrihal po tujem zavojevalcu in grizel domačega izdajalca! Štiri leta je naša utrjena slovenska zemlja pila kri.

V zavetju noči so se po tihih poteh premikale neme sence. Korak je bil utrjen, a lahak. Tiha senca se je pritajila k tlom, kot da jo je zagnila zemlja. Kurir, mlad, še skoraj otrok je varno prišel na javko. Da bi tudi drugi kurir kmalu prišel. Aktivisti so mu povedali, da se večja skupina sovražnikov pomika v smeri njihove karavle. Pohite! bo moral nazaj – opozoriti tovariše!

Utrgal je drobno travico in jo vtaknil v usta. Gledal je v dolino. Vsa zelena in sončna leži pod njim. Med cvetočimi jablanami mu gre nasproti deklica. Izpod rdeče rute ji sili pramen mehkih, svilenih las. Kako jo bo prišel na prsi in poljubil rdeča usta in zaukal, da se bo slišalo čez tri gore in čez tri dole!

Nekaj je zašumelo. Izginila je pravljčna dolina, izginila je deklica! Pred njim je stal kuštrav fante-kurir. »Kaj me tako čudno zijaš? Si lačen? Na, nekaj suhih hrušk sem dobil na poti, jej!« Izmenjala sta še nekaj besed, izmenjala nahrbtnika, še »zdravo – pa srečno in pozdravi fante v karavli!« Vsak na svojo pot sta krenila.

Nešteto noči, nešteto poti, nevarnih, polnih zank in mraza. Mlado drevje je pokalo v hudi zimi. Pa lakota, ta neusmiljena spremljevalka kurirjev! Zasede in hajke, izdajstva. Krvaveli in izkrvaveli so kurirji, mladi kuštravi fantje – polni prešerne mladosti, ki so jo komaj krotili. Padali so, na njihova mesta pa so stopali novi. Zveza mora ostati.

Kako bi danes mogli kurirji pozabiti prehojene poti, čeprav jih je zaraslo mladod zelenje. Kako bi pozabili svoje postaje, ki so jim bile domovi v tistem krvavem metežu narodnoosvobodilnega boja!

Pododbor partizanskih kurirjev Gorenjske si je pred dvema letoma zadal nalogo, obeležiti področja, kjer so delovale kurirske postaje. Naloga pa ni bila lahka, saj je bilo na Gorenjskem štirideset kurirskih relejnih postaj.

»Po slemenih oblačnih in po grapah temačnih...« je igrala partizanska harmonika v tihi, odročni dolini. Govornik, prekaljen kurir, obuja spomine na prehojene poti, na padle tovariše. Spominja se ljudi iz okolice, ki so jim dostikrat nudili zadnji kuhan krompir, pritrigan od ust lastnih otrok.

Zbira se množica gori v sončni rebri, vse več jih prihaja. »Hudirja, že iz partizanskih časov ni bilo toliko ljudi tu gori pri nas!« Stari in mladi in kdo bi našteval, kje in povsod so bile izrečene besede: »Mladinci tega kraja s ponosom prevzemamo v varstvo obeležje kurirski postaji in obljublamo, da ga bomo varovali in ohranjali tradicije NOB!« Rdečelični pionirji so peli partizanske pesmi in se kar kosali, kdo več o partizanskih kurirjih in o njihovih poteh. Krajani in mladina so imeli polne roke dela. Obeleževali so dohodne poti in krasili slavnostne prostore in z zanimanjem poslušali pripovedi borcev-kurirjev.

Prvo obeležje je bilo odkrito v Davči. Od tod so bivši kurirji krenili prek Poljsanske in Selške doline, v Medvodah so potrkali na prag Ljubljane, nadaljevali prek Domžal in Kamnika, obiskali Jelovico, Pokljuko in Mežakljo, da so končno na obronkih Karavank prispeli na cilj. Na Srednjem vrhu nad Martuljkom so prvo oktobrsko nedeljo obrnili zadnji list, odkrili so zadnje, štirideseto obeležje.

Janez Kavčič-Orlov je na slavnosti zelo kratko orisal razvoj kurirskih zvez v NOB. Pomembnost tesne povezave vseh elementov NOB na celotnem ozemlju Jugoslavije je bila tema že 1941. leta, 26. septembra, na zgodovinskem zasedanju CK KPJ v Stolicah, kateremu je predsedoval tovariš Tito. Ta dan slavijo

vsi pripadniki za zveze kot svoj praznik.

V začetku vojne so bila vsa sredstva obveščanja v rokah sovražnika, ostal pa je človek-kurir, ki je bil prvo in najzanesljivejše sredstvo zveze nasploh.

Vzdrževanje kurirskih zvez, prav na Gorenjskem, ni bilo lahko že glede na specifičnost pokrajine same, ki je bila na udaru vsakega napadalca, že dolga stoletja. Gorenjska je neke vrste geografski trikotnik, v katerem ne izginjajo letala in ladje, čeravno so prav tu potonile že ladje davnih zavojevalcev Ilirov, Kelto, Langobardov, Avarov, Rimljanov in še drugih. Našim davnim pradedom pa je ravno tukaj uspelo, da od primitivnega, nomadskega načina življenja, zasedijo svoje korenine. Nešteto viharjev je pregrmelo prek tega rušja in skalnih pobočij. Po vsakem viharju pa so se korenine gorenjskih grč zasedile še globlje in postale še močnejše. Zato so tudi Gorenjci uporni in delavni, pa široke duše, toda le za tiste, ki pošteno mislijo.

Odveč je govoriti o pomenu obeležij kurirskim postajam in njihovem postavljanju. To je prispevek živčnih kurirjev kulturni in zgodovinski dediščini Gorenjske. Naj bo to tudi spomin na tiste kurirje, ki svobode niso dočakali. Ta obeležja naj bodo svetel zgled mladim in najmlajšim, kako ljubiti domovino, kako se zanj bojevati in če je treba, tudi umreti.

Da postavljena obeležja ne bi bila prepuščena pozabi, pripravljajo pododbor gorenjskih kurirjev vodnik za pot OD POSTAJE DO POSTAJE PO SLEDEH PARTIZANSKIH KURIRJEV GORENJSKE. Ta vodnik, za pot od obeležja do obeležja, bo lahko koristno služil šolam v okviru programskega pouka. V okviru obiskov obeležij bodo lahko vključili športne dneve, obrambne dneve, kulturne in prirodslovne dneve, ure in ure naše novejši zgodovine. Tu je še prispevek h krepitvi fizične kondicije mladih, kar pa je hkrati prispevek k obrambi domovine.

Gorenjski kurirji so tako izpolnili svoj dolg, štirideset obeležij k jubilejnemu letu štiridesetih obletnic!

Vsem tistim, ki so verjeli v njihovo delo, gre ob tej priložnosti zahvala. Mnogim gre zahvala za finančno pomoč in za bodrilne nasvete, za pomoč pri postavljanju obeležij, številnim praporščakom in vsem, ki so kakor koli pomagali pri realizaciji tega velikega načrta, vsem ki so sodelovali pri kulturnih programih ob odkritjih in nenazadnje vsem, ki so se udeleževali srečanj in z gorenjskimi kurirji obujali spomine na lepe in hude dni naše slavne zgodovine.

Bina

V Benečijo in Rezijo

Po Albertu Jakopiču – Kajtimiru je priredil Jelko Peternelj

2

7. Partizani so streljali deloma v strugo deloma pa v nasprotni breg. S tem so preprečili, da bi Italijani bežali iz struge nazaj v vas v svojo enoto. Nekateri so to sicer poskušali, vendar je vsak ta poskus plačal z glavo. Italijani so spoznali, da ne morejo iz globače, zato so se poskrili za skale. Začel se je pravcati lov. V vas je tistega dne prišel cel alpski bataljon kakih 800 Italijanov.

8. Italijani so ropali po vasi; nosili iz hiš vse, kar jim je prišlo pod roko, v glavnem meso in mast. Iz hlevov pa so gonili živino, koze in ovce. Pripravljali so se, da nakradeno blago odpeljejo. Streljanja brigade niso niti jemali preveč resno. Borci pa so medtem tolkli Italijane v strugi, da so cepali kakor muhe. Ostalo je še nekaj preživelih Italijanov v strugi.

9. Zaradi njih si borci niso belili glave. Vso pozornost so sedaj posvetili Italijanom, ki so bili v vasi pri ropanju. Prvi bataljon pod vodstvom komandanta Varetta je dobil nalogo, da neopazeno prodre s spodnje strani v vas z namenom, da Italijanom onemogoči umik. Ena četa je zadrževala v strugi Italijane, druga pa naj bi obkolila Italijane, da se ne bi prebili Italijani čez Kobiljo glavo proti Tolminu.

10. Ta partizanski maneuver pa ni popolnoma uspel. Italijani so opazili premik enot in hkrati spoznali, da so tu večje partizanske sile, ki imajo resen namen, da jih uničijo. Pustili so naropano blago in bežali. S sabo so odveli enega ovna, pa še ta jim je med begom pobegnil in se zvečer sam vrnil v vas.

11. Medtem se je boj v strugi zaostрил. Iztok, ki je bil vroče krvi, je dejal, da pojde s četo v strugo in bo hitro opravil z Italijani. Kajtimir mu je dejal, naj se pazi, da je ne izkupi iz bližine. Začeli so v strugi loviti Italijane, kar jih je še ostalo živih. Ujeli so jih šest. Nek italijanski narednik pa se je nekako izmuznil. Zelo spretno se je umikal in tudi zelo dobro streljal.

12. Iztok jo je skupil v peto in tako je bil nesposoben za pohod. Narednik mu je navsezadnje le ušel. Čeprav je bila velika strmina, se je plazil od skale do skale in se tako izmikal partizanskim krogam. Verjetno je bil ranjen, kajti borci so ga videli, kako se je lovil. Kljub vsemu mu je le uspelo, da se je dokopal do nekega previsa, ki je bil višje kakih 300 metrov.

kovinotehna

CELJE, MARIBORSKA 7

- veleprodaja,
- zunanja trgovina
- maloprodaja
- inženiring

Kovinotehna, trgovska organizacija s celovito ponudbo

**LEPE TAPETE
LEPO
STANOVANJE**

vela
tapete vevče

**Papirnica Vevče p. 61260 Lj.-Polje
telefon 48-141 – teleks 31-116**

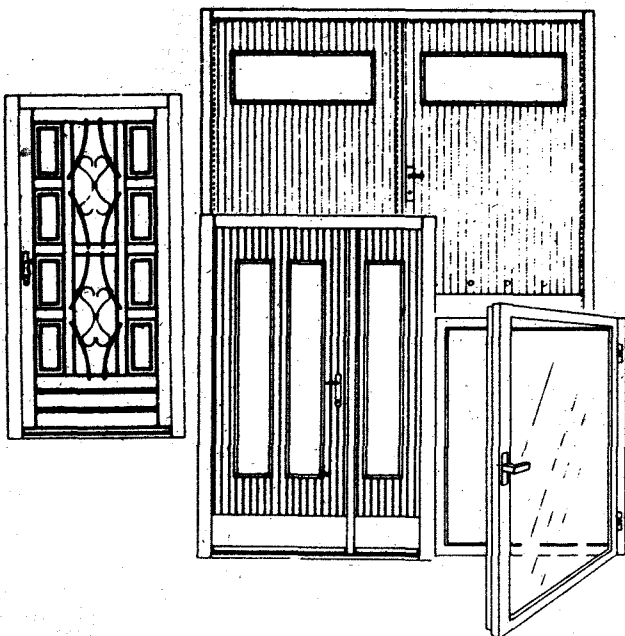
Če želite podrobne informacije o lepljenju in izboru tapet, izrežite ta kupon in ga pošljite na naš naslov. Brezplačno vam bomo poslali naše prospekte.

A – navodilo za lepljenje tapet
B – vzorci iz kolekcije tapet '81/'82

**LESNOINDUSTRIJSKI
KOMBINAT**

tel. (061) 751-295,

V industrijski prodajalni na Vrhniku, Kolodvorska ul.,

nudimo:

● OKNA, VRATA, PREDELNE STENE,
OBLOGE, PARKET, POHIŠTVO ZA
JEDILNICE IN DNEVNE SOBE

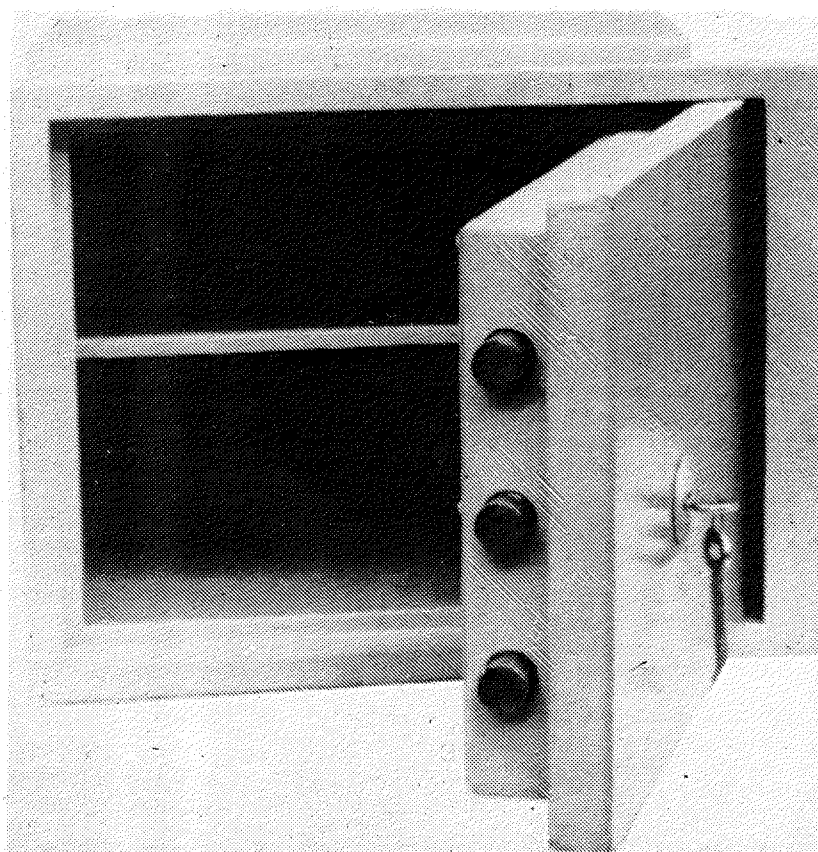
Prodajalna je odprta v ponedeljek, torek, četrtek od 7. do 13., v sredo, petek od 7. do 17.
in v soboto od 7. do 11. ure.

ELKOM PRIMAT PRIMAT

- TOZD KOVINSKO POHIŠTVO
- TOZD PRALNA TEHNIKA
- TOZD SKLADIŠČNA OPREMA
- TOZD TRANSOM
- TOZD MARKETING
- TOZD SERVIS ZA PRALNO IN
DVIŽNO OPREMO
- TOZD DELOVNA SKUPNOST
- OOUR FABRIKA METALNIH
PROIZVODA BRATSTVO – UŠČE

**Tovarna kovinske opreme Primat n. sol. o. Maribor,
Industrijska ul. 22**

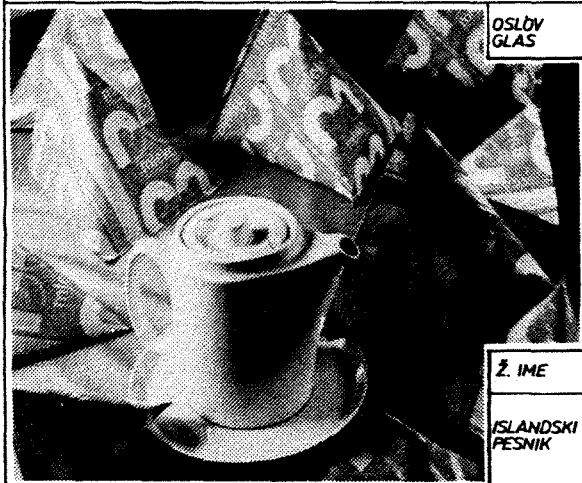
Telefon: (062) 28-641
telex: PRIMAT YU 33178

LJUBLJANSKE MLEKARNE

RAZPIS NAGRADNE KRIŽANKE

Tokrat vam je nagradno križanko pripravil delovni kolektiv Ljubljanske Mlekarnе. Vsem našim številnim reševalcem želimo veliko znanja in sreče, z žrebom pa bomo med praviimi rešitvami ki bodo prišle v uredništvo do 2. 12. 1982, izbrali nagrajence. Rešitve pošijite na naslov »Uprava TV-15, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana« in na spodnji del pisma napišite LJUBLJANSKE MLEKARNE

VRSTA BLAGA	LETOVIŠČE NA HVARU	SEČNICA	DEL TRUPA	LITER	VATEL	ŽGAN APNEVEC	NIZOZEM. SLIKAR	SPLIT	OKSIGEN	POMENOSLOV	
				TEK							
				ANTON VRATUŠA							
								SILICIJ			
			VPAD								
			GL. MESTO GRČIJE					IVAN MILUTINVIĆ			
NADAV								ZBOR			
	ARABSKI ŽREBEC							JUGOSLOV. POPEVKAR			
	GRŠKA CRKA	EAST						SLOVENSKA PLANOTA			
		PRODNIK									
MEDNAROD. ZDRUŽENJE KNJIŽEVNIK.											
OSLOV GLAS			RAZPAD								
			RESJE								
	NEBESNI POJAV	RAA			OSEBNI ZAJMEK	VRSTA ZVEZDE					
		LOVLJENJE									
						SOSS					
						ANTON NANUT					
							BERTONCELJ				
2. IME											
ISLANDSKI PESNIK							PARADIŽ				

Nagradni kupon

IME _____

PRIMEK _____

NASLOV _____

Mladinske pohodne enote

Čeprav je kongres že za nami, je ostalo še mnogo vprašanj, o katerih bi bilo vredno spregovoriti. Eno izmed teh so tudi mladinske pohodne enote, ki so se v nekaterih okoljih že močno uveljavile. Delegat iz OK ZSMS Ljubljana Šiška, Jani Rugelj, je o tem razpravljajal na kongresu v delu pete komisije, ki je zajemala področja kulture, množične kulture, telesne kulture, prostega časa in interesnih dejavnosti mladih. Postavil sem mu nekaj vprašanj.

**»Kljub temu, da je poho-
dništvo poleg MDA ena
izmed najbolj množičnih
oblik delovanja ZSMS, je
okrog tega še mnogo nedo-
rečenega. Kaj misliš?«**

»Res je! Še vedno niso pojasnjeni statusi mladinskih pohodnih brigad, mentorstvo in niti ne sam namen mladinskih pohodnih enot. Na podlagi izkušenj lahko rečemo, da je preveč razlik v delu posameznih pohodnih enot. Nekateri so delovale izključno pri obujanju revolucionarnih tradicij, druge pa na področju vzgoje mladih za SLO. V sedanjosti zunanjejo-

litični situaciji ne bi smeli izpuščati priložnosti, da mladim na neprisiljen način približamo osnovo SLO in DS. Menim, da bi predvsem MPE OO ZSMS v krajevnih skupnostih morale dati temu osnovni poudarek. MPE na nivoju občine pa bi morale delovati bolj intenzivno pri obujanju in negovanju revolucionarnih tradicij in biti kot šola za kadre za MPE v KS.«

»Kaj je potrebno storiti, da bodo MPE lahko opravičile svoj obstoj, ki je nemalokrat povezan tudi z dokajšnjimi sredstvi?«

»Predvsem moramo natančno opredeliti namen MPE. V prvi vrsti gre za obujanje revolucionarnih tradicij in za vzgojo mladih za SLO. Obe obliki dela je potrebno združiti in ju na nevsiljiv in privlačen način posredovati mladim. Poleg tega bi se morali v delo MPE vključiti tudi komiteji za LO na področju delovanja MPE. Iz izkušenj povem, da se lahko člani MPE zelo dobro vključujejo v kurirsko službo CZ in odbora za LO. Pri vsem tem pa je potrebno opredeliti tudi status MPE. Ob

tem velja poudariti, da naj MPE združujejo v svojih oblikah dela aktivnosti ta borknikov, strelcev, planincev in drugih sorodnih organizacij in jih posredujejo mladim na njim sprejemljiv in zanimiv način. To pa bo imelo pomembno težo v splošni usposobljenosti za SLO in DS. Poleg tega pa naj bi MPE v čim tesnejši povezavi z ZZB NOV skrbeli za obujanje revolucionarnih tradicij.«

»In kako je z mentorstvom v MPE«?

»Prav glede mentorstva je pri MPE največji problem. Skoraj nemogoče je najti človeka, ki bi lahko svetoval mladim tako o organiziranosti, obujanju revolucionarnih tradicij in vzgoji mladih za SLO. Kadre za organizacijska vprašanja, bi bilo najbolje poiskati med starejšimi aktivnimi mladinci, ki imajo izkušnje s pohodništvom (pohod Avnoj). Za obujanje revolucionarnih tradicij bi se morali najtesneje povezati z ZZB. Prav gotovo bi se v vsaki organizaciji ZZB našel borec, ki bi bil pripravljen delati z mladimi in nam pomagati. Za izobraževanje mladih pa bi se

morali povezati z organizacijami ZRVS in komiteji za LO. Ti bi lahko vodili raznovrstne oblike izobraževanja mladih in na skupnih tekmovanjih preverjali in izpopolnjevali svoje znanje.«

»Vprašanje financiranja je problem, pri katerem je potrebno biti zelo samoiniciativen. Kako je s financiranjem MPE?«

»V sedanji situaciji je financiranje tovrstnih enot dokaj problematično. Enote naj bi namreč imele svoje uniforme, šotorska krila, pripomočke za orientacijo in vrsto drugih stvari. Ne nazadnje pa že vsak pohod, še posebej če je večdneven, prinaša stroške, ki jih lahko pokrivamo v veliki meri sami s prostovoljnimi delom. Nekaj opreme pa tudi sredstev se bo prav gotovo našlo tudi iz drugih virov.

Pri vsem tem pa moramo imeti pred očmi dejstvo, da imajo MPE pomembno vlogo v izgrajevanju mladega človeka. Brez olepšavanja lahko povem, da je MPE marsikdaj nepogrešljiva šola za kadre v ZSMS, saj je iz nezainteresiranih mladincev vzgojila aktivne in delovne mladince za delo v ZSMS.«

Darko Naraglav

Ustvar- jalnih šestdeset let

Minuli mesec je praznoval svojo šestdeseto obletnico Stane Vrhovec iz Ljubljane, borec, spomeničar, nosilec številnih vojnih in mirnodobskih odlikovanj.

V teh šestdesetih letih ga je pot vodila skozi vojno vihro, delo v vrstah Jugoslovanske ljudske armade in največji del – skozi dolgoletno družbenopolitično delo. Od republiškega ministrstva za kmetijstvo, do vodenja združenega sklada MLO Ljubljana, predsednikovanja v občini Dobrova, direktorovanja v KZ Barje, pa do nalog podpredsednika skupščine mesta Ljubljane in pomočnika generalnega direktorja Merkatorja, so se nizale njegove zadolžitve. Ves čas pa je aktiven član borčevske organizacije, v kateri je bil daljše obdobje član RO ZZB NOV, vrsto let predsednik raznih komisij in celih 18 let predsednik občinske organizacije Vič Rudnik.

Zlasti njegovi dolgoletni sodelavci in prijatelji v občinskem odboru ZZB NOV Vič-Rudnik mu želijo še naprej dobrega zdravja in da bi še dolgo uspešno sodelovali.

**Predsedstvo občinskega odbora
ZZB NOV Ljubljana Vič-Rudnik**

DOMŽALE

Množičnost,
usposobljenost, hitrost

Vaja NNP Domžale 82 v krajevni skupnosti Vrhpolje-Zalog ni presenetila krajanov. Že skozi celo leto so izvajali aktivnost na področju požarne varnosti, osveščanje krajanov o samozaglednem ravnanju preventivne akcije za preprečevanje nesreč, požarov, za izboljšanje prometne varnosti ter varstva osebne in družbene lastnine. Takšna stalna aktivnost vseh samoupravnih organov, družbenopolitičnih organiza-

Kurirji SLO in DS na vaji NNP

cij in krajanov na področju SLO in DS je omogočila tudi vidne rezultate ob sami vaji v soboto, 16. oktobra. Na vajo smo bili pripravljeni, zato smo tudi vključili večje število krajanov v vse strukture SLO in DS. Angažirali smo predvsem mlade, ki so pokazali zavest in veliko pripravljenost za izvrševanje posameznih akcij.

Pohvaliti je potrebno vse sodelujoče v vaji, posebno pa kurirje mladince, ki so v kratkem času raznosili pozive za aktiviranje vseh sodelujočih na vaji.

Vaja je pokazala, da je kljub velikemu številu vpoklicanih vojnih obveznikov mogoče v KS uspešno organizirati in voditi splošni ljudski odpor.

JOŽE NOVAK

KRANJ

Uspela letna skupščina
vezistov

V petek, 22. oktobra popoldne je bila v prostori delovne organizacije PTT za Gorenjsko redna letna skupščina pododbora vezistov NOB za Gorenjsko. Po poročilih so vezisti živahno razpravljali. Vezisti so bili zadovoljni predvsem s številnimi srečanji, na katerih so se seznanjali z modernimi napravami za zvezo in svoje izkušnje iz NOB prenašali na malše, na veziste JLA ter članke radioklubov. Za prihodnje leto so sprejeli podoben program dela, kot je bil v tem letu, dodali pa so še vključitev v akcije Kurirčkove pošte po Gorenjski. Izvolili so nov 15-članski odbor, 15 delegatov za skupščino sekcije vezistov NOB Slovenije in enega člana njenega odbora. Delavcem PTT Gorenjske so za dolgoletno uspešno in plodno delovanje podelili posebno priznanje, jubilejantom 60, 70 in 80-letnikom pa jubilejno priznanje sekcije.

BRANKO BLENKUŠ

LJUBLJANA

Dom borcev
in invalidov

Prvi tork v oktobru se je v Domu borcev in invalidov NOV v Ljubljani zbralo lepo število vezistov NOV. Pobudo so dali nekateri člani odbora Sekcije vezistov NOV Slovenije. Ker so prišli skoraj vsi, ki so vedeli za pobudo, so se na tovarniškem srečanju dogovorili, da se bodo tu redno sestajali in srečevali. Tako je bila prvi tork novembra že tudi prva seja odbora sekcije, po kateri so številni še ostali in se v prijetnem družabnem pogovoru dogovarjali za razne pobude te sekcije. Na seji pa so tudi sklenili, da se bodo vezisti NOV iz Ljubljane in bližnje okolice tu redno sestajali vsak prvi tork v mesecu in sicer ob 18. uri.

Dom borcev in invalidov NOV v Ljubljani sploh postaja priljubljen kraj za razna dogovorenja, pa tudi za čisto naključna srečanja na tem območju. Dom je lep primer koristne preureditve stare stavbe v zelo funkcionalen objekt, ob izredno gospodarni in smotni porabi sredstev, ki so jih zbrali požrtvovalni pobudniki za ureditev tega doma. V domu so ustrezno urejeni tudi gostinski prostori.

BRANKO BLENKUŠ

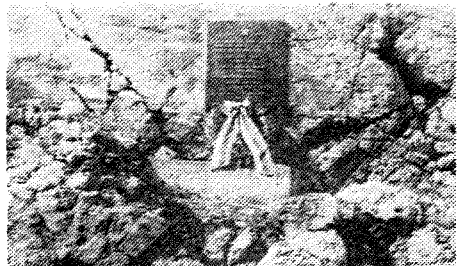
GORJE PRI BLEDU

Odkritje spominskih
obeležij

V okviru praznovanja krajevnega praznika v Gorjah konec avgusta so odkrili spominska obeležja iz NOB. V organizaciji in vodstvu ZZB NOV Gorje so v septembru vizitali in odkrili kar štiri plošče, na katerih so imena padlih borcev in aktivistov NOV.

V nedeljo, 29. avgusta, je bila odkrita spominska plošča, vzidana v skalo na travni livadi ob cesti na Trati, v obronkih Mežakle.

V nedeljo, 12. septembra, pa so bila odkrita še tri obeležja NOB. Spominska plošča je bila najprej odkrita ob cesti v Spodnji Radovni, kjer je

Spominsko obeležje ob cesti na Zatniku

vpisanih enajst imen padlih borcev NOV, ki so dali svoja življenja za svobodo na tem območju. Za to slavnostjo je sledilo odkritje plošče na Zatniku. Obeležje je vzidano v steno skalovja tik ob cesti.

Četrto obeležje je bilo odkrito na Poljšici pri Gorjah (na Zaboštu), na hiši, v kateri je od leta 1935 živel znana predvojna komunistka in revolucionarka Ivana Mohoričeva-Olga, »učenka« komunistke, revolucionarjain narodnega heroja Staneta Žagarja.

JOŽE AMBROŽIČ

POSTOJNA

Ob dnevu mrtvih

Ob dnevu mrtvih je v Postojni 29. oktobra štiristo pionirjev osnovne šole dostojno počastilo umrle na vojaškem pokopališču v Zalogu pri Postojni, kjer je pokopanih čez dvesto borcev in aktivistov NOV, ki so padli med NOB. Na Trgu padlih borcev v Postojni pa je bila osrednja

Najmlajši nosijo venec na grobove padlih borcev NOV v Zalogu pri Postojni

komemoracija, na kateri je sodelovalo veliko mladih iz osnovne šole, srednjega usmerjenega izobraževalnega centra in gozdarskega šolskega centra ter precejšnje število krajanov KS Postojna.

IVAN MEZGEC

ČRENŠOVCI

Priznanja OF

Krajevna skupnost Črenšovci je praznovala svoj šesti krajevni praznik v spomin na dogodek iz NOB, ko je bil leta 1941 v trnjskem gozdu zbor aktivistov. To je bil pomemben mejnik organiziranega boja proti okupatorju. Na slovesnosti, ki so jo povezali s 40-letnico pionirske organizacije v Jugoslaviji, je govoril sekretar OK ZKS Lendava Rudi Lajner. Kulturni program so pripravili člani KD Tone Plej in učenci osnovne šole Črenšovci. Krajevna organizacija SZDL Črenšovci pa je podelila posameznikom, ki so s svojim delom prispevali k večjemu napredku krajevnih skupnosti, priznanja OF. Dobili so jih: Ignac Nerad, Ivan Horvat, Martin Tibaut, Jože Pader in Majda Vaupotič.

JOŽE ŽERDIN

GROSUPLJE

Občinski in krajevni
praznik

Občina in krajevna skupnost Grosuplje vsako leto 29. oktobra praznujeta svoj občinski oziroma krajevni praznik v spomin na ustanovitev Grosupeljske čete pred enainštiridesetimi leti, ki je bila nosilka vstaje na tem območju. Letošnji praznik je bil obeležen s številnimi kulturnimi ter športnimi prireditvami.

Ze v sredo, 27. oktobra, so se na turnirju v rokometu pomerile ekipe iz občine, šahisti pa so organizirali tekmovanje med ekipami občin Trebnje in Grosuplje v šolskem centru v Ivančni gorici. Slikarji z območja občine so istega dne pripravili razstavo svojih del v avli Družbenega doma na Grosupljem. V četrtek je po komemoraciji v spomin padlim borcem na partizanskem pokopališču sledila slavnostna seja KS Grosuplje s podelitvijo priznanj zaslužnim krajanom.

V petek, 29. oktobra, sta kulturna skupnost Grosuplje in Zgodovinski muzej iz Ljubljane odprla zgodovinski arhiv občine Grosuplje v

Na slavnosti seji so podelili priznanja

Šmarju-Sap, v katerem bo shranjeno zbrano arhivsko gradivo, ki ima trajen pomen za zgodovino, znanost, za kulturo in druge družbene potrebe grosupeljskega območja. Borci Zapadnodolenjskega odreda so se zbrali pred spomenikom prvega komandirja grosupeljske čete Dolfeta Jakhla, na slavnosti seji vseh zborov skupščine občine in družbenopolitičnih organizacij občine pa so jim podelili domicilno listino. Poleg tega so pregledali dosedanje delo ter podelili priznanja Luisa Adamiča, katera so za dosedanje delo pri razvoju občine prejele delovne organizacije, brigadirji in posamezniki, priznanja Josipa Jurčiča pa so dobili delavci s področja vzgoje in izobraževanja za dosežene uspehe pri delu z mladino.

Občinski praznik so s slavnostnimi akademijami obeležili tudi na Muljavi, v Stični, Zagradcu, Višnji gori, Zalni, Račni in na Podtaboru ter tako dostojno počastili spomin padlim borcem grosupeljske čete.

BOJAN AMBROŽ

Vabila!

Vabimo vas k odkritju treh spominskih obeležij štirim borcem in aktivistom NOV Josipu Križaju, pilotu – junaku španske republikanske vojske 1936–39 in NOV Jugoslavije; Mirku Pircu – Slavko in Hilariju Karižu – Stojanu, aktivistoma OF za Srednjeprimorsko okrožje;

Maksu Medvedu – Bojanu, sekretarju OK SKOJ za Srednjeprimorsko okrožje.

Na slovesnosti bo tudi podelitev spominskih značk OF za vasi Kopriva in Brje.

Odkritje bo v nedeljo, 21. novembra, ob 14. uri v Koprivi.

Odbor aktivistov OF za bivši okraj Komen in Sežana

Koordinacijski odbor ZB NOV in Odbor vojaških invalidov iz Nove Gorice prirejata v počastitev dneva republike srečanje borcev in invalidov z bogatim kulturnim programom. V njem bodo sodelovali moški pevski zbor iz Mirna, mladinski orkester KUD Svoboda iz Renč in mladinska kulturna skupina Zarja iz Ozeljana.

Srečanje bo v soboto, 20. novembra, ob 14. uri v veliki dvorani SO v Novi Gorici. Ob tej priložnosti bo združenje borcev NOV Grčna razvilo svoj prapor. Organizatorji vabijo na srečanje vse borce, vojaške invalide, mladino in druge občane.

Koordinacijski odbor
ZB NOV in vojaških invalidov
Nova Gorica

Vabimo na tradicionalni pohod ob spomenikih NOB v Savinjski dolini, ki bo v nedeljo, 21. novembra 1982 – Zbor bo ob 7.30 pred osrednjim spomenikom NOB v Migojnicah – Griže (Dom Svobode)

Pohod je v okviru pohodov, ki jih vsako leto organizirata Planinski društvi Polzela in Zabukovica.

Pohodniki, ki se bodo pohoda udeležili prvič, prejmejo posebno legitimacijo in bronasto značko.

Vsi, ki so se udeležili štirih pohodov, prejmejo srebrno značko!

Trasa pohoda:

Osrednji spomenik v Mogojnicah – grob Rudija in Nade Cilenšek – Sprajčev hrib – Porenca – Tkavčev spomenik – Pod Gozdnik – spomenik padlim kurirjem (Guzejev bunker) – spomenik padlim talcem v Pongracu.

PD Zabukovica

POSTOJNA

Ni vedno vse dobro

Društvo upokojencev in ZB NOV Postojna vsako leto organizirata za svoje člane izlete v kraje, znane iz NOB. Tudi letos so v začetku oktobra pripravili tridnevni izlet.

Z veliko mero dobre volje so udeleženci zasedli prostore v dveh avtobusih. Tovariš Julijan Uhelj je še pred odhodom poskrbel, da je v prtljajnik avtobusa spravil nekaj zabojev raznovrstne pijače, češ da je cenejša kot tista, ki jo bo moč dobiti v raznih gostinskih lokalih med potjo. Kmalu so se potniki med seboj spoznali in že je skupina na čelu z Marijo Uhelj, Podbojevo, Jeričem in še nekaterimi drugimi intonirala pesem: Zdaj zaori pesem o svobodi. Mimogrede smo se znašli pri Zagrebu, kjer smo krenili proti Jasenovcu.

Pot smo nadaljevali do Jajca. Tu smo si ogledali dvorano, v kateri je bilo 2. zasedanje Avnoja. V Sarajevu smo od vseh zanimivosti, ki jih ima to mesto, videli le Gazi Husrevbegovo džamijo, pa čeprav bi nam morali po programu pokazati veliko več. Da je bilo nezadovoljstvo še večje, je bilo treba avtobuse iskati po mestu, ker noben ni pravzaprav vedel, kje so. Nadaljevali smo vožnjo po vijugastih poteh prek Romanije. Nato se je pokvaril avtobus. Po nekajurnem čakanju smo dobili drug avtobus, tako da smo na Sutjesko prišli že ponoči. Spomenik smo si ogledali ob svetlobi številnih reflektorjev. Obojih, ki so se odvijali v teh krajih in o tisočih padlih nam je govoril Julijan Uhelj. Ogledali smo si tudi muzej. Žal pa so zaradi teme nekateri invalidi in starejši udeleženci izleta spomenik in muzej lahko občudovali le od daleč. Na Tjentištu je bilo predvideno okrog 12. ure kosilo, ki pa je prišlo na mizo zaradi naše zamude šele okrog 18. ure. Kakšno je bilo to kosilo, so lahko potrdili polni krožniki, ki so ostali na mizah. Zaradi zamude si tudi nismo mogli ogledati Mostarja. V Split, kjer je bila predvidena večerja, smo prišli krepko po polnoči in bili smo veseli, da so nam omogočili, da smo se razmestili po sobah. Da bi nas v tem času lahko kdo postregel z večerjo, tega tudi nismo pričakovali.

To je kratka zgodba tridnevnega izleta, od katerega so udeleženci pričakovali mnogo več, nič več pa kot to, kar je bilo v programu predvideno. Še posebej je prizadelo udeležence izleta to, da sta bila avtobusa za tako dolgo vožnjo neprimerna, nepravilna. Eden je bil skrajno zanemarjen, okrog oken so bili zatlačeni odpadki, nekateri sedeži so bili dotrajani, tako da o udobnosti vožnje sploh ne moremo govoriti. Tudi voda je zamakala skozi streho, tako da so bili potniki dobesedno mokri.

Ob upoštevanju dejstva, da so bili udeleženci izleta predvsem starejši ljudje, borci in celo težki invalidi, je vse to vredno še toliko večje kritike na račun Avtoprometa Nova Gorica, da je za tako dolgo in zahtevno pot poslal take avtobuse, ki so v glavnem namenjeni za krajše proge. Pri vsem tem pa moramo le pohvaliti, da so še ponoči, ko se je avtobus na progi iz Sarajeva do Splita pokvaril, poslali v zameno drug avtobus. Pa še to bi pripočeli AP Nova Gorica, da v prihodnje za tako zahtevne izlete, zlasti ko gre za udeležence, ki gredo na izlet z namenom, da nekaj vidijo, pošljejo bolj »podkovane« vodnike, kot je bila vodnica, ki je spremljala drugi avtobus. Sicer pa: dober konec, vse dobro!

STEFAN BRATINA

Nepričakovano prijetno srečanje

V začetku oktobra smo bili na krožnem potovanju z avtobusom po Madžarski, Sovjetski zvezi, Slovaški in Avstriji. Potovanje je trajalo šestnajst dni. Pot je bila izredno zanimiva, sicer malo naporna, saj smo prevozili z zelo udobnim avtobusom več kot 6000 kilometrov. To potovanje po cestah mi je izpolnilo davno željo, da spoznam ta geografska področja z več strani. Družina v polno zasedenem avtobusu ni bila sicer po povprečju let »mladostna«, vendar smo bili to ljudje, ki smo si želeli ogledati del Sovjetske zveze čim natančneje. Poleg tega nas je vlekle tudi želja, da spoznamo deželo, kjer so se v drugi svetovni vojni odigrali največji in najtežji boji, pa tudi da vidimo, kako so iz teh popolnoma opustošenih in uničenih dežel zrasla nova mesta in vasi, novo življenje. Že to pove, da so bili vsi potniki borci v našem narodnoosvobodilnem boju. Bilo je zaradi tega obilo doživljanj, ki ne bodo ostali pozabljeni.

Med vsemi temi bo dogodek v Rovnu po svoji prisrčnosti, sentimentalnosti, prijetnosti ostal vsem v neizbrisnem spominu. Rovno ima okrog 300.000 prebivalcev. Med drugo svetovno vojno je bilo popolnoma porušeno,

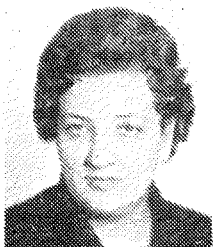
danes pa je to novo mesto, sicer kot vsako novo po arhitekturi precej dolgočasno, saj predstavlja skupek stanovanjskih in upravnih zgradb enake ali podobne oblike. Že na obrobju mesta je prišlo do manjše okvare na avtobusu, pa smo morali kratek čas stati zaradi popravila. V tem se nam je približal starejši možak in začuden gledal v tablico na avtobusu. Našega potnika Karla Fortea-Marka je vprašal, če smo Slovenci. Povedal je, da dobro pozna Slovenijo in Slovence, saj je bil med vojnimi člani sovjetske vojske misije pri Glavnem štabu NOV in PO Slovenije. Tovariš Marko Forte mu je povedal, da verjetno pozna mene, ker sem bil takrat na dolžnosti v Glavnem štabu NOV in PO Slovenije. Naš novi znanec je tedaj naglo odhitel v svojo hišo s pripombo, da se takoj vrne. Tovariš Marko me je o tem obvestil in seveda sem se posebej želel videti novega znanca. Res je čez nekaj minut prišel in v hipu sem spoznal takrat tako imenovane »kapetana Borisa«, on pa mene in našla vasa se po toliko časa v prisrčnem objemu. Želel sem ga predstaviti tudi vsem drugim sopotnikom, ki so bili že v avtobusu pripravljeni za odhod. Po vstopu v avtobus sem po mikrofoni predstavil »kapeta-

na Borisa« in spregovoril nekaj besed o njegovi osebnosti.

V hipu je v avtobusu nastal prisrčen aplavz. Vsak mu je daroval po nekaj malenkosti v spomin na Slovenijo. Kapetan Boris je imel solzne oči. Spregovoril je in vse pozdravil z drhtečim glasom. Povedal je, kako veliko ljubezen goji do Slovenije, do Slovencev, kako so mu ostali predragi spomini na vse, kar je slovensko. Vprašal me je po Bojanu Adamiču in drugih tovariših in tovarišicah, ki jih je poučeval kot inštruktor za radiotelegrafijo, tako za Janeza, Polonco, Slavko itd. Hudo mu je bilo, ko je zvedel za smrt Tomaža (Dušana Kvedra), Janeza (Borisa Kraigherja) in druge. Povedal mi je tudi, da je njegov takratni »načelnik« Bogomolov umrl. Prosil me je, da bi ohranila stike in mi je dal tudi svoj naslov. Ko je avtobus odpeljal, je z roko mahal v pozdrav, z drugo pa si je od ganjenosti z robcem brisal oči.

Mislil, da je le še precej naših starih borcev, ki se izredno simpatičnega »kapetana Borisa« še spominjajo. Vse svoje sorce pozdravlja, jim želi vse najboljše, on pa da se bo vedno spominjal teh hudih, pa vendar lepih vojnih let.

Milan Lah

Angela Bač

Marca smo se na pokopališču v Dravogradu poslovili od Angele Bačeve, rojene Golob leta 1928. Leta 1943 sta z materjo začeli sodelovati s koroškimi partizani in postali sta aktivistki. Leta 1944 so ju gestapovci aretirali. Po zaslišanjih in zaporih v Dravogradu, Begunjah in Celovcu so mater poslali v Dravograd, njo pa v taborišče v Rawensbrück, od koder se je vrnila leta 1945. Za sodelovanje v NOV je bila odlikovana z redom zaslug za narod 3. stopnje.

Svetislav Djuričić

Svetislav Djuričić se je rodil leta 1921 v Valjevu. V Postojno je prišel s prvo proletarsko divizijo, kjer je ostal do svoje smrti. Bil je dvakrat odlikovan.

Janez Mikulič

Avgusta smo se na pokopališču v Stari cerkvi poslovili od Janeza Mikuliča, rojenega leta 1899 v Loškem potoku. Takoj po okupaciji je začel delati za NOB. Borcem je velikokrat nudil zatočišče. Spomladi leta 1942 je bil izvoljen v odbor OF. Skrbel je za partizanske enote, za bolnico Ogenjco. Fašisti so mu dvakrat požgali domačijo in ga preganjali. Zato je leta 1943 stopil med borce Serčerjeve brigade. Za svoje delo je prejel več odlikovanj.

Draga Skupek

Septembra je v 62. letu umrla Draga Skupek iz Podbrega pri Podnanosu. Za NOV je delala od leta 1942 v Kazljah. Bila je vesten družbenopolitični delavec. Od nje smo se poslovili septembra v Vidmu-Dobrepolju.

Janez Miklič

Rodil se je leta 1909 v Strugah na Dolenjskem. V NOV je stopil leta 1943 v Tomšičevo brigado, za kar je prejel odlikovanje. Bil je vesten družbenopolitični delavec. Od nje smo se poslovili septembra v Vidmu-Dobrepolju.

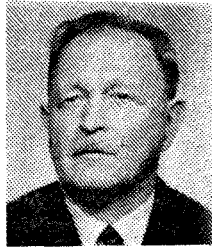
Fani Godeša

Na pokopališču v Planini pri Rakeku smo se poslovili od Fani Godeša. Za NOB je začela delati leta 1942. Zbirala je hrano, obleko in drugi potrebni material. Opravljala je kurirske in obveščevalne naloge, udeleževala se je akcij trošenja letakov in pisanja gesel. V začetku leta 1943 je bila sprejeta v SKOJ.

Pavle Grčar

Na zagorskem pokopališču smo se avgusta poslovili od Pavla Grčarja, rojenega leta 1921 v Podkrajju pri Zagorju. Takoj v začetku okupacije je materialno podpiral in delal za OF. V NOB se je aktivno vključil leta 1944 kot terencec in obveščevalec za teren Zagorje-Senožeti, kjer je bil vse do osvoboditve.

Andej Zabukovec

V Grahovem smo se avgusta poslovili od Andreja Zabukovca, rojenega leta 1910. Že pred vojno je bil član kmečkih fantov in deklet in v Sokolu. Leta 1941 je začel delati za OF, za kar je bil preganjan in zaprt. Spomladi leta 1942 je odšel k partizanom v Loški odred. Za svoje delo je prejel vrsto visokih odlikovanj.

Stane Melihen

V Lipici pri Škofji Loki smo se junija poslovili od Staneta Melihena, rojenega leta 1923 v Logu Československem. Kot mnoge druge Primorce so tudi njega odpeljali v Italijo, naprej v Albanijo in Grčijo, kjer je dobil zvezo z grškimi partizani. Ustanovili so svojo enoto, ki se je pozneje priključila makedonskim partizanom.

Franček Krošelj

Franček Krošelj se je rodil pred 68. leti v Dobrni. Bil je borec Bračičeve brigade in četni bolničar. Dvakrat je bil ranjen in trikrat odlikovan. Od njega smo se poslovili februarja na celjskem pokopališču.

Franc Herle-Nande

V Mengšu smo se avgusta poslovili od 63-letnega Franca Herleta-Nandeta. Bil je borec Kamniškega bataljona, Pohorskega odreda, Slandrove in Zidanske brigade. Opravljal je dolžnost komandirja čete in nazadnje komandanta bataljona. Po osvoboditvi je pomagal pri obnovi domovine.

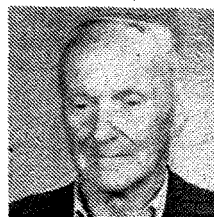
Anton Klemen

Rodil se je leta 1914 v Motniku. Ob okupaciji se je organizirano vključil v delo OF na terenu, v NOV pa se je aktivno vključil leta 1944. Deloval je pri gospodarskem oddelku v Lukovici in na kamniškem vojnem področju. Za zasluge v NOV je bil dvakrat odlikovan. Od njega smo se poslovili na pokopališču v Zagorju.

Jernej Hace

Jernej Hace se je rodil leta 1903 v Velikem hribu v Tuhinjski dolini. Bil je čevljarjski mojster, zato je od avgusta leta 1942 delal čevlje in škornje za partizane vse do konca vojne. Za svoje delo je prejel odlikovanje. Pokopali smo ga na pokopališču v Zgornjem Tuhinju.

Nace Starc

Nace Starc se je rodil leta 1892 v Hrovači pri Ribnici. Bil je borec avstro-ogrske vojske. Leta 1941 se je opredelil za NOG in naslednjega leta je kot član OF deloval v gospodarski propagandni komisiji. Junija leta 1942 je bil aretiran in bil zaprt v Ribnici in v Ljubljani, od koder so ga odpeljali na Rab, kjer je bil do kapitulacije Italije. Po prihodu iz internacije se je ponovno vključil v delo gospodarske komisije. Po osvoboditvi se je vključil v delo porušene domovine.

Zorko Hreščak

V Izoli smo se poslovili od Zorka Hreščaka, rojenega leta 1914 v Podgorju. Med NOV je bil naprej v Brkinih, nato pa se je pridružil mornarici.

Angela Pergar

Septembra smo se na Zasavski gori poslovili od Angele Pergar, rojene leta 1904 v Semniku pri Zagorju. Bila je članica vojaških invalidov po padlem možu.

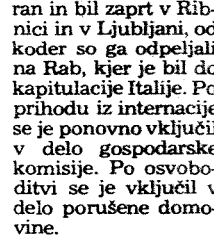
Jure Drkušić

Na pokopališču v Metliki smo se septembra poslovili od borca NOV Jureta Drkušića, rojenega v Dragah pri Suhorju. Za NOV je začel delati spomladi leta 1942. Bil je v Zumberačkem odredu in kasneje v Zumberački brigadi. Po vojni je končal vojno akademijo. Za svoje delo je bil dvakrat odlikovan.

Anton Sajevec

Antona Sajeveca smo pokopali na zagorskem pokopališču. Rodil se je leta 1903 v Spitaliču. V NOV se je aktivno vključil leta 1944 v zaščitno četo 7. korpusa. Za zasluge v NOV je bil dvakrat odlikovan.

Anton Zorko

Maja smo se poslovili od Antona Zorka, borca Kozjanskega odreda iz Sel pri Dobovi. Že v zgodnji mladosti je okusil grenkobo življenja v stari Jugoslaviji. Pobegnil je prek takratne meje na Hrvaško in se povezal z aktivisti NOB. Ko mu je pretela nevarnost, je pobegnil domov in se pridružil kozjanskim borcem.

Martin Hauptman

Na pokopališču v Dolu pri Hrastniku smo se poslovili od Martina Hauptmana, rudarskega upokojenca, rojenega leta 1914. Že kot rudar je bil vedno zagovornik naprednega delavskega gibanja in prav zaradi tega je bil večkrat preganjen in leta 1941 zaprt. Oktobra leta 1943 se je vključil v NOB.

Ivan Vučajnik

Od Ivana Vučajnika smo se poslovili julija v Dobovi. Rodil se je pred 67 leti. Leta 1941 je bil izgnan v nemška taborišča, od koder je leta 1942 pobegnil domov in se priključil aktivistom NOB. Bil je izdan in zaprt v Zagrebu in v Jasenovcu, od koder so ga odpeljali v kazensko taborišče v Avstrijo.

Štefan Gumzej

V Poljčanah smo se avgusta poslovili od Štefana Gumzeja, rojenega leta 1920. Bil je borec 14. divizije in Prekmurske brigade. Odlikovan je bil z medaljo zaslug za narod. Po osvoboditvi je bil aktiven družbenopolitični delavec.

PRAVNI SVETOVALEC

L. P. G. Kakšno stanovanje mora ponuditi v zameno lastnik stanovanja imetniku pravice do uporabe stanovanja, če se hoče vseliti v svoje stanovanje?

Odgovor: Lastnik stanovanja ima po novem zakonu o stanovanjskih razmerjih pravico, da se vseli oziroma da vseli v svoje stanovanje polnoletnega otroka ali polnoletnega posvojenca oziroma starše ali posvojitelje, če ponudi imetniku pravice do uporabe stanovanja drugo stanovanje v skladu z družbeno dogovorjenim standardom. Če pa imetnik do uporabe stanovanja oddaja del stanovanja podstanovalec ali ga oddaja za opravljanje poslovnih dejavnosti, doseže zameno že, če ponudi imetniku v zameno drugo stanovanje, ki po velikosti in opremljenosti ustreza sorazmernemu delu stanovanja, ki ga dejansko uporablja imetnik pravice do uporabe stanovanja z drugimi uporabniki.

T. P. K. Kako ureja novi zakon o stanovanjskih razmerjih imetništvo stanovanjske pravice ob razvezi zakonske zveze?

Odgovor: Tudi novi zakon o stanovanjskih razmerjih določa, da se lahko prejšnja zakonca ob razvezi zakonske zveze sporazumeta, kdo od njiju bo obdržal oziroma pridobil stanovanjsko pravico. Kolikor do takega sporazuma ne pride, odloči o tem na zahtevo enega od njiju v nepravdnem postopku sodišče, ki pri tem upošteva stanovanjske potrebe prejšnjih zakoncev, njunih otrok in drugih oseb, ki stanujejo skupaj z njima, ter druge okoliščine primera. Prejšnji zakonec, ki po sodni odločbi ne obdrži oziroma ne pridobi stanovanjske pravice, se mora izseliti, brž ko so mu preskrbljeni najpotrebnejši prostori. Vse navedeno velja po izrečni določbi novega zakona tudi v primeru, ko razpade dalj časa trajajoča življenjska skupnost moškega in ženske, ki ima po zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih enake posledice kot zakonska zveza.

I. Š. V. Kateri civilni invalidi vojne so upravičeni, da se jim šteje zavarovalna doba s povečanjem?

Odgovor: Tako po določbi 58. čl. prejšnjega zakona o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki se zaenkrat še uporablja, kakor tudi po določbi 73. čl. novega zakona o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki se uporablja od 1. 1. 1983, se ob določenih pogojih šteje zavarovalna doba s povečanjem, in sicer vsakih 12 mesecev dejanskega dela, na podlagi katerega so bili zavarovani, za 15 mesecev zavarovalne dobe, tudi civilnim invalidom vojne z najmanj 70-odstotno telesno okvaro po predpisih o invalidskem zavarovanju, oziroma civilnim vojnim invalidom I. do V. skupine (z najmanj 70-odstotno invalidnostjo).

L. Z. K. Radi bi vedeli, ali in ob kakšnih pogojih lahko nabavljajo in nosijo orožje oziroma ga imajo v posesti mladoletne osebe?

Odgovor: Dovoljenje za nabavo orožja, orožni list oziroma dovoljenje za posed orožja se ne more izdati mladoletni osebi. Mladoletne osebe pa lahko pod nadzorom polnoletnih uporabljajo zračno orožje in orožje s tetivo, in sicer samo na strelišču ali na tako zavarovanem kraju, da ne ogroža ljudi ali premoženja.

A. T. D. Radi bi vedeli, kolikšno vojaško invalidnost predstavlja multipla skleroza?

Odgovor: Po seznamu odstotkov vojaške invalidnosti, ki je sestavni del pravilnika o ugotavljanju odstotka vojaške invalidnosti (Uradni list SFRJ, št. 7/1982), je odstotek vojaške invalidnosti zaradi multiple skleroze odvisen od primera. Tako predstavlja multipla skleroza, če gre za srednje hude primere - 70-odstotno, za hude primere - 80 do 90-odstotno in za najhujše primere - 100-odstotno vojaško invalidnost.

P. S. R. Koliko znaša varstveni dodatek k invalidski pokojnini, priznani za invalidnost, ki je posledica nesreče pri delu ali poklicne bolezni?

Odgovor: Varstveni dodatek k invalidski pokojnini, ki je bila priznana zaradi invalidnosti kot posledica nesreče pri delu ali poklicne bolezni, se odmeri v višini 100-odstotne osnove, to je razlike med priznano pokojnino in vsakokratnim mejnim zneskom najnižjih pokojninskih prejemkov. Ta mejni znesek znaša od 1. 10. 1982 dalje - 7.162,75 din. Toliko znaša torej v takem primeru tudi invalidska pokojnina skupaj z varstvenim dodatkom.

ALBERT
KLUNBOJI ZA OSVOBODITEV
PELJEŠČA

4

V popoldanskih urah 20. septembra je komandant 3. prekomorske brigade del v vasi Češvinica štaba 1. bataljona nalogo, naj napade Veliki Ston. Toda ozek prostor in težko prehodno zemljišče sta onemogočila uspešen manever, zato je bilo treba močno utrjeno in dobro branjeno postojanko napasti frontalno. Glavnina naj bi napadala vzdolž prometne zveze Češvinica-Veliki Ston, del sil pa vrh Bartulomija. Pri napadu 1. bataljona bi moral sodelovati tudi en bataljon 11. dalmatinske brigade, in sicer v smeri Gorica. 2. bataljon 3. prekomorske brigade pa naj bi demonstrativno napadel Mali Ston.

Ob prvem mraku je 1. bataljon⁶ z glavnino svojih sil (2. in 3. četo) krenil v napad v smeri vasi Češvinica-Ston, s 1. četo (brez voda) pa na vrh Bartulomije. Prednji deli napadajočih sil niso naleteli na sovražnikov odpor, ampak so se v varstvu noči neopaženo približali žičnim oviram. En vod 2. čete se je prebil na cesto za žične ovire in se razporedil levo od poti. Ker je primanjkovalo sredstev, s katerimi bi napravili prehod skozi žične ovire, se je več borcev poskušalo prebiti čeznje. Pred strelsko razvrstitvijo se je pomikala patrulja treh borcev, ki so znali nemško. Njena naloga je bila, naj sovražnika po možnosti prevara s pogovorom v nemščini, da bi se sile NOVJ lahko čimbolj približale. Nemški stražar pri bunkerju, ki je zapiral vhod v naselje, pa je le opazil, da se nekdo približuje in je s klicem »Halt!« ustavil patruljo. Komaj so borci spregovorili s stražarjem nekaj besed, se je vnelo streljanje.

Ob prvem strelu je 2. četa planila naprej, ves bataljon pa je podel pod minkimi polji in žičnimi ovirami, potem je iz vsega orožja odprl ogenj. Toda Nemci so se hitro znašli ter so začeli iz bunkerja ob cesti in iz prednjih stavb divje streljati. Del borcev 2. čete je poskušal z ročnimi bombami uničiti posadko v bunkerju, se približal prvim stavbam in žgal po odkritih stojničnih gnezdih. Vendar so Nemci tudi sami planili v naskok. Razvil se je boj na blizino, v katerem so oboji metali tudi ročne bombe.

Prevoz 3. prekomorske udarne brigade iz osvobojenih Kaštelov v vas Brela oziroma Fistanić. Fotografirano 1. februarja 1945. Brigada se je zbrala v vasi Šestanovac in krenila v smeri Imotski-Grude-Kočerin in proti Mostarju.

Partizanske sile ob žičnih ovirah niso bile dovolj številne, da bi se mogle dlje časa upirati močnejšemu sovražniku, in jih tudi ni bilo mogoče okrepiti. Sredstev, s katerimi bi lahko napravil prehode skozi žične ovire, bataljon ni imel. Nemci so zemljišče nenehno osvetljevali, v zraku so bile ves čas po dve, tri goreče rakete. Ves prostor pred svojimi položaji so Nemci močno zasipavali z ognjem in se usmerili predvsem na sile onkraj žičnih ovir. Prvi nemški naskok je bil sicer odbit, toda pritisk se je večal. Pri reševanju hudo ranjenega komandirja voda Miloša Vukičevića so padli trije borci. Ker ni bilo najmanjšega upanja v uspeh, je štab bataljona ukazal, naj se borci, ki so bili že za žičnimi ovirami, postopno umaknejo, druge sile pa naj jih z orožjem varujejo.

Drugemu bataljonu se ni posrečilo, da bi pravočasno napadel Mali Ston, do napada 11. brigade pa sploh ni prišlo. Tako so Nemci ves ogenj osredotočili na 1. bataljon 3. prekomorske brigade ter ga zasuli z močnimi pehotnimi, topniškimi in minometnimi izstrelki. Toda bataljon se jim je tako približal, da so njihovi topovi in minometi streljali čeznje.

Glede na močan ogenj, kakor tudi glede na novo nastali položaj in tudi zaradi tega, ker 11. brigada ni izvršila dogovorjenega napada, je komandant brigade menil, da 1. bataljon ne more uničiti močne sovražnikove postojanke. Okoli enajstih pa je bilo še slišati boj pri Malem Stonu, kjer je 2. bataljon z dokajšnjo zamudo začel demonstrativni napad.

V bojih na polotoku Pelješcu so padli tile borci in borke 3. prekomorske brigade: Franc Bandelj, doma iz Zavina pri Braniku, je padel pri Stonu, Viktor Benedetič, doma iz Nove Gorice, je padel pri Trpnju, Miroslav Berlot, doma iz Morskega, je padel pri Stonu, Emil Bratina, doma iz vasi Kamnje pri Ajdovščini, je padel pri Stonu, Albin Dariš, doma iz Pulja, je padel pri Stonu, Ivan Furlan, doma iz Črnotić – Koper, je padel pri Stonu, Evgen Gabrovec, iz Sempolaja pri Trstu, je padel pri Stonu, Valentin Golja, doma iz Gornje Kanomlje, je padel pri Trpnju, Ivana Haler, rojena 25. januarja 1928, ranjena 24. septembra 1944 v Stonu, umrla 1. novembra 1944 Grumo – Italija, Stanislav Kodelja, doma iz Kobarida, je padel v Trpnju, Dinko Koludrovič, doma iz Grohote na otoku Solta, padel pri Stonu, Franc Kos, doma iz Brd Nova Gorica, je padel pri Trpnju, Albert Koželjan, doma iz Barbana v Istri, je padel pri Stonu, Iva Markežič, doma iz Milj pri Trstu, prav tako pri Trpnju, Anton Morel iz Nove Sušice (pri Pivki), pri Trpnju, Ivan Ornik, rojen v Žikarčah pri Mariboru, pri Trpnju, Dušan Pajk, doma iz Dolnjih Lezeč, pri Trpnju, Ivan Repič, doma s Pivke, pri Trpnju, Mirko Rodela, doma iz Dekanov pri Kopru, padel pri Stonu, Albina Rogulić, doma iz Solina, padel pri Stonu, Erminij Sabadin, doma iz Marezig, pri Trpnju, Uldorico Špeh, doma iz Pirana, padel pri vasi Borje, Karel Šprohar, doma iz Gradišnice v Brkinih, padel pri Trpnju in Ivan Vatovec, doma iz Nove Gorice, padel pri Stonu.

Po operativnem poročilu štaba 26. divizije z dne 17. novembra 1944 je bilo v bojih na Korčuli zaplenjenih »nekaj skladišč živeža in municije«. Toda resnični uspehi v bojih na polotoku Pelješcu so bili dosti bolj prepričljivi: »Mrtvih 118, ranjenih 95, ujetih 413. Zaplenjenih 18 topov, 10 strojnica 180 pušk, 11 minometov, vagonске količine municije in živeža, 350 mul⁷.« Po sovražnikovi zagrizenosti je bil boj na Stonu težji od prejšnjih, le da njihovi uspehi niso bili dovolj opazni. Vendar so borci v bojih za prve stavbe in bunkerje v Velikem Stonu pokazali, da jim ne manjka hrabrosti; v kritičnih trenutkih so učinkovito pomagali drug drugemu in se žrtvovali za ranjene tovariše. Toda za tako veliko nalogo jim je primanjkovalo učinkovitega orožja in tehničnih sredstev.

3. prekomorska postane udarna brigada

Za hrabrost, ki jo je 3. prekomorska brigada pokazala v dotedanjih bojih, zlasti na polotoku Pelješcu, je štab 26. divizije predlagal, da jo razglasijo za udarno. S tem je dal tej dobro izurjeni ter v hudih bojih in pri izvrševanju velikih bojnih nalog preizkušeni enoti veliko priznanje. S svojo hrabrostjo, požrtvovalnostjo in smislom za manevriranje je brigada dejansko dokazala, da je moč računati nanjo tudi pri izvrševanju najtežjih nalog. Štab divizije poslednji ni delal razlike med 3. prekomorsko brigado in drugimi svojimi brigadami.

6. Radule Butorović, Nastanek in bojna pot brigade. Nova Gorica 1967, str. 103-114.
7. Arhiv VZI, Beograd, dokument št. 16-8/5, sk. 1.100. Kopija je v mapi 3. PUB v PAK, knjiga 1.

Se nadaljuje

Po kongresu mladih
Kakšen je svet, v katerem
živimo?

SFRJ – država z zapleteno socialno, nacionalno in gospodarsko strukturo

Drugi dan po kongresu mladih smo izkoristili seminar, ki ga je vodil docent Milko Brožić s fakultete za naravoslovje in tehnologijo. Iz palete razprav in razmišljanj študentov smo izluščili in zabeležili razmišljanje Gordane Pejcinović, študentke 2. letnika VTOZD farmacije o problemih, ki bremenijo sodobni svet in pestijo našo deželo, gledanih z mladinskega zornega kota – o še relativno praznem prostoru za delovanje mladinske organizacije kot pomembnega subjekta VTOZD.

Kaj meni Gordana?

»Biti kratek in vsem razumljiv je največkrat zelo težko, predvsem če želiš veliko povedati, predvsem če to čutiš globoko v sebi. Skratka, ne veš, kako bi začel. Začela bi s tesnobo današnjega časa, trenutka, v katerem smo dali od sebe. Kaj predstavljamo v tem času, oziroma kaj smo dali od sebe in kaj bi sploh lahko bili sposobni dati kot mlada generacija? Nismo čutili bolečin mučenja in nismo videli vojnih strahot. Posledice čutijo še danes naši starši. Kaj je vojna, si lahko predstavljamo le iz slik in filmov ali pa z učenjem naše zgodovine.

Z vsem spoštovanjem smo gledali in poslušali Tita in Kardelja. V naši duši se je porajala domoljubna zavest, tako da znamo začutiti v sebi polet revolucionarjev in utrip njihovih src. Toda pogosto pozabljamo, da tisto, kar je zanje bila NOV in revolucija, mora biti za nas revolucija današnjega časa, boj za stabilizacijo s čvrsto oporo na lastnih silah kot takrat, obramba vseh vrednot našega boja, ki nenehno traja in se krepi z vsem, kar pri naša današnji čas.

Mladina je v povojnem obdobju veliko napravila, toda nenehno imam občutek, da smo izgubili povezovalno med teorijo in prakso. To, da se danes v vzgojno-izobraževalnem procesu seznanjamo z raznimi problemi, kot je na primer kompleksnost samoupravnega družbenopolitičnega sistema in v tem bogastvo obrambno zaščitnega sistema, to je realnost, to je naša sedanjost. Mi pa še ne dojemamo navadnih problemov, kot je npr. vsaka nepotrebno prižgana luč, vsaka neizkoriščena ura, vsak prihranek. Boj proti takim pojavom je naša revolucija. Dovoljujemo, da gre do kongresi mimo nas neopazno. Skratka, zanimamo se, ali pa zelo malo, za probleme, ki tarejo našo družbo. Zgražamo se nad genocidom izraelske soldateske nad palestinskim ljudstvom, ne zavedajoč se dovolj dejstva, da takšne dežele, kot je Jugoslavija, ni na svetu. Živimo v svobodi in s tem v prepričanju, da je vse tako lepo in varno, da smo varni za vselej. Tako prepuščamo skrb za varnost starejšim. Zdi se mi, da dogajanja, ki vse zaskrbčujejo, tečejo gladko mimo nas. Če jih tudi opazimo, ali pa nas nekdo opozori nanje, se niti ne potrudimo, da bi jih razumeli, kaj šele, da bi celo reagirali nanje. Raje se poglabljamo v čisti strokovni študij, na-

mesto da bi prav ta študij vgrajevali interdisciplinarno na vsa druga področja, predsem elemente samoupravljanja. Zopet se bomo pogovarjali o tistih »od zgoraj na vrhu«. Ne bomo vedeli, kdaj imamo prav in kdaj smo se dobro odločili, namesto da bi si izkušnje pridobivali že v študijskih

Gordana Pejcinović

klopek v naši VTOZD farmacija in v krajevni skupnosti. Kaj bo potem, ko bomo začeli delati? Ali bo dovolj, da obvladamo samoupravljanje skozi teorijo o OZD TOZD, SIS itd. Postali bomo samoupravljalci na papirju ne pa v duši. Vse to ljudje vse bolj oddaljujejo od skupnih interesov. Vsak nekako gleda v svoj piskrček. Izgublja se občutek povezanosti v ožjem pa tudi v širšem prostoru. To gotovo vpliva na enotnost, na bratstvo, na katero nas je tovariš Tito nenehno opozarjal. Skozi to gledam v prihodnost. To je vizija, to je perspektiva, ki je lahko bela, črna ali pa črno-bela.

Naša Jugoslavija je država z zapleteno socialno, nacionalno in gospodarsko strukturo. Menim, da razumem zapletenost nacionalne strukture, ker prihajam iz krajev, v katerih je prav ta zapletenost. Morda bolj kot kdo drug čutim veličino bratstva in enotnosti med narodi in narodnostmi Jugoslavije. Še celo med mladimi je še veliko predsodkov o tem, od kje si in kaj si. Nacionalizem se bohoti, notranji sovražnik ne miruje. Poleg tega nas tarejo gospodarske težave, na primer prezadolženost v tujini. Kako ubrati pravo pot v razreševanju naših notranjih problemov in napak, nam je nakazal poleg kongresov ZK in ZSJ tudi oktobrski mladinski kongres. To naj bi bila revolucija nas mladih, da del odgovornosti in dela prevzamemo na svoja ramena, da si z delom utiramo pot za boljši jutri. Temeljni kamen imamo: to je naše samoupravljanje, in to samo naše! Ali se sploh zaveda-

mo, da je večina naših vzornikov v NOV in socialistični revoluciji v času, ko se je kovala nova Jugoslavija, bilo naših let ali celo mlajših? Zato se že enkrat prebudimo! Zavedajmo se, da smo odrasli in potrudimo se, da postanemo sposobni samoupravljalci in aktivnejši družbenopolitični delavci, če ne drugo, vsaj aktivisti današnjega časa. Zavedajmo se, da je v naših srcih in rokah moč. Ta moč mora biti v službi svojega naroda, sposobna braniti pridobitve naše revolucije. Zato je prav enotnost temeljni kamen naše obrambne moči.

Mladi se malokdaj vprašamo, kje bi bili in kaj bi delali v primeru vojne. Naša pravica pa tudi dolžnost po ustavi je usposabljanje za obrambo domovine. Študenti na vseh višjih in visokih šolah študirajo zasnovo in doktrino SLO in DZS SFRJ. Kakšen je naš odnos do študija? Izobrazba iz tega predmeta, ki je interdisciplinaren, nam je potrebna ne samo za obrambo in zaščito, ampak tudi za opravljanje pomembnih nalog v komitejih za SLO in DSZ in v drugih samoupravnih telesih. To govorim tudi zato, ker se nenehno v mednarodnih odnosih krepki politika sile, z njo pa vojaški dejavniki. Priče smo grozot in strahot po svetu.

Upam, da ne bo to moje mnenje izvenelo kot prazne besede ali pa misli nekoga, ki bi bil »zelo rad pameten«. To globoko čutim in o tem sem prepričana. Želim si, da bi tudi mi mladi že enkrat napolnili ta prazen prostor delovanja in da bi dokazali, da smo zmogni in sposobni le, če smo pravilno idejnopolitično opredeljeni. Mislim, da ni vprašanja o tem, če smo na pravi poti ali nismo.

Tovariš docent Brožić nam je v pogovoru poleg drugega povedal in naročil, naj zapišemo, da je Gordana vzorna študentka, aktivna v vzgojno-izobraževalnem procesu in družbenopolitično delavna v VTOZD farmacija in na terenu – pravi subjekt.

Ta pogovor lahko sklenemo tudi z mislimi drugih razpravljalcev – študentov: da je mladina zainteresirana za probleme sodobnega sveta in naše notranje probleme, le vzpodbuditi jo je potrebno na ustrezen in njim dostopen način. Oblike na tem področju pa so mnogotere. Pri pogovoru je bilo nenehno čutiti vest, samokritičnost teh mladih, kar je sicer vse bolj poredko celo pri starejših.

M. B. M., Ž. D.

Feliks Kosmač

Človek s trdno voljo

Idrijčani Feliksa dobro poznajo. »To je tisti z dolgo belo brado, kajne,« so ugotavljali, ko sem v Idriji spraševala po njem. »O, to je pa daleč,« so sledila natančna pojasnila, kako pridem do Kosmačeve domačije. Krepko sem morala stopiti navkreber do križišča, kjer se ena pot odcepi na Vojsko, potem pa še naprej desno po ozki asfaltni cesti, na kateri so me kot v špalirju spremljala cvetoča okna prijaznih hiš. Konec asfalta, konec naselja. Peš pot skozi gozd se je še bolj zagrizla v strmino. Ko sem se ustavila nekaj metrov pred hišo, da bi si privoščila pogled v dolino, sem sopihala kot lokomotiva. Spodaj je ležala Idrija. Poznam jo kot mesto, raztreseno po griču. Od zgoraj se mi je zdelo, da je pogreznjena v kotlino. Zdaj sem si že dodobra oddahnila, le srce je malo hitreje utripalo – malo zaradi poti, malo zaradi vztrajnosti. Vedno sem rahlo vznemirjena, ko je pred mano pogovor o človeških usodah. Kdo ve, kakšen je človek, s katerim se bom čez nekaj trenutkov prvič v življenju srečala. Še ovinek in z licem v lice sva si stali nasproti z dobro staro Kosmačevo domačijo. Platiševa 18. Kot nalašč za partizane, sem pomislila. Pravi razgledni stolp, komaj nekaj skokov stran pa gosta »meja«, kakor pravijo tamkajšnji domačini gozdu.

Vse že na prvi pogled tako domače, prijazna Kosmačeva Mici, potem še krepki Feliksov stisk, ko sem mu segla v tršato roko. Vonj po sveže kuhanem jabolčnem kompotu je še podkrepil občutek domačnosti. »Ga boste skodelico?« mi je ponudila gospodinja.

»Takšna je kot nekoč, zunaj in znotraj,« je dejal Feliks, ko sva se razgledovala po domačiji. »Prihodnje leto bo sto let, kar se je naša rodovina priselila sem gor. Starši in stari starši so imeli tu kmetijo. Ni bilo lahko obdelovati trde zemlje na krepko nagnjeni ravnini, vendar je vedno dala zalogaj za lačna usta. Potem smo drug za drugim privekali na svet otroci. Šest bratov nas je bilo. Danes sem od njih ostal sam. Kdaj sem se rodil? Let-

kal po vseh koticah v naravi. Paziti pa je bilo vendarle treba, zlasti v začetku. Bolj ko se je gibanje širilo, bolj je raslo tudi zaupanje med ljudmi. Sicer pa je bilo na Primorskem zelo malo izdaje,« je kakor mimogrede pripomnil moj sogovornik. »Če se samo spomnim, kako se je Gala bal priti med Primorce, češ ali ti ljudje sploh še znajo govoriti slovensko. Ko pa je spoznal ta preprosti zvesti in odločni narod, mu je tako prirasel k srcu.«

Dr. Gala – Feliksov prijatelj

Zdaj je prvič omenil partizanskega zdravnika Petra Gala-Aleksandra; odslej njegovo ime vse do konca prepleta Feliksovo življenjsko pripoved. Ko misel nanese

do časa pogladijo do prsi se gajočo belo brado.

»Po napadu smo se potikali iz kraja v kraj. Taborišča na Brinovem griču ni bilo več. Italijani so nam bili za petami. Umaknili smo se do Korenovšča in potem na Idrijske Klavže, prav tja, kjer je Gala pozneje ustanovil bolnišnico. Le opremo smo pustili vso na Brinovem griču. Pripravljali smo se za odhod v Beneško Slovenijo.«

Zatočišče za ranjence

Toda vseh iz Vojkove čete ni čakala ista pot. Feliks in še dva tovariša so 16. marca 1943 prišli domov h Kosmačevim, da bi vzeli kaj obleke in hrane s seboj. Ponoči se je nekdo priplazil k domačiji in spraševal po Feliksu. Nekaj ranjencev z Brinovega griča je bilo skritih pod Grebenčo

ni šli. Potem je poklical Viktorja Tratnika, Ludvika Gnezdo in mene. »Ti boš vodja, Gnezda bo skrbel za varnost in spremstvo ranjencev, Tratnik pa bo sanitetec in kuhar. Eden drugemu pomagajte. V primeru nevarnosti pa vedite: Vsi ali nobeden. Skrb za ranjence je na prvem mestu. Nekaj časa smo vsi prepadeni gledali. »Poj, poj,« sem dejal, »kako bomo mi prevzeli ranjence; jaz kmet, Gnezda šofer, Tratnik pa šofar. Pa ni bilo nič pogajanja. Gala je mislil resno. Potem se je s svojo patroljo poslovol, povedal, kje je javka za ranjence in obljubil, da se bo še oglašil.«

Brez Mici bi šlo težko

Tako je sanitetna postaja št. 1 za Gladkimi skalami postala prva organizirana sanitetna ustanova v Slovenskem primorju. Nikoli ni bila izdana, sicer pa so se ranjenci zadrževali v njej le štirinajst dni. Deset minut stran Pod krivo jelko je bilo drugo taborišče. Javka pa je bila pri Ipavcu v Beli. Tam so zbirali tudi hrano s črnovrške planote, in pošto. Podobno zbirališče je bilo pri Kosmačevih doma, kjer so ostali oče, mati in Feliksova žena Mici. Tudi ko je bila Idrija v Zici, je bila Kosmačeva domačija zunaj nje. »Ja, naša Mici je bila pravo zlato za saniteto,« je pokimal Feliks in s pogledom poiskal svojo ženo, ki si je dala opraviti okoli štedilnika v kuhinji. Takole je včasih kuhala partizanom. Ljudem, ki so prihajali po mleko, se je prevelika količina hrane v loncih zdelala sumljiva. Prihajal pa je tudi italijanski karabinjer, ki je bil sicer zelo priazen, na vratih pa kot nadležna muha – ob desetih zvečer in ob štirih zjutraj spet. Na slepo srečo pa pri Kosmačevih niso igrali. Lučka, ki jo je bilo videti samo z določene kraja v vogalu zatemnjene okna in za katero je vedel samo Feliks, je bila znak za prost in varen vstop. Mici se je vedno znašla in kot obveščevalki ji je iznajdljivost vedno prav prišla.

»Sanitetne postaje je bilo treba premikati. Stalno na enem kraju bi bilo prenevarno. Še posebej so bili nevarni dobro oboroženi »močardarji« (protipadalska italijanska vojska), ki so kar posamič hodili po gozdu. V Čekovniku so imeli Italijani svojo postojanko. Mi pa smo bili le toliko pod gričem v bližini hleviške kočice (sedaj), da so nam zvečer, ko so streljali, švigale krogle tik nad glavami. Če bi vstal, bi me katera zadela. Polotila se me je živčnost. Pravzaprav ne vem, kaj mi je tisto jutro narokovalo, da smo se z ranjenci za sto metrov premaknili proti Idriji. Kar sapa mi je zastala, ko sem tik pod nami zagledal Italijane, v istem hipu pa je na vrhu hriba zatrobilo za zbor italijanske vojske, meneč, da so dobro preučevali teren. Spet smo za las ušli. Zdaj ne veš, kaj te je

Feliks je po svojem srcu kmet, že sem od malih nog. Na kamnito strmino, v katere hrbet se poleti odločno upirajo sončni žarki, naslanja smisel svojega življenja. Vsako prgišče prsti mu hvaležno vrača njegovo ljubezen, s katero spremlja utrip brstete zemlje. Največ veselja pa ima s sadjem. Pravi, da vsako drugo leto obilno obrodi.

takrat pravzaprav rešilo: naključje ali mirni živci. Zvečer smo se zbrali na Visokem vrhu, vsi razen enega ranjenca, starega komunista Davorina, ki je enostavno izginil. Nismo ga našli, izdal pa tudi ni ničesar.

Še najbolje pa smo se imeli tistih štirinajst dni pri Čarju. Mir in vsa oskrba. Pa še kapitulacija Italije. Takrat nas je doktor Gala tretjič obiskal. »Poišči večjo domačijo. Rabili bomo več prostora za ranjence,« mi je dejal. Nemci so prišli v Idrijo. Postalo je nevarno, zato smo se spet premaknili. V Beli pri Trnovcu je ležalo štirideset ranjencev. Tisti, ki so se lahko gibali, so se odločili, da gredo z menoj dve uri daleč na drugo stran Visokega vrha, kjer smo se za Pšejnkom utaborili.

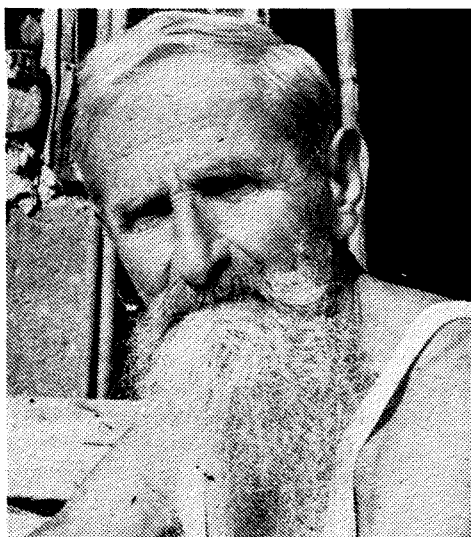
Desetega novembra pa dobim od Petra pošto, naj se mu z ranjenci in vso opremo pridružim pri domačiji Tratnik v Čekovniku. Bil je to čas goriške ofenzive. Vsak dan je bilo več ranjencev. Petru sem pomagal poiskati prostor za bolnišnico. Preiskrbel sem tudi delavce in 6. decembra 1943 se je začela gradnja bolnišnice Pavle. Prevzel sem nalogo intendant. Za novo leto je k nam prišla dr. Pavla Lah. Sam pa sem imel še zaščitno četo za bolnišnico in proti koncu vojne okrevališče za tiste, ki še niso bili sposobni stopiti v četo. Naprej pa jaz ne bom govoril,« je dejal Feliks. »Saj je že v knjigah vse zapisano. O vsakem pomembnem dogodku pa bom pisal ob 40. letnici. Prihodnje leto pride na vrsto prav ustanovitev bolnišnice Pavle.«

Če bi bil enkrat mlad

Feliks je po svojem srcu ostal kmet vse do današnjih dni. Globoko vanj se je zakoreninila ta strma kamnita zemlja. Takoj po vojni je vodil kmetijsko zadrugo in gradil planinske hleve. Danes imata z Mici dve kravici. Vsako jutro odpelje z vozom mleko ljudem v dolino. Klen je in zdrav in pravi, da mu to ni težko, da bi le našel vedno razumevanje pri ljudeh. Pa ni vedno tako. Ljudje smo zapleteni in zapletamo dalje. »Mar ni tudi naš gospodarski položaj takšen prav zaradi ljudi?« razmišlja Feliks. »Lahko bi bilo sijajno z vsem tem napredkom po vojni, če bi le znali gospodariti in biti res odgovorni. Pa so prevelike razlike med ljudmi. In preveč smo zašli v dolgove. Borci o tem večkrat razpravljamo. Toda od razprav je treba še korak naprej. Kar tako zapišite, nič ne olepšujte,« je še pribil. »Če pa bi bil še enkrat mlad, bi se posvetil kriminalistiki. Potem pa – brez rokavic!«

Ko sem se poslavljala, Mici in Feliks zame nista bila več tujca. Naj še pridem, sta dejala, vesela vsakogar, ki stopi k njima v tej odmaknjenosti. Tudi pol kilometra makadamske poti, po kateri sem se sedaj spuščala do prvih strnjenih hiš, mi ni bilo več tuje. Feliksova je, plod njegovega truda. Sam je začel kopati, na svoje stroške je leta 1973 na grobo speljal cesto do hiše. Sedem let in dva meseca se je bojeval za akte in kmalu bi vse skupaj propadlo. Zdaj pa cesto počasi dograjuje. Volje ima ogromno.

Ziva Drole

Feliks Kosmač

Mici Kosmač

nik 11 sem; ravno pravšen za italijansko vojsko, ki je pobirala naše fante,« se je nasmehnul Feliks. »Pa sem se vsem poskusom nekako izmuznil. Abesinija, Albanija in enainštiridesetega Rusija – vse to je šlo mimo mene. Le osem mesecev sem služil italijansko vojsko; šest v južni Italiji, dva pa v Beneški Sloveniji. Februarja 1941 sem se vrnil domov, češ da sem bolan. Seveda o kaki boleznini ni bilo ne duha ne sluha. Nasprotno, tako klenega se nisem že dolgo počutil. Morda je k temu prispevala dobra mera trdne volje.

Prvi stik s partizani

Septembra 1942 je prišel Jakob Platiša: »Boš lahko sklical sestanek?« Bilo je bolj ukaz kot vprašanje. Skomignil sem z rameni: »Pa bom.« Prereševali smo vse, kdo bi bil bolj pripraven za našo stvar. Naslednji večer smo se pogovorili še s tistimi, ki smo jih predlagali. In tako se je začelo. V odbor OF nisem stopil, ker sem vedel, da ne smem ostati doma. Lahko bi me zasačili. V italijansko vojsko pa nisem hotel več. Skrivaj sem delal na terenu. Tega sem poznal kakor svojo dlan, saj sem že v otroštvu rad sti-

naj, se zmehčajo poteze na suhljatem obrazu in v nekem trenutku kane solza izpod košatih obrvi. »Bil je dober psiholog; znal je razločevati ljudi kakor barve na platnu. Sploh je bil drugačen kot drugi, največkrat zresnjen in zdelo se mi je, da ga nekaj zelo teži. Čutil sem z njim kakor brat in želel sem deliti njegovo breme. Za šale se ni zmenil. Večkrat je pogreznjen vase sedel na malo odmaknjen parobek. »Kaj ti je?« sem ga vprašal nekoč, ko že nisem mogel več prenašati njegove skrite žalosti. »Enkrat ti bom povedal; zdaj še ne,« mi je odvrnil. Obravnava v Dolenjskih Toplicah – 1944. Takrat mi je povedal: »Ogenjca, to me mori!« Zakaj, zakaj so mu storili krivico?«

Kako sta se Feliks Kosmač in dr. Gala sploh srečala? Vojna ju je pripeljala na skupno pot. Osmega februarja 1943 se je Feliks pridružil partizanom v Vojkovi četi; na Brinovem griču je bilo. Kmalu zatem je bil Vojko smrtno ranjen. Spomin preskakuje iz dogodka v dogodek. Ko pa je toliko povedati! Besede spremljalo svetli bliskajoči pogledi, ki niso bili vajeni nikoli pred nikomer kloniti. Košeni prsti od časa

nad Idrijo. Morali so bežati pred Italijani, ki so prečesovali teren. Tako so se oglašili na kmetiji pri Miklajču, od tam pa je Ludvik pribežal na Kosmačevino po pomoč.

»Doma smo pobrali nekaj odevi in hrane,« nadaljuje svojo pripoved Feliks. »Pomislil sem: Bom že našel primeren prostor. Tako sem se z ranjenci, ki sem jih našel za Gladkimi skalami, napotil proti Idriji. V mislih sem pred seboj videl zaokrožen hribček nad mestom z majhno dolinico na vrhu. Zdelo se mi je kar primerno za začasno rešitev. Ranjenci so bili potrebni zdravniške pomoči. Gala je bil takrat daleč, blizu Hrušice. Zato smo po prva zdravila in navodila stopili k Ivanu Hriberniku, splošnemu zdravniku v Idriji. Po rodu je bil Tržičan. Šele čez teden dni je prišel doktor Gala.

»Kako daleč je do mesta?« je vprašal, ko si je ogledoval naše zatočišče. »Če hitro stopiš, si v četr uri pri karabinjerjih,« sem mu nagajivo odvrnil. Kar za glavo se je prijel.

Teden dni je ostal. Ogledal si je našo domačijo. S kakšnim veseljem je poslušal radio, ki ga že več kot leto dni

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Glavni urednik: DRAGO VRESNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino: BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaže; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija; Lektor: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: MILAN SENEČAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 320-486 – Uprava in naročniki oddelke: Miklošičeva 26/1 p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 400 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 26 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije šteje 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektura in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35